

AZƏRBAYCAN UŞAQ ƏDƏBİYYATI ANTOLOGİYASI

ÜÇ CİLDDƏ

II CİLD

XX ƏSR UŞAQ ŞƏRİ

“ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”
BAKİ-2004

Tərtib edəni:

Qara Namazov
filologiya elmləri doktoru,
professor

Redaktoru:

Teymur Əhmədov
filologiya elmləri doktoru,
professor

894.361'08 – dc 21

AZE

Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı antologiyası. Üç cildə. II cild. Bakı, “Öndər nəşriyyat”, 2004, 264 səh.

XX əsr Azərbaycan poeziyasının həm mövzu, həm də forma, janr və sənətkarlıq xüsusiyyətləri barədə dolğun təsəvvür yaradan bir sahəsi də uşaq uşaq şeridir. Bu dövrün milli uşaq poeziyası janr baxımından da əlvanlıdır.

“Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı antologiyası”nın II cildində XX əsrin Azərbaycan uşaq poeziyası təmsil, mənzum hekayə, didaktik nəsihətlərlə yanaşı təbiət mövzulu lirik və süjetli şeir, mənzum nağıl kimi ədəbi nümunələrlə təmsil olunur.

ISBN 9952-416-61-9

© “ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”, 2004

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

“Azərbaycan dilində latın qrafikası

ilə kütləvi nəşrlərin həyata

keçirilməsi haqqında”

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı

ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına

hədiyyə edilir

XX ƏSR UŞAQ ŞƏRİ

XX əsr Azərbaycan uşaq şəri bir tərəfdən şifahi ədəbiyyat xəzinəsindən, digər tərəfdən ölməz sənətkarların hikmətlə dolu nəsihətamiz əsərlərindən bəhrələnmiş, nəhayət əsrin demokratik məzmunlu ədəbi irsi zəminindən yeni inkişaf mərhələsinə daxil olmuşdur.

Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının ilk kamil nümunələrini M.Ə.Sabir, A.Səh-hət və A.Şaiq kimi görkəmli sənətkarlar yaratmışlar.

Əsrin əvvəllərindən başlayaraq A.Şaiq uşaq ədəbiyyatı ilə ardıcıl məşğul olmuş, uşaq ədəbiyyatının təməlini qoymuşdur. Onun yeni mündəricəli poetik yaradıcılığında gənc nəslin nəcib mənəvi keyfiyyətləri, ana vətənə sədaqət, əməyin qüdrəti bədii əksini tapmışdır.

Gənc müasir şairlər uşaq ədəbiyyatı nümunələri yaradarkən A.Şaiqin açdığı cığırda irəliləyirlər. M.Müşfiq, S.Rüstəm, S.Vurğun, R.Rza, M.Seyidzadə, H.Əlizadə, M.Dilbazi, O.Sarıvəlli, N.Rəfibəyli, M.Rzaquluzadə, Ə.Abbasov, Ə.Cəmil kimi şairlərin yeni uşaq şerinin yaranmasında misilsiz xidmətləri olmuşdur.

İlk təşəkkül illərində uşaq poeziyasına diqqət və qayğı ilə yanaşan M.Müşfiq müxtəlif yaşlı məktəblilər üçün silsilə şeirlər, “Şəngül, Şüngül, Məngül”, “Kəndli və ilan”, “Vuruşmalar”, “Qaya” kimi poema və mənzum nəğil qələmə almışdır. Şairin əsərlərinin mövzu dairəsi geniş, bədii sıqləti bitkin və kaloritli idi. N.Rəfibəyli (“Qoçaq Kərim”), H.Əlizadə (“Duman”, “Gülbala, “Qanbay”), M.Rahim (“İldırımın kitabı”) xalq yaradıcılığı motivlərindən istifadə yolu ilə bir sıra mənzum nəğillər və poemalar yaratdılar. Rəsul Rza (“İnqalesyo”, “Si-Ay”, “Vanetta”) və O.Sarıvəlli (“Balaca dostlar”) beynəlxalq mövzularda qiymətli əsərlər yazdılar.

S.Vurğun poeziyasında da uşaqlar üçün yazılmış şeirlər şairin zəngin bədii irsi çərçivəsində özünəməxsus yer tutur.

Məlum olduğu kimi, S.Vurğun uşaqlar üçün yazan şairlərin qarşısında çox ciddi vəzifələr qoyurdu. O, “Balalarımız üçün gözəl əsərlər yaradaq” adlı silsilə məqalələrində uşaqlar üçün dərin məzmunlu əsərlər yazmağın vacibliyindən danışdı. S.Vurğun yazırdı:

“...Biz uşaqdan danışdığımız zaman – insanla danışdığımızı, uşaq üçün yazdığımız zaman – insan üçün yazdığımızı unutmamalıyıq”.

Böyük şair yazıçıları gənclik və gözəllik, təbiət eşqi, məhəbbət kimi bəşəri mövzularda əsərlər yazmağa, gəncliyi sağlam ruhda tərbiyə etməyə çağırırdı.

M.Seyidzadə və M.Dilbazinin uşaqlar üçün yazdığı şeirləri məhz bu cəhətdən diqqəti cəlb edir.

M.Seyidzadə əlli illik yaradıcılığı dövründə kiçik və məktəb yaşlı uşaqlar üçün müxtəlif janrlarda 50-dən çox şeir və tərcümə kitabı nəşr etdirmişdir.

Şair xalq poeziyasına və klassik ədəbi ənənələrə sadıq qalaraq, gənc nəsilə nəcib duyğular və əxlaqi keyfiyyətlər aşılardan gözəl əsərlər yaratmışdır.

Vətənin təbii gözəllikləri M.Dilbazinin şeirlərində həssaslıq və incəliklə tərənnüm olunmuşdur. Mühəribə və sonrakı dinc quruculuq illərində M.Dilbazi vətənə məhəbbət, onun keşiyində duranlara ehtiram təlqin edən şeirlər qələmə alır:

...Laylasında anam mənə
Belə demiş dönə-dönə:
– Bir anan mən, biri Vətən,
Yadda saxla bunları sən.

Kiçik qəhrəmanın dili ilə deyilmiş bu parçada “ana” və “Vətən” məfhumu vəhdətdə götürülür. M.Dilbazinin “Bizimdir”, “Ölkəm”, “Bakının işıqları” və bir sıra başqa şeirləri vətəndaşlıq qururunu ilə yazılmış, bədii-estetik hisslər aşılardan nəğmələrdir.

M.Dilbazi bir sıra poema da yazmış, Azərbaycan xalqının tarixi keçmişini və müasir həyatını real bədii lövhələrdə təsvir etmişdir. O, uşaqlar üçün yazdığı “Reyhan”, “Balaca nümayəndə”, “Xeyir və şər”, “Qardaşlar”, “Balaca dostlarım”, “Sevincin dünyası”, “Babaların su həsrəti” poema və mənzum nağıllarında zəngin mənəvi keyfiyyətlərə malik olan balaca vətəndaş obrazı yaratmışdır.

Doğma vətəni balaca uşaqlara sevdirmək M.Rzaquluzadə şeirlərinin əsas ruhunu təşkil edir. Doğrudur, M.Rzaquluzadə nəsrə daha çox meyl göstərsə də, onun şeirlərində uşaq aləmi, əməyə və birliyə maraq, yoldaşlıq, dostluq münasibətləri daha dolğun, təsirli verilmişdir. Şairin “Ən dadlı meyvə”, “Düymə”, “Ağ dana”, “Çimən sərcələr”, “Mənim planım”, “Qış gəlir” və başqa şeirlərlə yanaşı, mühəribə mövzusunda yazdığı “Leyla”, “Qaranquş yuvası”, “Məktublar” poemalarında yadda qalan lövhələr, vətənin qeyrətini çəkən, onun yolunda bütün işgəncələrə sinəsini sipər edən Arslan və Leyla kimi obrazlar vardır.

Ə.Abbasov və Z.Cabbarzadə yaradıcılığında nəğmə janrı üstünlük təşkil edir. Şair Z.Cabbarzadəni uşaqlara və gənclərə daha çox sevdiren onun bəstəkarlarla birlikdə yaratdığı “Kəndimiz”, “Sürəyya”, “Lay-lay”, “İsmayılın mahnısı”, “Əziz vətən” mahnıları idi.

Böyük Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycan poeziyasına yeni nəfəs gətirən B.Azəroğlu, B.Vahabzadə, İ.Səfərli, N.Xəzri, H.Hüseynzadə, H.Abbasadə, A.Babayev, M.Gülgün, Ə.Kərim də yeri gəldikcə uşaqlar üçün şeir və poemalar yazıb uşaq poeziyasını zənginləşdirmişdirlər.

60-cı illər Azərbaycan uşaq poeziyasında ənənəvi mövzularla yanaşı, böyük elmi kəşflər, nəhəng tikintilər, kosmosun fəthi, beynəlxalq aləmdə baş verən hadisələr və sairə bədii əksini tapmışdır. Bütün bunlar poeziyaya yeni məzmun, yeni ruh, əlvan bədii təsvir çalarları gətirdi. Həmin məziyyəti

“Bahar, adlar, uşaqlar”, “Yaşar və Nur nənə”, “Sözlər, nəğmələr, nağıllar, laylalar” (T.Elçin); “Ağ çəmən”, “Balaca həkim”, “Dovşanın ad günü”, “Məni günəşə at” (X.Əlibəyli); “Meşənin mahnısı”, “Bir evim var”, “Körpə günəş”, “Dağ yeli” (İ.Tapdıq); “Çəmən qızı”, “Nəğməli qovaq” (M.Əliyev); “Buludlar”, “Ulduzların söhbəti”, “Leylək yuvası” (H.Ziya); “Bağçada yolka”, “Bəxtiyar uşaqlar” (T.Mütəllibov); “Utancaq oğlan”, “Qızımın sualları” (T.Mahmud); “Mən rəngləri tanıyıram” (Zahid Xəlil); “Xumar”, “Ağ cücə, qara cücə” (S.Məmmədzadə) əsərlərində, həmçinin gənc şairlərin yeni uşaq şeirlərində görmək olar. Bununla yanaşı demək olar ki, hər bir uşaq şairinin özünəməxsus fərdi yaradıcılıq xüsusiyyətləri, dəsti-xətti, manerası vardır. Əlbəttə bu, uşaq poeziyasının sənətkarlıq cəhətdən yüksəlişi ilə bağlıdır.

Ana vətənin gözəl təbiətini uşaqlara sevdirmək bacarığı yalnız istedad deyil, həm də təbiəti öyrənməyi, duymağı tələb edir. X.Əlibəylinin “Şəlalə” şeri də belə bir duyğunun məhsuludur. Hacıkənd yaxınlığında, dağlardan tökülən şəlalə ilə balaca bir qız arasında gedən söhbət şerin əsas süjetidir. Balaca qız sürətlə axan şəlalənin bir az dayanıb dincəlməsini istəyir. Şəlalə cavabında deyir:

...Ay qız, mənə demə dayan,
Qarşı dağda işıldayan
Şəlaləylə yarışırıq. –
Coşqun çaya qarışırıq.

Bu şeirdən çıxarılan ümumiləşdirilmiş nəticə, təbiətin ahəngdar qanunu cəmiyyətdə də mövcuddur. Gənc nəsillərin işi, fəaliyyəti həyat axını ilə qaynayıb-qarışır, bir ümmana dönür.

Müasir Azərbaycan uşaq poeziyasında lirik, lirik-epik şeir və poemalar geniş yayılmışdır. Şairlərimizdən T.Elçin, İ.Tapdıq, T.Mütəllibov, T.Mahmud və b. yaradıcılıqlarında istər ailə və məktəb tərbiyəsindən, istərsə də əmək vərdislərindən, təbiət aləmindən bəhs etdikdə aydın, yığcam lövhələr vardır, uşaq ruhuna yaxın oynaq vəznərdən məharətlə istifadə edirlər. Z.Xəlilin “Qəçələ”, “Qızıl qaz”, “Tovuz quşu”, “Qartal”, “Qırğılar”, “Qağayılar”, “Sona”, “Tuğay”, “Şanapipik”, “Açut” və s. şeirləri buna misal ola bilər.

H.Ziyanın təmsilləri uşaq aləmi üçün maraqlı və yeni fikirlərlə zəngindir. H.Ziyanın təmsillərini kiçiklər də, böyüklər də həvəslə oxuyur, düşünür, müəyyən nəticəyə gəlirlər.

Müasir Azərbaycan uşaq poeziyası bu gün özünün yeni inkişaf mərhələsinə, ciddi axtarışlar dövrünə qədəm qoymuşdur. Şübhəsiz ki, şair və yazıçılarımız balalara daha gözəl, dolğun məzmunlu, bədii əsərlər yaratmaqla onların mənəvi dünyasını zənginləşdirəcək, daha nurlu edəcəklər.

Qara Namazov

MİRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR (1862-1911)

MƏKTƏB UŞAQLARINA TÖHFƏ

Doğar insan ata ocağında,
Bəslənə validə qucağında.
Ata hər gün gedər işə, çalışar,
Nə qədər zəhmət olsa da alışar;
Sevəməz kəndi istirahətini,
Arar övladının səadətini.
İşləyər, cismi qan-tərə boyanar,
Hər nasıl olsa da çörək qazanar.
Ana övlada vəqf edər özünü –
Yumamaz, yummasa uşaq gözüünü;
Sübhədək binəva çəkər zəhmət;
Kəndi övladına verər rahat;
“Layla-layla” deyər çəkər keşiyin,
Min məhəbbətlə yelləyər beşiyin.
Ah, bizlər çocuq ikən nə qədər
Vermişik valideynə rəncü kədər!
Şimdi biz onları əvəz edəlim,
Onların xahişincə yol gedəlim.
Soralım hər zaman rizalərini,
Alalım xeyirli dualərini...

YALANÇI ÇOBAN

Bir çoban bir gün etdi dağda haray:
“Canavar var, – dedi, – gəlin, ey vay!”
Əhli-qəryə yüyürdü dağ tərəfə,
Getməsin ta qoyun-quzu tələfə.
Bunları müztərüb görüncə çoban
Gülməyə başlayıb dedi: “Yalan,
Siz bunu sanmayın həqiqətdir,
Damağım gəldi, bir zərəfətdir!”
Binəvalar qayıtdı, leyk çoban

Yenə bir gün dağ üzrə qıldı fəğan:
“Canavar var”, – deyə bağırırdı yenə,
Qərye əhlin kömək çağırırdı yenə.
Kəndçilər etdilər dübarə hücum,
Yenə oldu yalanlığı məlum.
Doğrudan bir zaman bəəzmi-şıkar
Qoyuna gəldi bir neçə canavar.
Hərçi dad eylədi çoban, yahu!
Eşidənlər dedi: – Yalandır bu!
Bu səbəbdən haraya getmədilər,
Ona heç etina da etmədilər.
Canavarlar yedi bütün qoyunu,
Budur oğlum, yalançılıq oyunu!
Bax! Yalançı tanıldı, çünki çoban,
Doğru derkən, sözü göründü yalan.
Hərgiz, oğlum, yalan demə ki, xuda
Dust tutmaz yalançını əbəda!
Həm də xalq içrə hörmətin olmaz,
İzzətin, qədrü-qiymətin olmaz!
“Evi yandı, yalançının, – derlər, –
Ona bir kimsə etmədi bəvər”.

QOCA BAĞBAN

Bir taqım gənc yol kənarından
Keçərək bir bağın cəvarından,
Gördülər yüz yaşında bir bağban
İşləyir bağda səy ilə hər an.
Titrəyə – titrəyə əli, bir də
Alma çərdəkləri əkər yerdə.
Gülərək etdilər sual: “A qoca!
Yüz yaşında nədir bu hal, a qoca?”
Dedi: “Yer şumlayıb cəfa çəkirəm
Torpağa alma çərdəyi əkirəm”.
Dedilər: “Bunda bir səlahın yox?
Sən bu gün var isən, səbahın yox!
İndi əkdiklərin nə vaxt çıxar?”

Bu çıxınca səni zəmanə yıxar...
Rahət ol, çəkmə boş yerə zəhmət,
Olamaz meyvəsi sənə qismət!”
Dedi: “Əkmişlər, almışız, yemişiz,
Xeyirlə yad edib dua demişiz;
Əkirik biz daha yeyənlər üçün,
Əhli-xeyrə dua deyənlər üçün”.

UŞAQ VƏ PUL

Küçədən bir uşaq yüyürdü evə,
Bir bumajnik alıb dedi bu nəvə:
“Ana! Gəl, gəl ki, dövlətə çatdıq,
Pullu olduq, səadətə çatdıq”.
Dedi qadın ki: “Söylə, ey fərzənd,
Noldu kim, olduq indi dövlətmənd?
Görəyim, ver mənə nədir bu, oğul?”
Dedi: “Tapdım, içi doludur pul.
Yol gedən bir qoca kişi nagh;
Düşürüb keçdi, olmadı agah;
Görmədən kimsə, mən qaçıb aldım,
Tez qaçıb kəndimi evə saldım”.
Anası oğlunun cinayətini
Görərək zahir etdi nifrətini.
Dedi: “Oğlum, nə sərd imiş qanın
Ki, buna razı oldu vicdanın?
Tifli-məsud ikən günah etdin!
Kəndi vicdanın təbah etdin!
Niyə verdin fənayə doğruluğu?
İrtikab eylədin bu doğruluğu?
Hiç zənn etməm, özgənin mali
Bizi zəngin qılıb, edə ali.
Yox, yox! Oğlum, inan ki, xar olarız!
Ərzəli-əhli-ruzgar olarız!
Xain olsaq əgər bu dünyada,
İrzü-namusumuz gedər badə.
Gözümüz müntəhayi zillətdən

Baxamaz kimsəyə xəcalətdən.
Gərçi pul çox fərəhfəzadır, oğul,
Leyk namus pək bəhadır, oğul!”

TƏBİB VƏ XƏSTƏ

Bir təbibə gedib də bir bimar
Dedi: “Mədəmdə ağrı bir şey var;
Bir dəva ver, mənə əlac eylə,
Ölürəm, çareyi-mizac eylə”.
Tutdu nəbzın təbib onun dərhal;
“Nə yemişsən?” – deyə, edincə sual,
Dedi: Yanmış çörək yedim, doktor,
Yediyim bir əlavə şey yoxdur”.
Baxa qaldı təbib onun sözüne,
İstədi bir dəva tökə gözüne;
Xəstə: “Mədəmdir ağrıyan, a gözüm,
Yoxsa məfhumunuz deyilmi sözü?”
Dedi doktor ona ki: “Ey əhməq,
Eybli olmasa gözün mütləq,
Yanmış ətmək yeməz idin əsla,
Bu səbəblə yarar tökülsə dəva”.

UŞAQ VƏ BUZ

Dərsə gedən bir uşaq,
Çıxdı buz üstə qoçaq;
Sürüşdü birdən-birə,
Düşdü üz üstə yerə.
Durdu uşaq neylədi?
Buza belə söylədi:
“Sən nə yamansan, a buz?
Adam yıxansan, a buz!
Az qalıb ömrün sənin,
Yaz gələr, artar qəmin,
Əriyib suya dönərsən,
Axıb çaya gedərsən!”.

MƏKTƏBƏ TƏRĞİB

Mənim bağım, baharım,
Fikri ziyalı, oğlum!
Məktəb zamanı gəldi,
Dur, ey vəfalı oğlum!
Ey gözüüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!

Gün çıxdı, sübh açıldı,
Qaranlıqlar qaçıldı,
Pəncərədən gün düşdü,
Otaqlara saçıldı.
Ey gözüüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!

...Nəsihət al, nəsihət,
Qıl kəsbi-elmə qeyrət,
Elmsizlik bəlası
Müşkül olur həqiqət.
Ey gözüüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!

Məktəbdə var şərafət,
Dəftərdə var lətafət;
Cari olur qələmdən
Şirin-şirin hekayət.
Ey gözüüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!
Müəllimin kəlamın
Al, saxla ehtiramın,
Haqdan edər təmənna
Məktəbin davamın.
Ey gözüüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!
Elm öyrən, imtahan ver,
Öz fəzlini nişan ver;

Qədrini bil elmü fəzlin,
Elmin yolunda can ver.
Ey gözüm, ey canım!
Get məktəbə, cavanım!

ELMƏ TƏRĞİB

Elmin izzəti payidar olur,
Cəhlin nikbəti canşikar olur,
Hər kəs elm oxur, bəxtiyar olur,
Millət elmlə, bərqərar olur.
Oxuyun, əzizlər, oxumaq zamanıdır!
Oxumaq hər adamın ədəbi nişanıdır!

Elm ilə sərfəraz olmasaq biz,
Cümlədən biniyaz olmasaq biz.
Bizdə fəxr, mübahat olurmu!
Qeyrilərlə müsavat olurmu?!

Hər bir taifə bir sayaq ilə
Çatdı izzətə ittifaq ilə.
Düşdük zillətə biz nifaq ilə,
Məktəb açmalı iştiaq ilə.
Oxuyun, əzizlər, oxumaq zamanıdır!
Oxumaq hər adamın ədəbi nişanıdır!

Sıdq ilə əl-ələ çatmasaq biz,
Qəfləti bir tərəf atmasaq biz,
Bizdə hərgiz səadət olurmu?!
Sibqət etməkdə qüdrət olurmu?!

CÜTÇÜ

Çıxdı günəş, doldu cahan nur ilə,
Cütçü sürür, tarlada cüt şur ilə.
Atlar, öküzlər kotana güc verir,
Gah yürüyür, gah yıxılır, gah durur.

Cütçü batır qan-tərə yer şumlayır,
Şumladığı tarlaları tumlayır.
Olsa da artıq nə qədər zəhməti,
İşləməyə var o qədər qeyrəlti;
Çünki bilir rahət əziyyətdədir,
Şad yaşamaq səydə, qeyrətdədir;
İndi əgərçi ona zəhmət olar,
Qışda əyalı, özü rahət bular.
Cəm edəcək tarlasının hasilin,
Bəsləyəcək ailəsin, həm elin.

YAZ GÜNLƏRİ

Gəl, gəl, a yaz günləri!
İlin əziz günləri!
Dağda ərit qarları,
Bağda ərit qarları.
Çaylar daşıb sel olsun,
Taxıllar tel-tel olsun.
Ağaclar açsın çiçək,
Yarpağı ləçək-ləçək.

TƏMSİLLƏR

QARĞA VƏ TÜLKÜ

Pendir ağzında bir qara qarğa
Uçaraq qondu bir uca budağa.
Tülkü görcək yavaş-yavaş gəldi,
Endirib baş, ədəblə çömbəldi.
Bir zaman həsrət ilə qarğa sarı
Altdan-altdan marıtdı baş yuxarı;
Dedi: “Əhsən sənə, a qarğa ağa!
Nə nəzakətlə qonmusan budağa!
Bəzədin sən bu gün bizim çəməni,
Şad qıldın bu gəlməyinlə məni.

Nə gözəlsən, nə xoşliqasən sən!
Yeri var söyləsəm – hümasən sən!
Tüklərindir ipək kimi parlaq.
Bəd nəzərdən vücudun olsun iraq!
Bu yəqindir ki, var səfa nəfəsin!”
Belə sözdən fərəhlənib qarğa,
Ağzını açdı, ta ki, etsin “ğa”.
“Ğa” edərkən hənuz bircə kərə
Pendiri dimdiyindən endi yerə.
Tülkü fəvrən havada qapdı, yedi,
Qarğaya tənə ilə böylə dedi:
“Olmasaydı cahanda sarsaqlar,
Ac qalardı, yəqin ki, yaltaqlar”.

AĞAQLARIN BƏHSİ

Alma, palıd, şam ağacı hal ilə
Eylədilər bəhs bu münval ilə:
Başladı tərifi palıd qamətin,
Öydü özün, zorbalığın halətin.
“Yetməz olur, – söylədi, – dağlar mənə,
Layiq olur fəxr edə bağlar mənə;
Az qala başım yetişə göylərə,
Şax-budağım kölgə salıb hər yerə;
Əssə külək, qopsa da tufan yenə,
Əyməyə əsla gücü çatmaz mənə;
Canlıcadır, zorbacadır, baldırım,
Sındıra bilməz məni heç ildırım”.
Alma ağacı ona verdi cavab:
“Eyləmə tərifi özünü, ey cənab!
Zorbadır hərçənd ki, qəddin sənin,
Yox mənə tay olmağa həddin sənin,
Səndə bitən bir neçə vecsiz qoza,
Ancaq o da qismət olar donquza!
Məndə, vəli, yaxşı, gözəl alma var,
Rəngini hər kim görə, heyran qalar!

Dadlı, lətafətli, mələhətlidir,
Saplağı incə, özü ləzzətlidir!”
Şam ağacı bildi bu keyfiyyəti,
Söylədi: “Bəsdir, buraxın söhbəti!
Boş danışığından nə çıxar, ay balam?
Qış günü siz çılpaq olarsız tamam;
Leyk mənim qışda dəxi yaz kimi
Yaşıl olur paltarım, atlaz kimi.
Lazımam ev tikdirən insanlara,
Həm dirəyəm, həm qapı eyvanlara;
Qış sobada xalq məni yandırar,
Mənfəətim xalqa mənim çox dəyər”.

QARINCA

Gördülər bir qarınca bir mələxi
Daşıyır qarşısında sürət ilə;
Dedilər: “Mura bax ki, bunca yükü
Qaldırır bir zəif qüvvət ilə”.
Dedi: “Sus, qüvvəti-bədəndə deyil,
Çəkirəm qüvvəti-həmiyyət ilə”.
Ey oğul! Murdən götür ibrət.
Get, ağır işdə işlə qeyrət ilə,
Ufacıq işləri hünər sanma.
Belə işlər keçər sühulət ilə.
Hünər oldur ki, bir böyük əməli
Edəsən həll min süubət ilə.
Kişilər himməti dağı qoparır,
Kişi ol, dağ qopar həmiyyət ilə!
Xassə icrayi-əməri-millətdə,
Pişkəm ol kəməli-cürət ilə!
Vətən uğrunda, millət eşqində
Bəzli-can et xülusi-niyyət ilə!
İş apar. Baş gedərsə qoy getsin...
Ad qalır, bəs deyilmi millət ilə?!

HÖRÜMÇƏK VƏ İPƏKQURDU

Bir hörümçək özün çəkib durdu,
Dedi fəxr ilə: “Ey ipəkqurdu!
Nə kəsələtlə iş görürsən sən?
Niyə bunca ağır hörürsən sən?
Gəl mənim sənətimdə sürətimi
Görüb iqrar qıl məharətimi:
İşə gircək tamamını hörürəm
Az zamanda necə çox iş görürəm”.
Baxdı, güldü ona ipəkqurdu,
Sərzəniş etdi, tənələr vurdu.
Dedi: “Bərfərz olsa hər yerdə
Toxuyarsan böyük-küçük pərdə.
De görək, onların nədir səməri?
Bəlkə də hər kəsə çatır zərəri!..
Leyk məndə yox isə sürət,
Yapdığım işdə var ağır qiymət:
Aləmə faydə verir karım,
Hər kəs istər ola xəridarım”.

MƏHƏMMƏDTAĞI SİDQİ

(1853-1904)

OĞLAN

Gəl verək əl-ələ yoldaş, oğlan,
Cəm olaq bir yerə qardaş, oğlan!
Bir çıxmaq cəhldən biz kənara,
Elm təhsil edək bir baş, oğlan.
Yetə Allah bizim dadımıza,
Əcr əta eyləyə ustadımıza.

Səy edək dərşimizə diqqət ilə,
Cəm olaq məktəbə behcət ilə,
Elm təhsil edək rəğbət ilə,
Tutmasın qəlbimiz atəş, oğlan.
Yetə Allah bizim dadımıza,
Əcr əta eyləyə ustadımıza.

Fikr edək biz gərək sübhə şam,
Elm, sənət üçün edək iqdəm,
Ta ola qəlbimiz bircə aram,
Biz də rahat olaq ey kaş, oğlan.
Yetə Allah bizim dadımıza,
Əcr əta eyləyə ustadımıza.

Ey xuda, bax, bu balü pərə sən,
Gülüstan içrə gülün dərəsən,
Ömr əta eylə bu beyrətlərə sən
Ta olaq millətə yoldaş, oğlan.
Yetə Allah bizim dadımıza,
Əcr əta eyləyə ustadımıza.

MƏKTƏBDƏ

Əcəb xoşbəxt olur hər kəs,
Tutub məva bu məktəbdə.
Cəhalətdən çıxar hər kim,
Edə süknə bu məktəbdə.

Məad elmi, məaş elmi,
Tapıbdır rövnəqi-tazə.
Behəmdullah, olur hasil,
İki dünya bu məktəbdə.

Odu ki, qədrsiz dürrə,
Dönər mehri-dürəxşanə.
Ki, guya qətreyi-naqis,
Olur durba bu məktəbdə.

Cəhalət adəmi eylər,
Yəqin heyvandan bədtər.
Gər insaniyyət axtarsan,
Olur peyda bu məktəbdə.

İki aləmdə insanı,
Dirildən elmdir, billah,
Nə qədr mürdə dil olsan,
Olur ehya bu məktəbdə.

Maarif kəsb edən kimsə,
Gərək bu məktəbə gəlsin,
Bir az vəqtə kəmalata,
Olur dara bu məktəbdə.

DƏRSƏ DİQQƏT

Ey uşaqlar, edək biz də qeyrət,
Ta ki, təhsil edək adamiyyət.
Bəlkə bizdən gedə bu cəhalət,
Çəkməyə xalqdan bari-minnət.
Keçməmiş, keçməmiş vəqti-fürsət,
Eyləyək, eyləyək dərşə diqqət.

Elm təhsil edən oldu rahət,
Elmsizlər çəkər çox məşəqqət.
Hər o kəs elmdən tapsa qismət,
Çəkməz axırda hərgiz nədamət.
Keçməmiş, keçməmiş vəqti-fürsət,
Eyləyək, eyləyək dərşə diqqət.

Çox tərəqqi tapıb cümlə millət,
Biz də tərsil edək istirahət.
Ciddü cəhd eyləsin əhli-qeyrət,
Bəlkə gəlsin ələ elmü sənət.
Keçməmiş, keçməmiş vəqti-fürsət,
Eyləyək, eyləyək dərsə diqqət.

Söyləyin cümlə yarü rəfiqə,
Vəqtimiz itməsin bir dəqiqə,
Bir dəqiqə bizə filhəqiqə,
Artırır hədsiz qədrü qiymət.
Keçməmiş, keçməmiş vəqti-fürsət,
Eyləyək, eyləyək dərsə diqqət.

Cümlə aləm edib elmə rəğbət,
Tapdılar hər biri şanü şövkət.
Bu nə əlfafdır, nə mürüvvət,
Qonşulardan çəkək biz xəcalət.
Keçməmiş, keçməmiş vəqti-fürsət,
Eyləyək, eyləyək dərsə diqqət.

YÜZ İL YATANDAN SONRA

Söylə Bayram əmi, sən bizə qandır,
Bizim fikrimizi açıb oyandır.
Yüz il yatdım, durdum, baxdım dünyaya,
Nəzər saldım, dağa, daşa, dəryaya.
Mən yatanda dağlar dəlinməmişdi,
Yerdə dəmir yollar salınmamışdı.
Su üzündə insan ixtiyar ilə
Görünməzdı hərgiz bu qərar ilə.
Hər kəs deyirdi olmaz,
Havada quş kimi insan uçanmaz.
Bir bu işə baxım, bir öz işimə,
Heyrət barmağımı tutdu dişimə.
Baxdım su altından çəkilib tellər,
Təldə danışılır müxtəlif dillər.
Dağları, daşları dəlib keçiblər,

Həm suyun altından yollar açıblar,
Dağ kimi gəmilər suda oynayır,
Qızıl-gümüş dağdan, daşdan qaynayır.
Yer üzündə insan gəzirdi sadə,
Quş kimi uçurlar indi havada.
Mənim ömrüm alıb doxsan yaşını,
Siz çalışın, tapın əsrin işini.

MƏHƏMMƏDƏLİYƏ NƏSİHƏT

Gözümün nuru, Məhəmmədəli,
Kömək olsun sənə Əliyyü Vəli.
Ey mənim sərvü bağı bustanım,
Ey mənim bülbüli-gülüstanım,
Sən mənim cism içrə canımsan,
Sən mənim tifli-xoşbəyanımsan.
Nə qədər ki, var əlində fürsət,
Dərsinə eylə hər zaman diqqət.
Yetişibdir zaman elmü ədəb,
Mənzilin eylə guşeyi-məktəb.
Dəmbədəm məktəb ilə ol dəmsaz,
Qış və həm yaz, həm oxu, həm yaz.
Dərsini yaz, oxu, eylə əzbər,
Sənə verrəm qələm, kağız, dəftər.
Dinü-dünyanı elm edər abad,
Özünü eylə cəhldən azad.
Ruzgarını keçirmə qəflətlə,
Elm təhsil elə diqqətlə.
Ömrünü məsrəf elə bir neçə il,
Ta ki, təhsil elə bir neçə dil.
Rusi, farsı, türki, ərəbi
Bunları bilmək artırar ədəbi.
Sən də öyrən ki, əhli-hal olasan,
Bəlkə bilcümlə bakamal olasan,
Olasan nikü nam, azadə,
Həm bu dünyada, həm o dünyada.

RƏŞİD BƏY ƏFƏNDİZADƏ
(1863-1942)

TAXIL BİTKİLƏRİ

Çəltik deyir:

Taxılların başıyam,
Döyülməmiş naşıyam.
Pullunun plovuyam,
Kasıbların aşıyam.

Buğda deyir:

Mənə buğda deyərlər;
Çörək yapıb yeyərlər.
Hər gün məni yeməyi
Halvatək istəyərlər.

Darı deyir:

Darıyam xaşxaş kimi,
Buğdaya qardaş kimi,
Buğdasız, təkcə məndən
Çörək bişər daş kimi...

AĞLAĞAN UŞAQ

Ey balam! Sən nəçün yatmayırsan?
Hər zaman ah edib ağlayırsan?
Yuxlamış, gün batıb, rahat olmuş,
Hər kəsə bu yuxu adət olmuş.
Ol zaman gördülər gün batıbdır,
Quşlar öz mənzilində yatıbdır.
Həm toyuq, həm cücə, həm xoruzlar,
Həm böyük, həm kiçik indi yuxular.

Sən dəy yat, ey quzum, rahat olgil,
Yuxlamaq adama nəfdir, bil!
Yum gözün, ağlama, etmə şıltaq,
Kəs səsin, dincin al, Allaha bax!

AY QURD

Getdin gördün quzu,
Neyləyirsən istiotu, duzu?
Ye, qalsın iki buynuzu.

Getdin gördün qoyun,
Neyləyirsən oyun-moyun?
Ye, qalsın quruca boyun.

Getdin gördün camış,
Neyləyirsən torpağını, umuş?
Ye, yanında da dumuş.

Getdin gördün at,
Neyləyirsən kağız, barat?
Ye, yanında da yat.

DURNA

Ey havada uçan durna,
Bizi qoyub qaçan durna,
Get, xoş gəldin, səfa gəldin,
Gələcəksən haçan, durna?

Göy çəməndə gəzən durna,
Su üstündə süzən durna,
Gəl, bir gözüm görsün səni,
Al, yaşıla bəzən, durna!

Getmə-getmə, gözüm durna!
Sənə var bir sözüm durna!
Sən gedəndə necə sənin
Həsretinə dözüüm durna?!

İLİN FƏSİLLƏRİ DÖRDDÜR:

Qar gedər, yer açılar,
Göydən yağış saçılar,
Bil, bu hansı fəsildir,
Çəmən, çiçək açılar?

* * *

Quşlar bala balalar,
Maldar ot, ələf çalar,
Bil, bu hansı fəsildir,
Sünbül, çıxar dən alar?

* * *

Meyvə dəyib dərilər,
Xırman, taxıl döyülər,
Bil, bu hansı fəsildir,
Aləm behiştə dönər?

* * *

Qar aləmi ağardar,
Xalq malın dama salar,
Bil, bu hansı fəsildir,
Hər evdə ocaq yanar?

ANANIN LAYLA SƏDASI

Balama çalsa layla bülüllər,
Balamı bəsləsə qızılgüllər,
Göydən enmiş mələk gəlib yanıma,
Balama söyləsə şirin dillər:
– Qoy anan da yazıqdı yatsın, gəl,
Yat balam, yat quzum, bir az dincəl.

Ciyərim parəsi, gözüm nuru,
Dərdimin sən əlacı-məşhuru,

Qulluğunda anan pərəstardır,
Söyləyir cənnət içrə hər huri:
– Qoy anan da yazıqdı yatsın, gəl,
Yat balam, yat qızım, bir az, dincəl.
Yaşa, böyülən sağ ol, cavan canım,
İgid ol, ərşəyə gəl, oğlanım,
Oxu, ol millətin pərəstarı,
İndi yat, yuxula dərdə dərmanım:
– Qoy anan da yazıqdı yatsın, gəl,
Yat balam, yat quzum, bir az dincəl.
Aqıl ol, çat kamala, ey oğlum,
Alim ol, elmi-hala, ey oğlum,
Mərifət məktəbində xoşbəxt ol,
Uğrama heç zəvala, ey oğlum:
– Qoy anan da yazıqdı yatsın, gəl,
Yat balam, yat quzum, bir az dincəl.

QIRQOVUL

Qırqovul nə gözəl quşdu,
Biri bir gün göldən uçdu,
Camalına gözümlə düşdü,
İstədim onu səsləyim,
Qaçma, səni gəl, bəsləyim.

Qırqovulum halal heyvan,
Boynu, başı, döşü əlvan,
Dağda, daşda gəzmə çəndən,
İstədim onu səsləyim,
Qaçma, səni gəl, bəsləyim.

Qırqovulum cüt-cüt gəzər,
Dağı, düzü hüsnü bəzər,
Yerdə səkər, göydə süzər,
İstədim onu bəsləyim,
Qaçma, səni gəl, bəsləyim.

YAĞIŞ

Yağış gəlir yağa-yağa,
Ya rəb, yağa bizim bağa,
Yeri doyunca içirə,
Çəmən gələ düzə, dağa.
Ey aləmin canı yağış,
Yağ, islat dünyanı, yağış!

Hava hərdəm gözəlləşə,
Aça çiçək çəmən, meşə,
Yağmur yağıb günəş doğa,
Çıxa əkinçilər işə,
Ey aləmin canı yağış,
Yağ, islat aləmi, yağış!

Bostançılar, əkinçilər,
Yaz olanda yağış dilər.
Yerə, yurda toxum saçar,
Meyvəsinin qədrin bilər.
Ey aləmin canı yağış,
Yağ, islat dünyanı, yağış!

Əkin Allah süfrəsidir,
Taxıl qeybi xəzinəsidir.
Öküz, kotan, mala, toxum,
Xəlpə ruzi təknəsidir.
Ey aləmin canı yağış,
Yağ, islat dünyanı, yağış!

ABBAS SƏHHƏT
(1874-1918)

ANA VƏ OĞUL

Hər sabah gün ki, saçar aləmə nur,
Danədən ötrü uçar cümlə tüyur,
Quşlar ol dadlı civiltilə oxur,
Aç gözün uyqudan, ey tifli-qəyur.
Yatma bu payədə rahət, a çocuq!
Etmə tənbelliyi adət, a çocuq!

Gün çıxıb dağü-daşa nur səpər,
Hamı dünyada çalışmağın sevr,
Hərə bir səmtə gedər əhli-hünər.
Ana övladına şəfqətlə deyər:
Yatma bu payədə rahət, a çocuq!
Etmə tənbelliyi adət, a çocuq!

Yanaşar bəstəri-ətfala nan,
Uyqudan yavrusu istər oyana,
Əyilər ta üzü-üzə dayana,
Çox yavaşca söyləyər onda ona:
Yatma bu payədə rahət, a çocuq!
Etmə tənbelliyi adət, a çocuq!

O gözəl, sevməli, ol nurlu bəbək,
Uyqusundan oyanar əsnəyərək,
Didə məxmur, özü misli-mələk,
Mədəri onda edər böylə dilək:
Yatma bu payədə rahət, a çocuq!
Etmə tənbelliyi adət, a çocuq!

CÜCƏLƏRİM

Cücələrim birər-birər,
Suyu görüb yavuş gələr,
İçər, gedər eşələnər.

Yeyər, içər cücələrım,
Doyub qaçar cücələrım.

Cücələrım lümək-lümək,
Qanadları gödək-gödək,
Yem axtara, tapar yemək,
Yeyər, içər cücələrım.
Doyub qaçar cücələrım.

Gecə dönəndə gündüzə
Cücələrım gəzə-gəzə,
Səhər hindən qaçar düzə,
Yeyər, içər cücələrım,
Doyub qaçar cücələrım.

Cücələrım bəzəklidir,
Bəzəklidir, düzəklidir.
Sarı, çil-çil, hər rənglidir.
Yeyər, içər cücələrım,
Doyub qaçar cücələrım.

QARANQUŞ BALALARI

Ay quşcuğazlar, nə yaraşıqlısız,
Can kimi bəsləməyə layiqlisiz.
Nədir o istəkli, o heyran baxış,
Nə dadlı cik-cik, nə gözəl çırpınış!
Birdən ucaldı niyə cik-cikləriz,
Pəh-pəh, açılmış sarı dimdikləriz.
A bəxtəvərlər, ananız gəldimi?
Qondu yuva üstünə, dincəldimi?

Görcək onu səslənməyə başladız,
Civiltilərle əcəb alqışladız.
Yem gətirib yoxsa sizə verməyə,
Ya ki gəlib bir quru dindirməyə?

ATA VƏ OĞUL

Ay dədə, dur get mənə çox şeylər al!
Bir dənə çanta, bir-iki dəftər al!
Mən dayım oğluyla gəlirdim bayaq,
Gördüm o məktəbdə oxur çox uşaq.

Durdum ora pəncərədən baxmağa,
Dərslərinə azca qulaq asmağa.
Dərsləri yetdikdə, dədə, axirə,
Oxudular elliyi birdən-birə.

Hamısının yaxşı tuturdu səsi,
Hər kim ola görsə düşər həvəsi.
Çöldə mənə gördü müəllimləri,
Tutdu apardı özü lap içəri.

Xeyli danışdırdı mənə, dinlədi,
Sonra nəvazişlə mənə söylədi:
– De səni göndərsin atan məktəbə,
Elm oxuyub ta yetəsən mətləbə.

YAZ

O gün ki fəsli-yaz olar,
Gecə, gündüz taraz olar.
Havanın artar istisi,
Daha soyuqluq az olar.

Ərir dağın, çölün qarı,
Axar dərələrə sarı.
Gurultu ilə sel gələr,
Salar sədaya çayları.

Qaranquş ol zaman gələr,
Yenə tikər yuvasını,
Qonar yaşıl ağaclara,
Oxur gözəl havasını.

QUŞLAR

Quşlar, quşlar, a quşlar!
Qaranquşlar, a quşlar!
Cəh-cəh vurun burada,
Gah yerdə, gah yuvada.

Qonun bu tək budağa,
Çox getməyin uzağa.
A quşlarım, getməyin,
Məni qəmgün etməyin.

Quşlar, nəçin gedirsiz?
Yoxsa ki seyr edirsiz?
Quşlar uçdu, əkildi,
Vay, səsləri kəsildi.

Bir səs gəlir uzaqdan,
Mən dinlərəm bayaqdan:
Söylər ki, qış yavuqdur,
Sizin yerlər sovuqdur.

Var isticə ölkələr,
Qışda bizə xoş gələr.
Səbir eylə, qoy yaz olsun,
Bir qar, yağış az olsun,

Sovqat gətirər quşlar
Sizə gözəl mahnılar.

OT BİÇİNİ

Göy çəməninin ətri tutub hər yeri,
Çulğalayıb dağ-dərəni, çölləri.
Əldə biçinçi darağı səfbəsəf,
Ot darayırlar qarılar hər tərəf.

Ot qurusun burda yığırlar şələ,
Yaş otu bir yanda sərərlər hələ.

Kəndlilər əllərdə təməmə yaba,
Arabaya otu yığarlar qaba.

Arabaya ot qalanar, dağ olar,
Kəndlilərin onda kefi çağ olar.
Arabaya at qoşulub gözləyir,
Sanki qaxılmış yerə, tərənməyir.

Əymə kimi çaxlamış ayaqları,
Sallayıbsan hər iki qulaqların.

TƏNBƏL

Çox yatma, dur a tənbel,
Yatsan, olar iş əngəl.
Gün dağlara yayıldı,
Hər bir yatan ayıldı.

Yar-yoldaşın səhərlər
Tez məktəbə gedərlər.
Sən çəştədek yatırsan,
Pal-paltarın atırsan.

Xeyri-şərin qan, oğlum,
Öz halına yan, oğlum.
Bir azca himmət eylə,
Bir azca qeyrət eylə.

Hər kim dilər şad olsun,
Getsin çalışqan olsun.

OĞRU VƏ ANASI

Bir məktəbli oğurladı bir vaxtı
Yoldaşının kitabını xəlvəti.
Evlərinə gizlin onu gətirdi,
Öz istəkli anasına yetirdi.

Validəsi oğurluğun anladı,
Yavrusun nə qarğadı, nə danladı.
Öz tutduğu işdən uşaq xoşlandı,
Bundan sonra oğurluğa dadandı.

Fikr eylədi: “Nə yoğurdum, nə yaptım,
Əcəb işdir, hazırca kökə tapdım”.
Kəsb etmədi, cib kəsmək adət etdi,
Quldur oldu, ev, kəndi, qarət etdi.

Oğrulara yar oldu, yoldaş oldu,
Quldurlara, qaçaqlara qoşuldu.
Bir iş üstə axır müqəssir oldu,
Divanbəyi hökm eylədi, tutuldu.

Qanun üzrə mühakimə olundu,
Fərman çıxdı, asılsın, hökm oxundu.
Zavallı ta cəzasını dinlədi,
İzn istədi, bir neçə söz söylədi:

– Ay hakimlər, müqəssirəm, doğrudur,
Həqiqətdə mənim anam oğrudur.
Əvvəl dəfə oğurluğa uyarkən,
Yoldaşımdan kitab oğurlayarkən,

Et sə idi anam məni məzəmmət,
Olmaz idim indi bu növ mən bədbəxt.
Mənə anam belə olmuş müdəbbir,
İnsaf ilə deyin, kimdir müqəssir?

İLK BAHAR

Gəldi martın doqquzu,
Bayram etdik Novruzunu.
Qar əridi, yox oldu,
Çaylarda su çox oldu.

Dağlar çöllərə dişərdi,
Novruzgülü göyərdi.
Gecə-gündüz tənləşir,
Hava hərdən çənləşir.

Dağa qalxır dumanlar,
Tez-tez yağır leysanlar.
Yüngül, sərin meh əsir,
Yağmuru birdən kəsir.

Aralanır bulutlar.
Təravətlənir otlar.
Düşür günün ziyası,
Artır yazın səfası.

Göy üzündə bir qəşəng
Ta görünür yeddi rəng.
Gözəl qövs-i-qüzehlər,
Qəlbə verir fərəhlər.

Quşlar ötür çöllərdə,
Ördək üzür göllərdə.
Əsir isti küləklər,
Uçur qazlar, ördəklər.

Yarpaqlanır ağaclar,
Yaşıllaşır yamaclar.
Seyrə çıxır uşaqlar,
Göy çəməndə oynaqqlar.

İKİ UŞAQ

Yoldaşına bir uşaq
Dedi: – Dur gəl oynayaq.
Oynamağın vaxtıdır,
Qızılgülün taxtıdır.

Qızılgülü əkərlər,
Misqal ilə çəkərlər.
Gedək görək uşaqlar
Bağda nə cür oynaqlar.
Yoldaş dedi: – Qardaşım,
Dinmə, ağrıyır başım.
Açılsa gül olsa yaz,
Mənim könlüm açılmaz.

Mən dərsimi bilmirəm,
Oynamağı neylirəm.
Bunu dedi o birisi:
– Bu gün qoy qalsın dərsi,
İndi hələ gəl gedək,
Bağda gəzib seyr edək.
Ertə durarsan səhər,
Dərsi edərsən əzbər.

Yoldaşı verdi cavab:
– Danışma bəd-bihesab,
Sübhə bugünkü işi
Qoymaz ağıllı kişi.

Dərsimi hazırlaram,
Sonra gedib oynaram.

KÖÇ

Səhər-səhər yaz çağ,ı,
Köçür oba yaylağa.
Gəlinlərin balağı,
Batır, lilə, batdağa.
Arvad, kişi, oğlan, qız,
Gön çarıklı, başmaqlı,
Gedir qoruq-qaytaqsız,
Gəlin, qızlar yaşmaqlı.

Qoyun, quzu, at, eşşək,
Salmış çölə qalmaqal,
Dəvə, maya, nər, köşək.
Lökləyirlər dalbadal.

Kişi əlində çomaq,
Sürür yüklü öküzü.
Dəvə üstə bir uşaq
Çox oxuyur bu sözü:
“Ağ dəvə alçaq gedər,
Qolunda qolçaq gedər,
Ağ dəvənin gözləri,
Yerə dəyər dizləri.
Endi çaya yuh-yuh,
Ağca maya yuh-yuh”.

ANA VƏ BALA

Oturmuş ana,
Basmış bağına –
Nazlı körpəsin,
Layla der ona.

Uşaq yatmayır,
Baxır, ağlayır,
Anası onu
Bu cür oxşayır:

“Dağda darılar,
sünbülü sarılar,
Qoca qarılar,
Bu balama qurban.

Dağda tağanlar,
Bir-birini boğanlar,
Oğlan doğanlar,
Bu balama qurban.

Bir bölük atlar,
Atlar göy otlar,
Ərsiz arvadlar
Bu balama qurban.

Dağın maralı,
Gözü qaralı,
Dünyanın malı,
Bu balama qurban”.

MƏKTƏB ŞAGİRDİ

İştə bir tərbiyəli, aqıl bir uşaq,
İştə bir zirək, ayıq, kamil uşaq,
Geyinib məktəbli formasını,
Götürüb qoltuğuna çantasını,

Məktəbə şövqi-tama ilə gedir,
Keçməsin vaxtı deyə sürət edir.
Gecə-gündüz çalışır mərdanə,
İstəyir sibqət edə ərqanə.

Könlünün arızıyla-yektası:
Vətəni millətinin ehyası.
A çocuq, get sənə haq yar olsun.
Cümlə halında mədədkar olsun.

Elm təhsili əziyyətli isə,
Qışda yol getməyi zəhmətli isə,
Qorxma qeyrətlə çalış, əlbəttə,
Biləcəksən, oxusan tez vəqtə –

Ki, cahan içrə böyük insanlar,
Nə qədər zəhmətə düşmüş onlar.
Sinf-i-ədadini təkmil eylə,
Məktəbi-alidə təhsil eylə.

Səy elə, sən də böyük insan ol,
Doğruluqla bu ada şayan ol!
Qoy cahan elm ilə pürnür olsun,
Vətən o sayədə məmur olsun.

GÜLLƏRİN BƏHSİ

Qızılgül:

Mən şahıyam qönçələrin, güllərin,
Ən gözəl istəklisi bülbüllərin.
Mən hamıdan yaxşı yaraşıqlıyam,
Sevməliyəm, ətrə bulaşıqlıyam,
Fəxr edərəm halətimə, həngimə,
Qırmızı yarpaqlarıma, rəngimə.
Bağı tutar ətri-dəhanım mənim,
Eybi nədir varsa tikanım mənim?!

Ağ zanbaq:

Əldə mənim ağ qədəhim. vardır,
Ağzınadək ət ilə sərşardır.
Var arıdan ötrü qızıltək tozum,
Boyda-buxunda da qəşəngəm özüm.
Gərçi uzundursa mənim yarpağım,
Yoxdu yenə lovğalığım, azmağım.
Həm kəpənək, xırda qarışqa yenə,
Gündə gələrlər, sığınarlar mənə.

Şəbbu:

Gər yox isə sevməli rəngim mənim,
Şux deyildirsə də həngim mənim,
Ətrim uzaqdan bürüyür aləmi,
Valehü heyrən eyləyir adəmi.

Xalq deyər çün hamı şəbbu mənə,
Fəxr üçün, əlbəttə, yetər bu mənə.
Mən ümərələr bağının malıyam,
Güllər arasında tamaşalıyam.

İT VƏ KÖLGƏSİ

Bir it ağzında bir sümüklə səhər,
Su kənarından eyləyirdi güzər.
Suda öz kölgəsin görüb o zaman,
Sandı bir özgə itdir ol heyvan.
Sümüyü atdı tez o bir yanə,
Suya vurdu özün hərisanə,
O iti ta ki, qorxuya salsın,
Bəlkə ağzındakı əti alsın.
Tapmadı bir şey, oldu çox qəmgin,
Həm itirdi nahaq yerə xörəyin.
Kölgəyə uyma, hirsü qəflətdən
Ta əlin çıxmasın həqiqətdən.

QARIŞQA VƏ MİLÇƏK

Dedi bir gün qarışqaya milçək:
– Sən zirəksən və ya ki mən zirək?
Hara mən istəsəm uçub gedərəm,
Özümə hər yeri yuva edərəm.
Hər xörək üstünə qonub yeyərəm,
Səndən artıq hünərliyəm deyərəm.
Məni hərgah ki qovsalar, qaçaram,
Uçmağa onda qol-qanad açaram.
Qanadım vermiş ixtiyar mənə,
Yoxdur əsla qəmim, nə var mənə?
Xörəyimdir həmişə amadə,
Kim yaşar mən kimi bu dünyadə?
Xazgahım hərirü dibadır,
Mənzilim bizmi-şahü paşadır.

Yoxdur əsla nə hörmətin, nə yerin,
Söylə, aya, nədir sənin hünərin?
Dedi qarışqa: – Kəs daha sözünü,
Bəsdir, az tərif eylə öz-özünü.
Yay günü yağmayanda mayəhtac,
Qış olanda, odur, qalarsan ac.
Çəkərəm yayda mən əgərçi cəfa,
Sürərəm qış zamanı leyk səfa.
İşdən ötrü ki, getmədi tənbel,
İşinin axırı olar əngəl.
Çəksə hər kim ki, bir qədər zəhmət,
Olar, əlbəttə, aqibət rahat.

AYI VƏ ARILAR

Bir ayının düşdü yolu bir zaman
Bal arısı kəndisinə nagəhan.
Yıxdı yerə kəndini dərhal ayı,
Ta dağıdıb sonra yesin bal, ayı.
Agah olan tək arılar haldan,
Oldular aşiftə bu əhvaldan.
Ol yanı döyməyə bilitifaq –
Gördü fənadır işinin axiri,
Qaçdı o saət ayı ordan geri.

TÜLKÜ VƏ QURD

Tülkü gəzəndə yıxılıb nagəhan,
Bir quyuya düşmüş idi bir zaman.
Torpağa sürtmüşdü üzün, həm gözün,
Qurtara bilməzdi ölүmdən özün.

Düşdü qəzadan ora qurdun yolu,
Baxdı ki, görsün quyu boşdur, dolu.
Tülkü onu gördü, salam eylədi,
Ağladı, yalvardı, belə söylədi:

– Qurd lələ, səndən edirəm iltimas,
Sən məni bu təhlükədən qıl xilas.
Qurd dedi: – Çox-çox yanıram halına,
Xatirim aşiftədir əhvalına.

Bilmirəm axşam edəcəksən necə?
Sübh açacaqsan nə sayaq bu gecə?
Tülkü dedi: – Çox sağ ol, ey qurd lələ,
Boş danışığından nə yetər hasilə?

Sən belə hərgah mənə qəmzar isən,
Halıma rəhmin gəlib ağlar isən,
Bir qədər ip tap mənə qıl iltifat,
Ver mənə bir növ ilə burdan nicat.

Yoxsa ki etməz quru söz iktifa,
İş gərək olsun, nə əbəs iddia.

TÜLKÜ VƏ MEYMUN

Dedi bir tülküyə bir gün meymun:
– Səndə, yoldaşcığazım, çoxdur yun,
Mən, görürsən ki, nə cür üryanam.
Müstəhəqqi-kərəmi əhsanam.

Tükün əndazədən artıq görünür,
Quyruğun, gör necə, yerlə sürünür.
Elə bir lütfi inayət, tülkü,
İltimasimi icabət, tülkü.

Saxla əvvəl sənə lazım olanı,
Ver mənə sonra o artıq qalanı.
Bürüyüm mən də onunla özümü,
Mərhəmət eylə qəbul et sözümü.

Söylədi tülkü: – Əbəsdir bu xəyal,
Məndən ol mərhəməti etmə sual.

Quyruğum gərçi uzundur, a kişi,
Var onun kəndinə məxsus işi.

O həmişə süpürür torpağı,
Mənə lazımdır onun olmağı.

AYI VƏ ŞİR

Əlbir olub bir ayı bir şir ilə,
Ovladılar dovşanı tədbir ilə.
Olmadılar onu razı bölməyə,
Çıxdı iş axır ölüb-öldürməyə;

Çeynədilər, dişlədilər, diddilər,
Bir-birini al qana qərq etdilər.
Özlərini təqətdən saldılar,
Hər biri bir səmtə düşüb qaldılar.

Tülkü uzaqdan görüb bu haləti,
Bildirdi ki, yox heç birinin təqəti.
Gəldi götürdü ovu, etdi fərar,
Həsret ilə baxdı dalınca bular.

GÜN VƏ KÜLƏK

Bir zaman oldu belə bir qovğa,
Külək ilə gün etdilər dava.
Dedi əvvəl külək: – Edək bir fən,
Mən görək güclüyəm və ya kim sən?

Gün dedi: – Bax budur, bu dağda çoban,
Gücünü hər nə varsa, eylə əyan;
Hansımız açıdırar onun yaxasın,
Bacarıb da çıxartdırar çuxasın,

Deyərik kim, onun gücü çoxdur,
Ona dünya üzündə tay yoxdur.

Külək ol dəmdə bərk əsib – qayaya,
Toz qopartdı, güc eylədi çuxaya.

Çuxasın çəkdi ol çoban başına,
Getdi söykəndi bir qaya daşına.
Nə qədər yel soyutdusa havanı,
Çoban artıq büründü bərk çuxanı.

Vermədi bir nəticə tədbiri,
Bəlkə bərəks oldu təsiri.
Günə növbət çatan kimi o zaman
Vəsəti-asimanda oldu əyan.

Belə bir isti torpağa saldı,
Alışıb yanmağa çöl az qaldı.
Çobana isti güc gəlib o zaman
Çuxasın, paltarın çıxartdı haman.

Yel çalışdı nə qədər qurdu kələk,
Yenə axırda oldu gün zirək.
Güc və zor ilə heç bir iş aşmaz,
İş əlində həlim olan çaşmaz.

MƏHƏMMƏD HADİ
(1879-1920)

DİLƏK ÖLMƏZ

Yüksək dilək, ay dilək,
Aydın dilək, “ay” dilək,
Yolçuyuz, yol üstünə
İşığını yay, dilək.

Parlaq dilək, ay dilək,
Gözlərdən də bay dilək.
Sansız işıqlarından
Millət alır pay, dilək.

Səninlə gözlər gülər,
Alınlar, üzlər gülər.
Hansı dodağa qonsan,
Ağızda sözlər gülər.

Bir külfətin içində
Sənsən işıqlı xəndə.
Adın “təbəssüm” olmuş
Xoşbəxt olan dəhəndə.

Xəstələrə səhhətsən,
Gücsüzlərə qüvvətsən.
Dünya cəhənnəm olsa,
Sən özün də cənnətsən.

Dirilik zəhmətlidir,
Çox da mərarətlidir.
Həqiqət aləmində
Xəyalın ləzzətlidir.

Bu ağır yük çəkilməz,
Şu acılar içilməz.

Sənsiz, a parlaq dilək,
Qaranlıqlar keçilməz.

Yol göstərən, ay dilək,
Nicatın özü sənsən.
Yaşamağı sevdiren –
Sözümün düzü sənsən.

Dirilik qaralanda,
Onun gündüzü sənsən.
Biz ağlardıq həmişə,
Güldürə biri sənsən.

Qaranlıqların, iştə,
İşıq ulduzu sənsən.
Yerdə səadət varsa,
Şəksiz ki, izi sənsən.

Məyus olma, amandır,
Məyus olmaq yamandır.
Qorxaq diləksiz yaşar,
Millətim qəhrəmandır.

MƏKTƏB

Məktəb nə demək? Xadimi-qüdsiyyəti-millət.
Məktəb nə demək? Baisi-ülviyyətü şövkət.
Məktəb nə demək? Cilvəgahi-nuri-həqiqət.
Məktəb nə demək? Rəhbəri-irşadü səadət.
Övladi-vətən etmək üçün bizdə təali
Məktəblər açıb kəsb edəlim elmü kəməli!

Məktəb nə demək? Heyəti-milliyyəyə candır.
Məktəb nə demək ruhi-didi mürdədilandır.
Arıflərə həmvərə bu söz virdi-zəbandır:
Əlməktəbü, əlməktəbü, ey millət, amandır,
Övladi-vətən etmək üçün bizdə təali
Məktəblər açıb kəsb edəlim elmü kəməli!

Məktəb nə demək? Əncüməni-əhli-səfadır.
Məktəb nə demək? Bariqeyi fəkri səmadır,
Neyyirləri həp şəşəbəxşeyi-dühadır,
Pərvərdeyi-ağuşı olanlar üdəbadır.
Övladi-vətən etmək üçün bizdə təali
Məktəblər açıb kəsb edəlim elmü kəməli!

Məktəblə bulur təsfiyə ayineyi-vicdan,
Məktəblə edər kəsbi-şəraf zadəyi-insan,
Məktəblə görər tərbiyə həp gülşani-ürfan,
Təzkar edək ixvanımıza şu sözü hər an:
Övladi-vətən etmək üçün bizdə təali
Məktəblər açıb kəsb edəlim elmü kəməli!

ƏLİ NƏZMİ (1878-1946)

ATANIN OĞLUNA NƏSİHƏTİ

Ey mənim ruhi-rəvanım, ey oğul.
Ey mənim cismdə canım, ey oğul.
Ey mənim sərvə-rəvanım, ey oğul.
Ey mənim tab, təvanım, ey oğul.
Ey olan dideyi-binurimə nur,
Ey verən bu dili-məhzunə sürür.
Ey mənim mayei-izzü şərəfim,
Ey həyatım səməri, vey xələfim.
Ömrümün gülşəninin sən gülüsən,
Dirilik bağımızın bülbülüsən.
Sən mənim cigərimin parəsisən,
Könlümün dilbəri-mehparəsisən.
Ey mənim bəisi-hər şeyim, oğul.
Qüvveyi-samieyi-guşim, oğul.
Oğul, ey bağı-həyatımda nəhal,
Oğul, ey sahibi-iqbali-cəmal,
Eşidib bu sözümlü dərguş et,
Bədeyi-pəndimi al da, nuş et...
Sənə məndən bu vəsiyyətdir, oğul.
Qulaq as, yaxşı nəsihətdir, oğul:
Olgilən elmə tələbkər, oğlum.
Elm oxu, ol belə huşyar, oğlum.
Elm, insanlara zinətdir, bil,
Elm, nuri-bəşəriyyətdir, bil.
Eylə, növrəstə bəlam, kəsbi-ülum,
Adəm ol elmlə, adəm, yavrum.
Nuri-nili ilə işıqlanmalıdır.
Cəhlü zülmətdən uzaqlanmalıdır.
Elmdir bəisi-üqba və həyat,
Elmdir mənbəyi-feyzi bərəkət,
Elmdir kaşifi-əsrari-nihan,
Elmdir ruh, bədəndir insan.

Elmlə fəxr eyləyir növi-bəşər,
 Elmdir vasitəyi-muxtariat,
 Elmlə kəşf edilir ruhi-nicat.
 Əlqərəz, elmlədir dövrü-can,
 Ey oğul, elmlədir rahəti-can.
 Kişinin zinətidir elm ilə fən,
 Olur abad ülm ilə vətən.
 Elmlə millət olur şən, məsrur,
 Elmlə kütlə alır qüvvətü zur.
 Aç qulaq, dinlə bu söhbətlərimi,
 Saxla yadında vəsiyyətlərimi.
 Elmsiz qiymətin olmaz, anla,
 Qüvvətin, qüdrətin olmaz, anla.
 Yaşamaq istər isən, can oğlum,
 Elm kəsib eylə fəravan, oğlum.
 Eylə əxlaqını elm ilə qəşəng,
 Eyləmə kəndini bیکar, cəfəng,
 Elmlər elmi qəbul et, mum ol.
 Nə ki, bədxülq olaraq, məzlum ol.
 Atma bu sözləri, canım, pədərım.
 Söylədim. Anla əzizim, pəsərim.

OĞUL VƏ ATA

Oğul – Ay dədə, qoy məktəbə gedim,
 Məktəbə, orda elm oxum.
 Ata – Kəs səsini, a naxələf,
 Pis süd əməncə, bیک toxum.
 Oğul – Ay dədə, rəhm qıl mənə,
 Sən kimi cahil olmuyum.
 Ata – Adə, çəkil kənərə get,
 Ay səni qəbrə quyluyum.
 Oğul – Tazə üsul ilə verir
 Dərsi-ədəb müəlliman.
 Ata – Öylə yenə müəllimə...
 Mən səni vermərəm inan.
 Oğul – Versən o məktəbə mənə,
 Səncə, günah olur nədir?

A t a – Bəlkə günah olur nədir,
 Küfr oluram, yerim saqər.
 O ğ u l – Ay dədə, söyləmə ədəs,
 Kafir edərmi şəxsi elm?
 A t a – Ay qoducaq, axund deyir
 Adəmi azdırır bu elm.
 O ğ u l – Qorxma, ata, bu məktəbin
 Nəfi də çoxdu, xərci az,
 A t a – Vallah, itil, vuracağam
 Başına bir yekə qapaz.
 O ğ u l – Ay dədə, elmsiz nasıl
 Mən bu zəmanda iş görüm?
 A t a – Ay vələdüzzina, səni
 Odda, ocaqda piş görüm.
 O ğ u l – Ay ata, elmü fənnasiz
 Şəxs qəni olarmı ya?
 A t a – Pul məgər elm ilə olur?
 Qurbağa oğlu, qurbağa.
 O ğ u l – Ay ata, elmsiz... məgər
 Var ulağ ilə fərquimiz?
 A t a – Heç bir cəhənnəm olmasın
 Boylədi səbkü rəngimiz...
 O ğ u l – Durmaq olurmu boş-bekar?
 Bəs mənə söylə, neyləyim?
 A t a – Get mal oğurla, adəm at,
 Kəsə elə, mən neyləyim?
 O ğ u l – Müxtəsəri, qoymursan
 Mən də bu məktəbə gedim?
 A t a – Bircə baxın, bu naxələf
 Söylədiyi cəfənglərə.
 Gör kimə tay edir məni,
 Bir para lağ səfəhlərə.
 Yox, yox, amandı, qoymaram
 Bu işə mən heç uymanam.
 Min demələr də qanmanam,
 Atəşi “veylə” yanmanam,
 Molla Qurut deyib mənə,
 Özgə sözə inanmanam.

MƏKTƏB UŞAĞI

Sübh açılantək oyanır uyğudan,
Bir gülü-gülzari-dəbistan çocuq!
Qalxır ayağə, yuyunur pak olur,
Bülbüli-bağı-ədəbistan çocuq!

Evdə yatıb qalmayaraq kurtək,
Dışrə çıxıb cılvälənir nurtək.
Dərs evinə əzm eləyir hurtək,
Tərbiyəyə, elmə şitaban çocuq.

Məktəbə daxil olur insan kibi,
Dərs oxuyur bülbülü-xoşxan kibi,
Elmi sevir ruh kibi, can kibi,
Fikri gözəl, əqli dürəxşan çocuq!

İştə uşaq dərsinə müştəq olur,
Şüglü yazı, mayili-övraq olur,
Səyli olduqda yüzü ağ olur,
Eyləyir əhbabını xandən çocuq!

Cəhd eləyir, etməyərək tənbəli,
Elm oxuyub güldürə müstəqbəli,
Şəni bəşər elmilədir çün, bəli,
Elm oxuyur nitqi dürəfşan çocuq,
Meyveyi-bağı-ədəbistan çocuq!

UŞAQLAR

Uşaqlar istərsə seyri-gülüstan,
Nə lazım onlara bağ ilə bostan.
Çiçəklik bu dəbistandır, dəbistan!
Dəbistan bağında girsin, gül olsun,
Özü gül, nəğməsində bülbül olsun.

Bu nüzhətğahə gəlsinlər uşaqlar,
Tamaşasını görsünlər uşaqlar.
Qərənfil, lalə dərslər uşaqlar,
Alıb ədəb, hübbül-bəşərdən uşaqlar,
Məhəbbətli çocuqlar həpsi birdən.

Edib gülzari-elmü fənnə pərvaz,
Oxu, yazı, ədəb etsinlər ağaz.
Oxusunlar həmahəng, həməvaz,
Ötüb bülbül misali yerbəyərdən,
Məhəbbətli çocuqlar həpsi birdən.

Bu gülşəndə bitən sünbül pozulmaz,
Bənövşə, yasəmən, güllər də solmaz.
Bu gülzərə bərabər gülşən olmaz.
Gülitər dərməyə gəlsin səhərdən
Məhəbbətli çocuqlar həpsi birdən.

Uşaqlar ta yetib həddi-kəmalə,
Ala ürfanı ağuşi-vüsalə.
Qonub bülbül kimi bir incə dalə,
Təğənni eyləyə elmü hünərdən
Məhəbbətli çocuqlar həpsi birdən.

ÇALIŞQAN CƏMAL!

On iki yaş bir çocuq,
Bənzi qaçıq, rəng uçuq.
İncə bacaq, qol, fikar,
Sanki üfürsən uçar,
Gözlərinin yox fəri,
Bircə sümük, bir dəri.
Örtünüb az cındıra,
Ağ yüzü bənzər qara.
Yırtıq ayaqqabları,

Örtür ayağın yarı.
Hər baxışı biqərar,
Bir şey üçün intizar.
Halı yaxır insanı.
Sağ umuzunda palan,
Harda görür bir dükan,
Ya ki xrid eyləyən,
– Ay gədə, hambal, – deyən
Tez yönəlir ol yana,
Göz gələrək cövlana,
“Ver götürüm, ay ağa,
Baxma zəifəm bana.
Hər neçə versən də ver,
Harda sizin küçədir”.

Fəsli-yay idi həman,
Söylənir idi əzan.
Sısqa, çalışan Cəmal,
Arxada bir zor çuval,
Şeylər ilə dopdolu,
Çox da uzaqdı yolu.
Qolda iri zənbili,
Qapqara yanmış dili.
Yük götürübdü böyük.
Baş əyilib, bel bükük.

Bərkiməmişdən bədən,
Bərk işə girmiş həmə.ən.
Evdə qocalmış ana,
Çıxmaz idi bir yana.
Oğluna tikmiş gözün...
Körpə edir sərf əmək,
Muzduna alsın yemək,
Həm anasın bəsləsin,
Həm özü içsin, yesin.
Atladı bir qaç yoxuş,

Mənzilə çatmaqda tuş.
Ancaq o boş bir xəyal,
Məqsədə irmək məhal.

İsti idi çox həva,
Hər dilək olmaz rəva.
Batmış idi qan-tərə,
Büdrədi bir qaç kərə.
Düşmüş idi qüvvədən,
Ac qarın, xəstə tən.
Çəkdi bir atəşli ah,
Etdi həzin bir nigah.
Söylədi bir yol –“Ana!
Bir də qovuşmam sana”.
Get-gedə incəldi səs,
Durdu azaldı nəfəs.
Döndü kiçik surəti,
Bitdi böyük qeyrəti.
Aldı qərarın ətəş,
Düşdü yerə, etdi qəş.

Toxtadı şey sahibi,
Oldu onun xaibi.
Dürtmələdi, səslədi,
Qalx çocuğum, qalx dedi!
Bir qədər uğraşdı o,
Sonra baxıb şaşdı o.
Oldu əlacı hədər,
Artdı üzündə kədər.
Çünki o olmuşdu fövt,
Canını almışdı mövt.

Etmiş idi gün qürub,
Örtülü idi üyub.
Cümlədi qaraldı sular,
Gəldi bütün yolçular.

Şəhər kənarında bir
Külbə var idi həqir.
Onda qoca bir qarı,
Örtməyə yox paltarı.
Pürxələcan, izzirab,
Sınədə, nə dizdə tab.
Açmış iki lüt qolun,
Oğlunun gözlər yolun.
Hər ötəndən sorar,
Bəklər idi biqərar.
Yoxdu fəqət ehtimal,
Gəlməyəcəkdi Camal.

ƏLİSƏFTƏR İBRAHİMOV

(1896-1937)

AQİL UŞAQ

Yetişdi məktəbin vəqti,
Çilədi babi-xoşbəxti.
Demə ki, cəmləşə gərdan,
Çalışsınlar gərək hər an.
Görübən də cəsuranə,
Girəm bu şanlı meydanə.
Çalışam, olmayam tənbel,
İşimi qılmayam əngəl.
Olam dərsimdə qeyrətli,
Zəkalı, canlı, qüdrətli.
Oyundan eyləyəm nifrət,
Sonundan çəkməyəm xiclət.
Düzü insan olam, insan,
Daha adlanmayam nadan.

AĞCA

Ağca, gözəl bir qızam,
Ay işıqlı yıldızam!
Hər işim mətləblidir,
Çün adım məktəblidir.
Səy etməyi həmişə,
Qıllam özümə peşə.
Tənbəlliyi sevməm mən.
Qəsdim budur ki, məndən
Əvvəlcə ata-anam,
Sonra müəlliməm tam
Təhsil edib bitincə
İnciməsin cibincə.
Bir də diləyim vardır,

Tanrım bu fikrə yadır,
Bu dilək çox alidir,
Çünki millət halidir.
Söz vermişəm özümə,
Güc almayıb gözümə,
Yazıq bacılarımçün
Açayım yol ki, bilsin,
Yaşamaqdan murad nə?
Oxumaq, ictihad nə?
Səy eyləsin, oxusun,
Elmə özün toxusun.
Cəhlə qurban olmasın,
Ev küncündə solmasın.
Çalışsın, olsun insan,
Adlanmasın da heyvan.

ABBASAĞA NAZİR QAYIBZADƏ
(1849-1919)

MƏKTƏB

Qayət hüsndür
Girdabi-məktəb.
İfrat gözəldir,
Əfkari-məktəb.

Açmış sərəsər,
Pəh-pəh, nə göyçək!
İzhari-irfan
Gülzari-məktəb!

Əlvan şəkillə
Əlvan bəzənmiş
Başdan-ayağə
Divari-məktəb.

Kağız-qələmdir
Gənci dəbistan.
Quran, kitabdır
Ənbəri-məktəb.

Cəhlin əlindən
Qurtarmaq üçün
Darüləmandır,
Bil, dari-məktəb.

Cövlani-əqlə
Meydan açandır.
Qəlbə ziyabəxş
Ənvəri-məktəb

İnsanı eylər
Zülmətdən azad.
Qəflətdən eylər
Bidari məktəb

Barlı ağacdır,
Çox meyvəsi var.

Şirin, şəkərtək,
Əsmari-məktəb.

Yoxdan edər var
Şeylər əcayib.
Çoxdur, tükənməz
Əsrari-məktəb.

Taqi-qələmlə
Afaqı tutmuş.
Sanki qoşundur
Cərrari-məktəb.

Saymaq nə hacət
Əsari-xeyrin.
Gün tək əyandır
Əsari-məktəb.

Aydın olur göz
Görcək camalın,
Nuri-bəsərdir
Dildari-məktəb.

Viran o yerdir
Kim, yoxdur məktəb.
Abad o yerdir
Kim, var məktəb.

İstərsə hər kim
Bəxtü səadət,
Olsun həmişə
Əfsari-məktəb

Şanü şərəfət
Kəsb eylər ol kəs
Kim, ola daim
Zəvvari-məktəb.

Vallah, gözəldir,
Billah, gözəldir,
Tallah, gözəldir
Didari-məktəb.

RZA SABİT

BAHAR

Bahar fəsli yetişdi,
Dağlar, daşlar qızıışdı.

Çıxdı günəş, əsdi yel,
Əridi qar, axdı sel.

Hamı əzhar açıldı,
Səhralara saçıldı.

Göyərdi çöldə taxıl,
Zəmilər oldu yaşıl.

Çiçəklərin iyləri,
Bülbülün cəh-cəhləri

Bəzəndirdi bağçanı,
Sevindirdi bağbanı.

Oxur ormanda quşlar,
Fərəhlənir insanlar.

ƏBDÜRRƏHMAN DAI

UŞAQ VƏ QUŞ

Uşaq:

Qaçma, dayan, gözəl quş,
Səsin gəlir mənə xoş.
Çox sevirəm mən səni,
Gəl et fərəhnaq məni.
Gedək, qəfəs içrə mən.
Verim sənə çoxlu dən.
Nəğmə oxu hər zaman,
Mən də olum şən, şadman.

Quş:

Doğru deyirsən, gözüm,
Bax, sənə var bir sözüm.
Sözlərimə as qulaq,
Mən səndən olam uzaq:
“Xoşlamıram mən səni,
Çün məktəbə getmirsən,
Elmi təhsil etmirsən.
Elmin yoxdur, avamsan,
Əl çək məndən, balam, sən.
Elmsiz ilə heç kəs
Yoldaş olmaz, səsin kəs!”

ASLAN VƏ QURD

Canavar bir şir ilə olub yoldaş,
Ov üçün getdilər çölə birbaş.
Gördülər dağın üstə ceyranı,
Qaçdılar tutmağa ol heyvanı.
Bir qədər qaçdılar iki yoldaş,

Dayanıb qurda şir dedi: “Qardaş,
Çoxlu gördüm at üstə mən səyyad.
Gəl qaçaq, sonra olmarıq azad.
Hamı səyyad gəlir, bax, bizə sarı,
Durmayıb də gedək evə, barı”.
Qurd cavabə dedi: “Belə olmaz,
Gedərik, qarnımız bizim doymaz.
Burada ovçu olmaz, ay aslan,
Gəl gedək, olma sən, dəli, nadan”.
Eşidib də bu sözləri aslan,
Qayıdıb getdi ol saat ordan.
Bir qədər qurd gəzib biyabanı,
Tutmağa arayırdı ceyranı.
Gördü ki, ovçular olub dəstə,
Hər tərəfdən gəlir bunun üstə.
Çırpınıb istədi qaçıb getsin,
Özünü Şir kimi xilas etsin.
Qurdun üstə hamı hücum etdi,
Döydülər qurdu, qurd qaçıb getdi.
Bildirdi ki, baxmayan böyük sözünə,
Şübhə yoxdur, ziyan verər özünə.

HÜSEYN CAVİD (1882-1944)

ÖKSÜZ ƏNVƏR

Doqquz yaşında zəki, uslu bir çocuq: Ənvər...
Sinifdə tam iki ildir, birincilikdə onun
Şərəfli bir adı var; daima müəllimlər
Sevərdilər onu. Lakin o imdi pək yorğun,

O imdi pək mütəfəkkir... cahanda işlə onun
Həyatı, nəşəsi, ümidi, cahanda bir annəsi var.
Fəqət o, bəlkə, üç ay var ki, xəstə, giryənümün
Nəzərlərilə üzər binəvayı leylü nahar.

Zavallı annəsi söndükcə yavrucuq yanıyır,
Yanıb da qovruluyor; ən böyük düşüncələri
Yarınkı matəmi güldürmək üzrə aldanıyor,
Fəqət qadın ərimiş, onda yox həyat əsəri.

Çocuq dəvam ediyor dərslə hər sabah; lakin
Nə söylüyorsa müəllim, o bir şey anlamıyor.
Dalıb, dalıb gediyor, dərslə için, vəzifə için,
Toqat yiyorsa da, biçarə susmuş, ağlamıyor.

Səkkiz gün oldu ki, artıq xəbər yox Ənvərdən,
İmdilə dərslə davam etmiyor, qadınıcağazın
Qoşar məzarına öksüzəcə ağlar, inlərkən
Gəlincə xatirə mazi, düşüb qalır baygın.

Sorar sinifdə müəllim o kimsəsiz çocuğu,
Qızar da söylənərək hər gün arxasınca onun;
“Aman, nasıl yaramaz! Bax, həftə keçdi dəxi
Nə bir xəbər, nə bir iz var? Demək o bir çapqın...”
Yarınkı gün o soluq çöhrə pürmələli təəb,
Sinifdə ərzi-vücut etdi. Dərslə başlayaraq
Müəllim əksi, çatıq üzrə pürutabu qəzəb,

Göruncə Ənvəri qaldırdı:
– Ey çocuq, mana bax!
Sən, iştə hankı cəhənnəmdə, söylə nerdə idin?
Düşünmə, söylə!
– Əfəndim, şey...
– Ah, dəni, yaramaz!
Nasıl da bax dalıyor, sanki tülküdür qurnaz!
Çocuqcıgazda cavab: iştə bir sükuti-həzin...
Gözündə dalğalanır incə bir bahar buludu;
O həp baxıb duruyor, yoxdur onda hiylə və suç...
Sükutə qarşı müəllim qəzəbdə bir, iki, üç
Toqatlayınca, çocuq bircə kərrə hıçqırdı;
“Aman, vay annəciyim!...” sonra qəşş olub getdi;
Bu səs sinifdə olan cümlə qəlbi titrətdi.

İLK BAHAR

Kiçik bir məktəbliyə

Bahar, bahar gəlmiş, yenə ilk bahar;
Gülər, çiçəklər gülər, quşlar oyanar;
Göyün altun saçlı qızı nur saçar;
İnsanların tutqun könlünü açar.
Dağlar, çəmənlər geyinər al, yaşıl;
Yerlər, göylər parıllar ışı-ışıl.
Bülbüllər ötüşür, cəh-cəh vururlar,
Güllüklərdə düzgün, dərnək qururlar,
Sevgili bir çoban, on bir yaşında,
Düdük çalar axar sular başında.
Ətrafında qoyun, quzu toplaşır,
Oynar, mələr, qoşar, yenə toplaşır.
Bir yanda bir dul qadın ağır-ağır
Xəstə yavrusunu öpüb oynadır.
Bir yanda məktəbli bir çox qız, oğlan
Oynaşır, oxuşur həp bir ağızdan.
Əl-ələ, qol-qola şadan olurlar.
Haqqın qüdrətinə heyran olurlar.

QIZ MƏKTƏBİNDƏ

- Quzum, yavrum! Adın nədir?
– Gülbahar.
- Pəki, sənın anan, baban varmı?
– Var.
- Nasıl, zənginmidir baban?
– Əvət, zəngin, bəyzadə...
- Öylə isə, geydiyin geyim nəçin böylə sadə?
Yoxmu sənın incilərin, altun bilərziklərin?
Söylə, yavrum! Heç sıxılma...
- Var əfəndim, var... lakin
Müəlliməm hər gün söylər, onların yox qiyməti,
Bir qızın ancaq bilgidir, təmizlikdir ziynəti.
- Pək doğru söz... Bu dünyada sənın ən çox sevdiyin
Kimdir quzum, söylərmisin?
– Ən çox sevdiyim ilkin
O Allah ki, yeri, göyü, insanları xəlq eylər.
- Sonra kimlər?
– Sonra onun göndərđiyi elçilər.
- Başqa sevdiklərin nasıl, yoxmu?
– Var...
- Kimdir onlar?
– Anam, babam, müəlliməm, bir də bütün insanlar.

ÇİÇƏK SEVGİSİ

- Sevimli, nəşəli; dörd-beş yaşında bir sarışın,
Mələk baxışlı, gözəl bir qız işte oynayaraq
Qoşardı bağçada... bir şey görüb etdi maraq:
– Əfəndim, annəciyim! Şölə saçdığın nə?
– Sakın,
Quzum ayaqlama! Bunlar çiçək toxumlarıdır.
Sənıncin işte bir az sonra pəmbə, mavi, sarı
Gözəl çiçəklər açar həpsi; anladınmı?
– Xayır,
Xayır mən onları sevməm; mənımkı pək ayrı,

Şu yanda, bax şu kiçik yerdə ayrı olmalıdır.
– Pəki, mələk çocuğum, hər toxumdan al da bir az,
Bəyəndiyin yerə saç... Kəndin iştə qönçeyi-naz!..
Çocuqcığaz gülərək həp birər-birər ayırır;
Bu pək gözəl, bu nasıl? – der; saçardı həpsindən,
O imdi bir kələbək... hoplayor sevincindən.

Şu vəqəədən azacıq bir zaman keçib getdi...
Gülümsəməkdə ikən şəms, o novərus bahar,
Təbəssüm etməyə üz tutdu büsbütün əzhar,
Sarıb da bağçayı həp rəngə, nurə qərq etdi.
Fəqət o nazlı mələk nerdə?!
İmdi yapıyınız,
Dərin bir uyquya dalmış məzar içində o qız!

ƏHMƏD CAVAD
(1892-1937)

BEŞİK

Yeni doğmuş bir körpəyə
Qul olur, qollanır beşik.
Neçin sevinməsin, niyə?
Sevinir, sallanır beşik.

Bizi gülüb-dindirməyə
Gələn körpə ağlar niyə?
Bir at istər mindirməyə –
At olur, çullanır beşik.

Uzaq bir yol, yalnız ana...
Könül görmək umar na.
Yalvarmadan ona-buna
Yar olur, yollanır beşik.

Babanın alnının təri
Qurumazsa, vardır yeri.
Məmədən süd əmənləri
Aldadır, allanır beşik.

Bacamızdan çıxan duman
Deyir, halım deyil yaman.
Evdə uşaq doğan zaman
Şən olur, dallanır beşik.

Beşik baxmaz heç bir kəsə,
Qulaq verir gələn səsə.
Nənə bir nəğmə söyləsə,
Yel olur yellənir beşik.

BALALARIMA

Aydın olsun gözləriniz!
Gəldi bahar gülə-gülə.
Gedən qışdan qalmaz bir iz.
Gəldi bahar gülə-gülə,
Oldu bahar gülə-gülə.

Çıxsın kəfəndən təbiət,
Yaz yağışı böyük nemət.
Qoy olsun yer üzü cənnət.
Gəldi bahar gülə-gülə,
Oldu bahar gülə-gülə.

Çal qış! Buyur, uğur olsun,
Qır saçını cinlər yolsun
Gəl ay Durna, gəl ay Durna.
Oldu baha gülə-gülə.
Gəldi bahar gülə-gülə.

“Yaman günün ömrü azdır”.
Mövsümlərin gülü yazdır.
Oldu bahar gülə-gülə,
Gəldi bahar gülə-gülə.

Böyük dərdə vətən dərdi,
Bu qış sizə ağır gəldi.
Gəlin, quşlar yazdır indi.
Oldu bahar gülə-gülə,
Gəldi bahar gülə-gülə.

Toplayıb bir dəstə çiçək,
Di gəlin məktəbə gedək.
Tənbəlliyə lənət edək.
Oldu bahar gülə-gülə,
Gəldi bahar gülə-gülə.

MƏN TUQAYAM

Mən Tuqayam, bir quşam,
Oynayıb yorulmuşam.
İstəməm yorğan-döşək,
Anamın qoynu göyçək.
Baxım onun gözünə,
Qulaq verim sözünə.
Mənə versin ağılı,
Çox söyləsin nağılı.

CƏFƏR CABBARLI
(1899-1934)

QÜRUB ÇAĞI BİR YETİM

Gün qürub etməyə edirdi şitab,
Kainata enirdi bir zülmət.
Sanki göydən yağırdı hüznü ələm,
Çulğalayırdı cahan üzün zülmət.
Zülmətin yer üzünü qaplaması
Qəlblərdə oyandırır qubar.
Səmtə ələm olurdu müstəğrəq,
Pərdəyi-qər olurdu sayənisar;
Hər tərəfdə sükut idi cari
Sanki huşə gedib bütün ələm.
Qara indi geyər cahan necə ki,
Geyinibdir ana, tutur matəm.
Bu sükut içrə bir zavallı yetim
Matü məbhut edir səmayə nəzər;
Gah, solğun çiçək, çəkir bir ah,
Od salır ruzgərə sərtəsar.
Ana yox, əqrəbası yox, ata yox,
Bir kömək görməyir, baxır hər yan.
Bir nəfər yox ki, sorsun əhvalın,
Bir nəfər yox onu bilə insan.
Hər tərəf tutub təlatimi-ğəm,
Nəzərində cahan olub zindan.
Boynu çiyində, qoltuğunda əli,
Zarü məzhun, məlulu sərgərdan.
Günəşin axırıncı zərrələri
Üfüqün arxasında oldu nihan.
Çənəsində əli, uşaq oturub,
Baxaraq ağlayır, fəqət pünhan.
Səs-sədasız uşaq edir nalə,
Kiçik əndamını ələm bürümüş,
Ağlayır, çıxmıyır sədası fəqət,
Çünki qəmdən onun dili qurumuş.

Huşə getmiş uşaq xəyal içrə:
Kəsrəti-qüssədən olub bihuş.
Yenə hər yer sükuta müstəğrəq,
Yenə hər yer zülam içində xamuş!
Yenə hər yanda yox ziyadan əsər,
Yenə hər yer məzartək qəmgin.
Leyk zülmat indi örtübdür
O səfilin sarımtırıq rəngin.

BAHAR

Novbahar oldu, günəş şölələnilib nur saçır,
Qar ərir, sellər axır, ot göyərir səhradə.
Yeni çıxmış gülə baxdıqca da bülbül dil açır
Gül budağına qonub nəğmə oxur azadə.

Dərələr, dağlar, ağaclar yaşıl, əlvan hər yan,
Sərbəst xələti-ətləslə bəzənmiş gülşan.
Bu nə qüdrət ki, ona olmamaq olmaz heyran!
Xaliqin qüdrəti-bihəlinə əhsən, əhsən!

Ah, yellər nə həzin, fikr elə, say ney çalınır.
Hanı bəs qışdakı evlər uçuran qüdrətiniz?
İndi gör əsməyinizdən nə gözəl zövq alınır!
Unudulmuş o sudan qar yaradan hiddətiniz.

Bağa bax, bostana bax, bağçaya bax, gülləri gör,
Gülü gör, bülbülü gör, zövq apar dünyadan.
Xaliqin qüdrətini bil, bu yaranmışları gör,
Yatma, dur, bax, götür əl qəfləti-bipərvadən!

ABDULLA ŞAİQ
(1881-1959)

UŞAQ

- Dovşan, dovşan, a dovşan!
- Qaçma dayan, a dovşan!
- Qaçma səni sevəndən,
- Can kimi istəyəndən.

DOVŞAN

- Dura bilmərəm, dadaş,
- Yanında var alabaş.
- Xəbərdaram işindən,
- Qurtarmaram dişindən.

KEÇİ

Ala-bula, boz keçİ,
Ay qoşa buynuz keçİ!
Yalqız gəzmə, dolanma,
Dağa-daşa dırmanma.
Bir qurd çıxsə qarşına,
Sən nə edərsən ona?
Çoban açınca gözü, n,
Qalar iki buynuzun.

YENİ KÖMƏKÇİ

Tarlaya gəldi Nəbi,
Gördü səhərdən bəri
Atası tək işləyir,
Tarlasını xışlayır.
Nəbi dedi: – Ay ata,
Gəl mənə öyrət, daha
Sən otur, mən işləyim,

Tarlamızı xışlayım.
– Çox gözəl, oğlum, görək!
Gəl öyrəş, eylə kömək.
Verdi xışı, oturdu;
Nəbi ürəklə durdu,
Xış sürməyə başladı,
Atası alqışladı.

SƏHƏR

Günəş doğdu, yayıldı,
Dağlar, daşlar ayıldı.
Sular, meşə, bayırlar,
Səhralar, həm çayırlar
Bu nur içində qaldı,
İşıq dünyanı aldı;
Quşlar bütün oyandı.
Ötüşdülər şad, xəndan,
Səs ilə doldu orman.

XORUZ

A pipiyi qan xoruz,
Gözləri mərcan xoruz!
Sən nə tezdən durursan,
Qışqırıb banlayırsan?
Qoymayırsan yatmağa,
Ay canım, məstan xoruz!

YETİM CÜCƏ

Ay kiçicik, soluq cücəm,
Boynu buruq, yoluq cücəm!
Açma o nazlı dimdiyin,
Başlama qəmli cik-ciyyin.
Tək gəzinib sıxılma çox,
Ağlayıb nalə qılma çox.

Qəm yemə, sus, bir az dayan,
Mən olaram sənin anan.
Səni o səsle səslərəm.
Dən, su verib də bəslərəm.
Ağlama, ağlama, gözəl,
Qaç yanıma, dayanma, gəl!

QUZU

Bir obada körpə quzu
Mələr-mələr, qaçar düzü,
Anasın axtarar gözü.
Dedim: – Qaçma, gözəl quzum,
Səni mən bəslərəm özüm.

Gün əyildi, çökdü duman,
Sürü qayıtdı otlaqdan;
Səs-küy ilə doldu hər yan.
Dedim: – Qaçma, gözəl quzum,
Səni mən bəslərəm özüm.

Qoyunları çoban yığar,
Fatı xala gəlib sağar;
Quzum mələr, durub baxar.
Dedim: – Qaçma, gözəl quzum,
Səni mən bəslərəm özüm.

Anasını quzum görər,
Ayaqların yerə dirər,
Məməsini tapıb əmər.
Dedim: – Qaçma, gözəl quzum,
Səni mən bəslərəm özüm.

Quzum çıxdı göy otlağa,
Yanaşdı bir boz oğlağa,
Çıxdı onunla oynamağa.
Dedim: – Qaçma, gözəl quzum,
Səni mən bəslərəm özüm.

OYAN, OĞLUM!

Ağıllı oğlum, oyan!
Qiyətlidir hər zaman.
Tez ol, dur, get məktəbə,
Sarı elmə, ədəbə.

Səhər ziyandır yuxu,
Məktəbə get, dərs oxu.
Al şəfəqli günəş var,
Pəncərədən parıldar.

Qalx ki, hamı oyanmış,
Dünya nura boyanmış.
Səhər ziyandır yuxu,
Məktəbə get, dərs oxu.

PAYIZ

Payız olur, əsir soyuq küləklər.
Solur dağda, çöldə əlvən çiçəklər.
Gecələr uzanır, günlər qısalar,
Göy üzünü qara buludlar alır.
Yağış yağır, duman çökür çöllərə,
İnildəyir çayır, çəmənlər, dağ, dərə.
Ağaclarda nə meyvə var, nə yarpaq,
Bağ-bağçalar olmuş bütün çıl-çılpaq.
Quşlar uçub dəstə-dəstə gedirlər,
İsti yerə köçüb, qışlaq edirlər.

ANA YURDUM

Çöllərindir şən,
Hər yerin gülşən.
Sən nə gözəlsən,
Ey ana Vətən!

Bağdır, əkindir
Hər bir bucağın.
Qızıl təkindir
Sarı torpağın.

Böyütdün bizi,
Verdin qol-qanad.
Yoxdur qəm izi,
Şəndir bu həyat.

Qəlbim, canımsan,
Ey ana yurdum!
İsti yuvanda
Mən yuva qurdum.

Çöllərindən şən,
Hər yerin gülşən.
Sən nə gözəlsən,
Ey ana Vətən!

VƏTƏN NƏĞMƏSİ

Çağırır Vətən,
İstəyir kömək.
Onu düşməndən
Qorumaq gərək.

Kinlə kim ayaq
Bassa ölkəmə,
Bu şanlı torpaq
Batırar qəmə.

Bizim ölkənin
Şanlı əsgəri,
Dağlardan mətin
Polad səfləri.

Çağırır Vətən,
İstəyir kömək.
Onu düşməndən
Qorumaq gərək!

BAHAR *(mahnı)*

Sevin, ey çöl, ey orman,
Artıq dəyişdi zaman;
Yox oldu qış, boran, qar,
Qonaq gəldi şən bahar.
Açdı yaşıl bir süfrə,
Şənlik çökdü çöllərə.
Göyərmiş göy çəmənini,
Səsi basmış ölkəni.

VƏTƏN

Sən ey gözəl Vətənim,
Yurdum, yuvamsan mənim.
Səndə xoş ömür sürür
Sevilənim, sevənim.

Sənsən yanan çırağım,
Yurdum, yuvam, ocağım,
Havam, suyum, torpağım.
Bağım, tarlam, çəmənim.

Səni duymaz hər yetən,
Eşqin çıxmaz könüldən.
Böyük anam sənsən, sən!
Varlığımsan sən mənim.

Sənindir çarpan ürək,
Səndən doğar hər dilək,
Nə gözəlsən, nə göyçək.
Sən, ey ana Vətənim!

ZƏFƏR NƏĞMƏSİ

Sevin, sevin, ana Vətən!
Təslim oldu zalım düşmən.
Zəfər ilə döndü ordu,
Artıq oldun şəndən də şən.

Xoşbəxt elin coşur-daşır,
Nümayişlərdə qaynaşır.
Hər bucaqda toy-bayramdır,
Şənlik, sevinc başdan aşır.

Sən bu xalqın sevincisən,
Gözəllikdə birincisən,
Təbiətin saf qoynunda,
Ən dəyərli bir incisən.

Sevin, sevin, ana Vətən,
Artıq oldun şəndən də şən!

TÜLKÜ HƏCCƏ GEDİR

Tülkü qocalmış idi,
Şikardan qalmış idi.
Ov keçmirdi əlinə,
Ət dəymirdi dilinə.
Həftələrlə qalıb ac,
Dolanırdı yalavac.
Ova batmırdı dişi,
Yaman keçirdi işi,
Günü olmuşdu qara,
Düşündü, tapdı çara:
Təsbeh aldı əlinə,
Şal bağladı belinə;
Ayaqlarında çarıq,
Başında tirmə sarıq,
Çiyində atlaz əba,

Əlində zorba əsa,
Ağlayırdı, gedirdi,
Çölləri seyr edirdi.
Olmuşdu mömin bəndə.
Çatdı böyük bir kəndə.
Kənd ağzında bir xoruz
Eşələnirdi yalqız.
Gördü ki, tülkü lələ,
Girmiş başqa bir şəklə.
Gəlir təsbeh əlində,
Bir şal qurşaq belində,
Ayaqlarında çarıq,
Başında tirmə sarıq,
Çiyində atlaz əba,
Əlində zorba əsa.
Ağlayır, təsbeh çəkir,
Gözündən qan–yaş tökür...
Xoruz durub uzaqdan
Baxdı ona bir zaman.
Dedi: – A tülkü lələ,
Neçin girdin bu şəklə?
Yoxsa sənə, ey baba,
Üz veribdir bir bələ?
Tülkü başın salladı,
Hönkür–hönkür ağladı.
Dedi: – A məstan xoruz,
Gözləri mərcan xoruz!
Qocalmışam, düşmüşəm,
Sizi çox incitmişəm.
Məndən uzaq qaçmayın,
Dərdlərimi açmayın.
Daha üzüm qaradır,
Qəlbim dolu yaradır.
Hələl–haram qanmadım,
Qocalığı anmadım.
Sizi tutdum, hey yedim,
Allah kərimdir! – dedim.

Yamanlıq olmuş işim,
Qanlar tökmüş bu dişim.
Mənim günahım çoxdur.
Halıma yanan yoxdur.
İndi həccə gedirəm,
Daha tövbə edirəm.
Xoruz dedi: – Baba can,
Sənə bu canım qurban!
Daha bəsdir, ağlama,
Ürəyimi dağlama!
Haqq yolunu bulmusan,
İndi mömin olmusan.
Qocalmısan, ay lələ,
Quyuğun var bir şələ.
Səni uzun yol yorar.
Məni özünlə apar.
Yolda qulluq edərəm,
Hər işinə gedərəm.
Tülkü baxdı həsrətlə,
Cavab verdi hörmətlə:
– Sağ ol, məstan xoruzum,
Sevimli, əmlək quzum.
Yollar uzun, burama,
Tez ol, gəl düş arxama.
Hər gün namaz zamanı
Sən verərsən azanı.
Xoruz oldu sevincək,
Qanad gərdi yelkən tək.
Qanadını çırparaq,
Uçub gəldi qaçaraq,
Öpdü əl-ayağını,
Üzünü, qulağını.
Boynunu dimdiklədi,
Ona min dil söylədi.
Tülkü, ağzında virdi,
Təsbəhini çevirdi.
Ona həsrətlə baxdı,

Gözləri şimşək çaxdı.
Toyuq-xoruzun səsi
Çulğaladı hər yanı,
Kəndi, çölü, ormanı.
Bir xoruz oldu zirək
Uçdu dama sevincək:
– Quqquluqu! – çəkdi car, –
Olduq bizlər bəxtiyar:
Aydın olsun gözünüz,
Gəlin, görün özünüz,
Tülkü olub peşiman,
Tökməyəcək bir də qan.
Mömin olmuş bu kişi,
Bizimlə yoxdur işi;
Ağlayır, tövbə edir,
Birbaşa həccə gedir...
Kənddə toyuq-cücələr
Bundan tutunca xəbər,
Bir-birinə baxışdı,
Küyə düşdü, axışdı;
İşi doğru bildilər,
Uçub, qaçıb gəldilər.
İnandılar tülküyə, –
Peşiman olmuş, – deyər,
Biri öpüb əbasın,
Biri dəmir əsasın,
Biri təsbeh, sarığı,
Biri kirli çarığı.
Batmış hamı sevincə
Güldürdü incə-incə.
Gətirdilər duz-çörək.
“Dərə xəlvət, tülkü bəy”
Dururdu kefi çox saz,
Baxırdı saymaz-saymaz.
Bir az söhbət etdilər,
Yola düşüb getdilər.
Çavuş oldu birisi,

Basdı kəndi cır səsi,
Keçdi dəstə başına,
Papaq endi qaşına.
Əlində uca bayraq,
Oxuyurdu o şaqraq.
Dəstə şən, təmtəraqla,
Gedir çavuş bayraqla.
Tülkü düşmüş irəli,
Arabir dönüb geri
Gizli-gizli baxırdı,
Ağzından su axırdı,
Sanki ölçüb-biçirdi,
Köklərini seçirdi.
Kəsilmişdi taqəti.
Gözləyirdi fərsəti.
Getdilər bir az daha,
Çatdılar bir səhraya.
Tülkü dayandı, durdu,
Başladı hiylə qurdu.
Dedi: – Ay canım xoruz,
Gözəl məstanım xoruz!
Namaz vaxtıdır, dayan,
Çıx ağaca ver azan.
Alıb tez dəstəməzi,
Qılaq burda namazı.
Xoruz çıxdı, ucadan
Verdi gözəl bir azan.
Tülkü dedi: – Tez durun,
Namaz üçün səf qurun!
Olsun xoruz pişnamaz,
Daha başlansın namaz!
Bağırdılar: – Yox, olmaz,
Bizim cinsə yaraşmaz.
Əslində pişnamazlıq,
Sənin şəninə layiq.
Tülkü dartdı özünü,
Turşutdu üz-gözünü,

Dedi: – Məndən çəkin əl!
Olmuşam çox bədəməl.
Öldürmək olmuş işim.
Qanlar tökmüş bu dişim.
Mənim kimi yaramaz
Olarmı heç pişnamaz?
Arıq xoruzun biri
Gəlib keçdi irəli.
Tülkü baba yanladı,
Səfləri sahmanladı.
Kökləri sonda düzüb,
Gözlərini bir süzüb
Hiyləni saz eylədi,
Durdu belə söylədi:
– Mən keçmişəm lap sona
Ürəyim dönmüş qana.
Yalvarıram Yaradan
Keçsin günahlarımdan.
Peşimanam işimdən,
Bezaram keçmişimdən.
Artıq tövbə etmişəm,
Ağlamaq olmuş peşəm.
Siz namaza başlayın,
Məni bir ölü sayın.
Deyib oturdu yerə
Ağladı birdən-birə,
Səflər coşub-daşdılar.
Namaza qalxışdılar.
Dörd səf düzülmüş idi,
Gözlər süzülmüş idi.
Pişnamaz dedi: – Quqqu!
Azañçı: – Quqquluqu!
Oxundu qısa dua,
Əyildilər torpağa.
Tülkü qaldırdı başın,
Atdı möminlik daşın.
Baxdı ora-buraya,

Göz gəzdirdi səraya.
Od parladı gözündən,
Artıq çıxdı özündən.
Sahmanladı işini,
İtilədi dişini,
Atdı təsbeh, əbanı,
Sarığı, həm əsanı,
Baxdı o yan – bu yana,
Düz atıldı meydana.
Yırğalandı quyuğu,
Boğdu on beş toyuğu...
Durub o yerdə qalan,
Qurtardı tülküdən can.
Uçdu hərə bir yana,
Düzə, çölə, ormana.
Çölü basdı qışqırıq.
Qopdu böyük fışqırıq.
Tülkü işin bitirdi,
Ovlarını gətirdi.
Çıxdı bir göy yamaca,
On gün yedi doyunca.

DƏMİRÇİ NƏĞMƏSİ

I

Taq-tuq, taq-tuq...
İşdən bir qorxumuz yox.
Alnımızdan axan tər
Qəlbimizi yelpiklər.
Qolumuzda qüvvət var,
Qəlbimizdə cürət var.
Maraqlıdır işimiz,
Yorulmaq bilmirik biz.
Adımızdır dəmirçi,
Dostumuzdur hər işçi.

II

Yan, ocağım, durma, yan,
Təndir kimi alovlan.
Qızart bu pak dəmiri,
Qalma günəşdən geri.
Qıgılcım saç hər yana,
Cansızlar gəlsin cana.
Bağım, tarlam güllənsin,
Bülbüllərim dillənsin.
Şənlənsin tarla, çəmən,
Sevinsin ana Vətən.

TOP OYUNU

Hop, hop, hop,
Oynayaq top-top.
Quştək qanad aç,
Topu atdım, qaç!
Əlin belində,
Güllər əlində
Sağdan sola marş!
Qaç, durma, yoldaş!
Dik tut başını,
Vur yoldaşını.
Topu tut göydə,
Qaçın birlikdə.
Ura! İrəli!
Dönməyin geri.

TƏMİZLİK

Səhər durunca,
Əlimdə fırça
Sildim dişimi,
Bildim işimi.

İnanmırsan bax,
Dişim ağappaq.
Üstüm tørtəmiş,
Bax beləyik biz.

QƏRƏNFİL

Qərənfiləm mən,
Gözəl güləm mən,
Yaşıl saplaqlı
Bir sünbüləm mən.

Mən bağban qızı,
Bağın ulduzu,
Rəngim ağ, sarı,
Al və qırmızı.

Gəl saxla ayaq,
Durma, gəndən bax.
Gəlsəm xoşuna,
Dər, döşünə tax.

BƏNÖVŞƏ

Bənövşəyəm, bənövşə,
Düşmüşəm dilə-dişə.
Qızlar, oğlanlar məni
Dərib taxarlar döşə.

Bahar oldu açaram,
Qar-borandan qaçaram.
Başqa güllər açanda,
Mən quş olub uçaram.

Qurudar məni ayaz,
Yaşayıram bircə yaz.
Rəngim, ətrim gözəldir,
Əl vurmağın, ömrüm az.

QIZILGÜL

Qızılgülüm, qızılgül,
Məni sevər hər könül.
Yaşıldır incə belim,
Qızıldandır hər telim.
Səhər erkən açaram,
Gözəl qoxu saçaram.
Ətrim tutar hər yanı,
Mən əllərdə gəzərim,
Süfrələri bəzərim.
Mənəm gözəl qızılgül,
Sən ey qönçəm, açıl, gül!

ZANBAQ

Zanbağam mən, zanbağam,
Ay işığından ağam.
Açdığım hər ağ çətir
Ətrafa yayır ətir.
Ağ atlazdan donum var,
Gümüş kimi parıldar.
Mən də gözəl çiçəyəm,
Toxunma, ağ ipəyəm.

BÜLBÜL

Oxu, bülbülüm, oxu,
Yazdır, səhər çağıdır.
Oxu, sənin xoş səsin
Şənliklər qaynağıdır.

Oxu, oxu, xoş nəğmə
Nəşə versin ellərə.
Şən səsin, xoş nəfəsin
Yayılsın bu çöllərə.

Oxu çöldə, çəməndə,
El əkəndə, biçəndə,
Başla yeni bir dastan,
Biz bənövşə dərəndə.
Bülbülüm, tik yuvanı,
Bəslə, böyüt balanı.
Qoy nəsliniz çoxalsın,
Biz böyüyən zamanı.

ARI

Arıyam, zəhmətkeşəm,
Bal, mum çəkməkdir peşəm.
Səhər güllər açınca,
Gözəl qoxu saçınca,
Uçaram göy yamaca,
Çiçək açmış ağaca,
Ya çəmənə, meşəyə,
Qonaram hər çiçəyə;
Şirəsini çəkərəm,
Pətəyimə tökərəm.
Çalışaram doqquz ay,
Hamı məndən alar pay.
Qoy balımdan yesinlər,
Mənə “sağ ol” desinlər.

KƏPƏNƏK

Mənəm qanadlı çiçək,
Adım isə kəpənək.
Al-əlvan xallarım var,
Qızıl kimi parıldar.
Qanadımı açaram,
Budaq-budaq uçaram.
Yuvam, otağım ancaq
Olur yaşıl bir yarpaq.
Mənim dostumdur hər gül,

İncə telli göy sünbül.
Oylağımdır çöl, çəmən.
Məni tutmaq istəyən,
Ey mehriban uşaqlar,
Siz yaşayın bəxtiyar.
Mənim də bu dünyada
Bir başqa aləmin var.

KÜR ÇAYI

Ey Kür çayı, daşırsan,
Sahilləri aşırısan.
Tarlalarda, bağlarda
Bizimlə oynayırsan.

Ey Kür çayı, dalğan ağ,
Suyun gümüşdən parlaq.
Yol sal bizim bağçaya,
Sən çal, biz də oynayaq.

Ey Kür çayı, gəl barı,
Bizim dəhnəyə sarı.
Aç qoynunu, yuyunsun
Elin oğul, qızları.

YAĞIŞ

Yağ, ey yağış, yağ,
Sulansın çöl, bağ,
Susuzdur tarla,
İnəyini sağ!

Gurla ildırım,
Gurumhagurum.
Sən çığır, bağır,
Mən şənlik qurum.

Oyna, ey şimşək,
Şütü ilantək.
Bağ, tarla, bostan
Su içsin gərək!

Coşqun çay, bulaq,
Şənlənsin ocaq.
Böl olsun məhsul,
Yumşalsın torpaq.

TONQAL

Bir qırmızı güldür tonqal,
Bir dəstə sünbüldür tonqaq,
Bağdan dərilmiş lələdir,
İçilməz al piyalədir.

Bir xonçadır al günəşdən,
Həyat gəlir bu atəşdən.
Nə gözəldir şənlənməsi.
Ruha nəşə verir səsi.

VƏTƏN

Sən ey gözəl Vətənim,
Yurdum, yuvamsan mənim.
Səndə xoş ömür sürür
Sevilənim, sevənim.

Sənsən yanan çırağım.
Yurdum, yuvam, ocağım.
Havam, suyum, torpağım,
Bağım, tarlam, çəmənəm.

Səni duymaz hər yetən,
Eşqin çıxmaz könüldən.
Böyük anam sənsən, sən!
Varlığımın sən mənim!

Sənindir çapran ürək,
Səndən doğar hər dilək,
Nə gözəlsən, nə göyçək,
Sən ey ana Vətənim.

QIŞIN NƏĞMƏSİ

Saqqalı ağ, saçı ağ,
Əlində zorba çomaq
Gəldi qocalmış baba,
Şaxta baba, qış baba.
Gurladı boğnuq səsi,
Uğuldadı nəğməsi:
“Ay uşaqlar, mən qışam,
Burda mənzil salmışam.
Mən gələndə yağar qar,
Onu sevər uşaqlar.
Qardan adam yaparaq,
Oynarlar qar toplaraq.
Soyuq qış axşamında,
İsti ocaq başında,
Nağıl deyər nənələr,
Qulaq asar nəvələr”...
Çöldə ayaz, boran, qar.
Qışın da bir dövrü var.

BAHAR

Uğur olsun, gözəl bahar,
Səni ellər çox arzular.
Ayaq basdın ölkəmizə,
Şənlik, sağlıq gətir bizə.
Qoy sel kimi yağsın yağış,
İnəyini sağsın yağış.
Sellər axsın, çaylar daşsın.
Sevincimiz başdan aşsın.
Çatır-çatır yansın ocaq,
Qoy şənlənsin oğul-uşaq.

Çöllər, sünbül saçlı əkin
Parıldasın qızıl təkin.
Dağlar bəzək vursun yenə,
Quşlar məclis qursun yenə.
Dağda, bağda axşam-səhər
Ətir saçsın bənövşələr.
Həvəs, maraq gəlsin bizə,
Çalışaq öz dərsimizə.

TÜLKÜ VƏ DƏVƏ

Dəvə otlaya-otlaya
Kənddən bir az uzaqlaşdı.
Yetişdi bir daşqın çaya,
Sudan içib çayı aşdı.

Dizin büküb çökdü yerə,
Ürəyində yoxdu qorxu.
Xumarlandı birdən-birə,
Tutdu onu şirin yuxu.

Tülkü çıxdı yuvasından.
Göruncə yatmış dəvəni
Ürəyində dedi: “Ay can!
Bəxtim ac qoymayır məni.

Dəvə öz ayağı ilə
Gəlmiş yuvamın ağzına.
Onu keçirməkçün ələ
Quyuğumu quyuğuna
Kəndir kimi bağlayaram;
Çəkib yuvama dəvəni,
Ürəyini dağlayaram.
Bir ay doydurar o məni”.

Bunu deyib tez yan aldı,
Dediyinə əməl etdi.
Qüvvəsini işə saldı,

Quyruğunu işə saldı,
Quyruğunu ha tərpətdi,
Dəvə etmədi hərəkət,
Tərpənmədi heç yerindən.
Tülkü işlədirken qüvvət
Zorba dəvə gördü birdən,
Tərpədirlər quyruğunu,
Hövl ilə qalxdı ayağa,
Bu iş qorxutmuşdu onu,
Üz qoydu kəndə qaçmağa...

Tülkü havada sallanmış...
Qurtarmaqçün öz canını,
Gah buduna batırır diş,
Gah keçirir dırnağını.

Dəvə aldıqca hər yara,
Qaçır daha sürət ilə.
Tülkü ağa düşüb dara,
Hey vurnuxur qüvvət ilə.

Kəndə çatınca tülkünü
İtlər görüb hov-hov saldı.
Dağıtdılar boz kürkünü,
Hərəsi bir dişlək çaldı.

ÇALIŞAN QAZANAR

Yayda isti bir gün idi,
Ağaclar çox ölgün idi.
Göydən yerə od yağdı,
Solmaz Eldarı çağırıdı:
– Qardaş gəl bağçaya gedək,
Çiçəklərə bir baş çəkək.
Çoxdandır su içmir güllər,
Bəlkə solub qərənfillər?
Bağçaya getdilər yüyrek,
Gördülər hər gül, hər çiçək

Yerə əyib şax boynunu,
Yamyaşıl atlaz donunu.
Yaman solub-saralıbdır,
Hamısını dərd alıbdır.
Eldar qəmləndi bu işə
Acıqla baxdı günəşə,
Dedi: – Günəş, nə yamansan,
Çiçəkləri solduransan.
Neçin vurdun bu ziyanı,
Soldurdun güllü bağcanı?
Günəş gülümsədi: – Sağ ol!
Məndən ziyan gəlməz, oğul.
Hər şeyə can verən mənəm!
Qüvvət, ət-qan verən mənəm.
Bu, böhtandır, ay uşaqlar!
Məndə axı nə günah var?
Güllər su içmir üç gündür,
Odur ki onlar ölgündür.
Oğlum, hər şey sevir zəhmət,
Tənbəl ziyan çəkər, əlbət!
Məndən gəlməmiş bu ziyan
Çox qazanar çox çalışan.
Zəhmətsiz bal yemək olmaz...

Utanaraq Eldar, Solmaz
Suladılar çiçəkləri,
Puç olmadı əməlləri.
Güllər yenə cana gəldi,
Bağça ətə-qana gəldi.

SƏMƏD VURĞUN (1906-1956)

BAHAR ŞƏRQİSİ

Günəş doğdu, yayıldı,
Yatan ellər ayıldı.
Açdı çiçəklər güllər,
Dilə gəldi bülüllər.
Qar, çovğun gözdən itdi.
Dağlarda lalə bitdi.
Qanadlandı buludlar;
Yerdəki əlvan otlar
Cücərib boy atdılar,
Aləmə naz satdılar.
Artdı suların səsi,
Sevindirdi hər kəsi.

AZƏRBAYCAN

Çox keçmişəm bu dağlardan,
Durna gözlü bulaqlardan;
Eşitmişəm uzaqlardan
Sakit axan arazları;
Sınamışam dostu, yarı...

El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənimсэн.
Anam, doğma vətənimсэн!
Ayrılarımı könül candan?
Azərbaycan, Azərbaycan!

Mən bir uşaq, sən bir ana,
Odur ki, bağliyam sana.
Hankı səmtə, hankı yana.
Hey uçsam da, yuvam sənsən,
Elim, günüm, obam sənsən!

Fəqət səndən gen düşəndə,
Ayrılıq məndən düşəndə,
Saçlarıma dən düşəndə
Boğar aylar, illər məni, –
Qınamasın ellər məni.

Dağlarının başı qardır,
Ağ örpəyin buludlardır.
Böyük bir keçmişin vardır,
Bilinməyir yaşın sənin,
Nələr çəkmiş başın sənin.

Düşdün uğursuz dillərə,
Nəs aylara, nəs illərə.
Nəsillərdən, nəsillərə
Keçən bir şöhrətin vardır;
Oğlun, qızın bəxtiyardır.

Hey baxıram bu düzlərə,
Ala gözlü gündüzlərə,
Qara xallı ağ üzlərə
Könül istər yenə yaza.
Gəncləşirəm yaza-yaza...

Bir tərəfim mavi Xəzər,
Yaşılbaş sonalar gəzər;
Xəyalım dolanar-gəzər,
Gah Muğanı, gah Eldarı,
Mənzil uzaq, ömür yarı!

Sıra dağlar, gen dərələr,
Ürək açan mənzərələr...
Ceyran qaçar, cüyür mələr,
Nə çoxdur oylağın sənini!
Aranın, yaylağın sənini...

Keç bu dağdan, bu arandan,
Astaradan, Lənkərandan.
Afrikadan, Hindistandan,
Qonaq gəlir, bizə quşlar,
Zülm əlindən qurtulmuşlar...

Bu yerlərdə limon sarı,
Əyir, salır budaqları;
Dağlarının dümağ qarı,
Yaranmışdır qarlı qışdan,
Bir səngərdir yaranışdan.

Lənkəranın gülü rəng-rəng,
Yurdumuzun qızlarıtək.
Dəmlə çayı, tök ver görək;
Anamın dilbər gəlini,
Yadlara açma əlini.

Sarı sünbül bizim çörək,
Pambığımız çiçək-çiçək.
Hər üzümdən bir şirə çək
Səhər-səhər ac qarına,
Qüvvət gəlsin qollarına.

Min Qazaxdan köhlən ata,
Yalmanına bata-bata,
At qan-tərə yata-yata,
Göy yaylaqlar belinə qalx,
Kəpəz dağdan Göy-gölə bax!

Ey azad gün, azad insan,
Doyunca iç bu bahardan!
Bizim xallı xalçalardan
Sər çinarlar kölgəsinə,
Alqış günəş ölkəsinə!

Könlüm keçir Qarabağdan,
Gah bu dağdan, gah o dağdan,
Axşamüstü qoy uzaqdan
Havalansın Xanın səsi,
Qarabağın şikəstəsi.

Gözəl Vətən! Mənan dərin,
Beşiyisən gözəllərin.
Aşıq deyər sərin-sərin,
Sən günəşin qucağısan –
Şeir, sənət ocağısan.

Ölməz könül, ölməz əsər,
Nizamilər, Füzulilər!
Əlin qələm, sinən dəftər;
De gəlsin hər nəyin vardır,
Deyilən söz yadigardır.

Bir dön bizim Bakıya bax,
Sahilləri çıraq-çıraq, –
Buruqları hayqıraraq,
Nərə salır, boz çöllərə, –
İşıqlanır hər dağ, dərə.

Nazlandıqca sərin külək,
Sahillərə sinə gərək.
Bizim Bakı, bizim ürək!
İşıqdadır qüvvət sözü,
Səhərlərin ülkər gözü.

Gözəl Vətən! O gün ki, sən
Al bayraqlı bir səhərdən
İlham aldın... Yarandım mən.
Gülür torpaq, gülür insan,
Qoca Şərqin qapısısan!.

MİKAYIL MÜŞFİQ
(1908-1939)

ŞƏNGÜL, ŞÜNGÜL, MƏNGÜL

Biri varmış, biri yoxmuş,
Məzlumların dərdi çoxmuş.
Saqqallı bir keçi varmış,
Gəzdiyi yer qayalarmış.
Dağdan-dağa atlanaraq,
Hər zəhmətə qatlanaraq,
Yaşarmış öz əməyilə.
Başqasının köməyilə
Dolanmaqdan utanarmış,
Onun üç yavrusu varmış:
Biri Şəngül, biri Şüngül,
Biri də balaca Məngül.

Şəngülün gözləri qara,
Bənzəyirdi ceyranlara.
Şəvə tükü buruq-buruq,
İncə baldır, qısa quyruq.
Yeni çıxmış buynuzları,
Buxağında qotazları.
Bir yaşında maral çəpiş,
Bacaqları bir dal çəpiş.
Şüngülün gözləri nərgiz,
Sanki dünyadan xəbərsiz.
Gecə-gündüz oynaqlardı,
Anasını qucaqlardı.
Yuxa tükü bəyaz, yumşaq,
Qulaqları sanki zanbaq.
Alnındakı qaşqa gözəl,
Yoxdu bundan başqa gözəl.
Hələ bircə Məngülə bax.
Ayağında səkilə bax.

Yoxdur böylə gözəl çəpiş.
Nazlı çəpiş, tərəl çəpiş.
Yumşaq tükü ala-bula,
Tamamilə başabəla!

Hər sabah, gün doğar-doğmaz,
Qaranlığı boğar-boğmaz,
Keçi yatağından durub,
Şəngülün halını sorub,
Şüngülə nəzər salardı,
Məngüldən öpüş alardı.
Qapıları gülə-gülə
Bağlayıb çıxardı çölə.
Yamaclarda otlayaraq,
Qayalardan atlayaraq,
Dərələrdən su içərdi,
Yoxdu qəmi, yoxdu dərdi.
Otlamaqdan qayıdarkən,
Çağırardı keçi birdən:
– Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm,
Açınız qapını mən gəlim.
Ağzımda su gətirmişəm,
Döşümdə süd gətirmişəm
Buynuzumda ot gətirmişəm.
Bu sözləri eşidincə.
Mələşərdi incə-incə,
Yalnız qalan bu çəpişlər.
Hər üçü sevinər, gülər,
Tez qapını açardılar,
Qanadlanıb uçardılar.
Anaları süd gətirmiş,
Buynuzunda ot gətirmiş,
Yeyərdilər, içərdilər,
Bilməzdilər qüssə, kədər.
Çəpişlərin anaları,
Öpüb xırda balaları.
Qapıları gülə-gülə

Bağlayıb çıxardı çölə.
Bu dağ mənim, o dağ sənin,
Yem toplardı yeyin-yeyin.
Döşlərinə süd yığardı,
Buynuzuna ot yığardı.

Qış getmişdi, yaz olmuşdu,
Elin kefi saz olmuşdu.
Bəzənmişdi dağlar, daşlar,
Gecə-gündüz uçan quşlar,
Göy üzündə dolanırdı,
Daşqın çaylar bulanırdı.
Ala, qarlı uca dağlar,
Qış dərini çəkən bağlar
Geyinmişdi yaşıl köynək,
Hər yan güldü, hər yan çiçək.

Ana keçi, halı keçi,
Məmələri ballı keçi
O dağlardan, bu dağlardan,
Durna gözlü bulaqlardan
Yeyib-içib ətə dolur,
Məmələri südlə dolur.
Ana keçi, ana keçi,
Qurban olum sənə, keçi!
Səni gözlər Şəngül, Şüngül,
Yuxa tüklü gözəl Məngül.
Səni gözlər çəpişlərin,
Sular axar sərin-sərin,
Şirin otlar dalğalanır,
İnsan baxır, havalanır.
Dərəyə en, dağlara çıx,
Yerlər açıq, göylər açıq.
Fəqət bir gün hər tərəf çən
Görünməzdə gəlib keçən.
Girəvə düşmüşdü qurda,
Dolaşırdı orda-burda.

El içində bir məsəl var:
“Qurd dumanlı gün axtarar”,
Qurd çox gəzdi, çox dolaşdı,
Dərələr, təpələr aşdı.
Xatırladı Şəngül, Şüngül,
Yuxa tüklü gözəl Məngül
Yataqda yalnızdır, çapdı,
Gəldi çəpişləri tapdı.

Yazın bu çənli günündə
Durdu yatağın önündə.
Bir az duruxdu yerində,
Od parladı gözlərində.
Səsini dəyişdirərək,
Qurddur, tanınmasın gərək,
Dedi: – Şəngülüm, Şüngülüm!
Ey ceyran gözlü Məngülüm!
Ağzımda su gətirmişəm,
Döşümdə süd gətirmişəm,
Tez olun açın qapını, –
Çəpişlər eşitdilər bunu.
Yazıq çəpişlər sevincək,
Anaları zənn edərək
Gəlib qapını açdılar,
Qurdu görüncə çaşdılar.
Ah, bu zalım, ağzı qara
Hücum etdi yazıqlara.
Şəngülü, Şüngülü yedi,
Məngülü tapa bilmədi.
Kefi duru, damağı çağ,
Qapını açıq qoyaraq,
Çıxdı, qaçdı bu qaniçən,
Bürümüşdü ətrafı çən.

Ana keçi dağda-daşda,
Gah o başda, gah bu başda,
Gah dərədə, gah ormanda,

Gah o yanda, gah bu yanda,
Sıldırım dağlar başında,
Qayaların dik qaşında
Doyunca ot yedi, gəldi,
“Balalarım”, – dedi gəldi.

Gəldi yatağın yanına,
Titrətmə düşdü canına.
Göruncə qapını açıq,
Yerində duruxdu yazıq.
Durmayıb içəri girdi.
Ətrafına göz gəzdirdi.
– Şəngül, Şüngül, hardasınız?! –
Gördü bir bucaqda yalnız
Məngül qısılib oturmuş,
Yazıqca boynunu burmuş.
Anasını görən kimi
Dəyişdi halı, görkəmi.
Tez ayağa qalxdı Məngül,
Anasına baxdı Məngül,
Dedi: – Ana, səndən sonra
Bir duyğusuz, ağzı qara
Gəldi girdi evimizə,
Yamanca toy tutdu bizə.
Şəngülü, Şüngülü yedi...
Mənise tapa bilmədi.

Keçinin ürəyi yandı,
Öz-özünə acıqlandı.
Ansızın çıxdı bayıra,
Bilmədi ki, getsin hara,
Çünki fikri dağınıqdı.
Gəzdi, gəzdi, gəldi çıxdı
Dovşan damının üstünə.
Söydü ona dönə-dönə.
Bacasından bir daş atdı,
Ayağını tappılatdı.

Dovşan qalxıb, çıxdı dama.
– Neçin söyürsən adama? –
Deyə ona verdi sual,
Ana keçi coşdu dərhal:
– Şəngülümü, Şüngülümü,
Ah, sən yemisən, eyləmi?
Dovşan dedi: – Bağırma çox,
Mənim bundan xəbərim yox!
Haydı, get tülküdən soruş,
Get onunla dalaş, vuruş.

Keçinin ürəyi yandı,
Öz-özünə acıqlandı.
Yumruğun sıxdı, sıxdı,
Gəzdi, gəzdi, gəldi çıxdı.
Tülkü damının üstünə.
Söydü ona dönə-dönə.
Bacasından bir daş atdı,
Ayağını tappılatdı.
Tülkü qalxdı çıxdı dama.
– Neçin söyürsən adama? –
Deyə ona verdi sual.
Ana keçi coşdu dərhal:
– Şəngülümü, Şüngülümü,
Ah, sən yemisən, eyləmi?
Tülkü dedi: – Bağırma çox,
Mənim bundan xəbərim yox!
Gedib canavardan soruş,
Get onunla dalaş, vuruş.

Keçinin ürəyi yandı,
Öz-özünə acıqlandı.
Yumruğunu sıxdı, sıxdı,
Gəzdi, gəzdi, gəldi çıxdı
Canavar damı üstünə.
Söydü ona dönə-dönə.
Bacasından bir daş atdı,

Ayağını tappılatdı.
Qurd asmışdı südlü aş,
Daş gəldi düşdü birbaş
Qazanının içinə.
Canavar dedi: –Bu nə?
Kimdir məni dolaşdıran?
Qazançanı bulaşdıran?
Dam üstündə gəzən kimdir?
Ürəyimi üzən kimdir?
Kimdir dəng edən başımı?
Kimdir tozlayan aşımı?
Keçi dedi: – Coşan mənəm,
Dam üstündə qoşan mənəm.
Buynuzlarım qoşa-qoşa,
Hünərin var, çıx savaşa.
Öz-özünə dedi: “Nə var?!” –
Çölə çıxdı tez canavar.
Ana keçi coşdu dərhal,
Canavara verdi sual:
– Şəngülümü, Şüngülümü,
Ah, sən yemisən, eyləmi?
Qurd keçini aldatmaq,
İşi boynundan atmaq
İstədisə, olmadı,
Zülm yerdə qalmadı.
Söz qoydular, gedəlim,
İşi ayırd edəlim.

Qaş yenicə qaralırdı,
Günəş solur, saralırdı.
Şövkü düşürdü dağlara
Çəkilirdi uzaqlara.
Ağ buludlar dəstə-dəstə
Göy üzündən dağlar üstə
Yüngül kölgə salırdılar,
Parçalanıb qalırdılar.
Obanın da mal-qarası

Heç kəsilmədən arası
Dönürdülər kəndə sarı.
Obanın gözəl qızları
Əllərində badya, qazan,
Nə qədər varsa süd sağan
Gözləyirdilər naxırı...
Deyil sözümün axırı.

Az getdilər, üz getdilər,
Dərə, təpə, düz getdilər.
Yaxında bir qazı vardı,
İnsafsız və tamahkardı.
Ana keçi dala qaldı,
Canavar bir quzu aldı.
Gəldi qazının yanına,
Başladı öz yalanına.
Sovqat qazıya xoş gəldi,
Keçisə əliboş gəldi.
Qazı dedi: – Nə var, keçi?
Doğru yoldan kənar keçi...
Yenə nə var, nə deyirsən,
Qazıdan nə istəyirsən?
Keçi dedi: –Dərdim çoxdur,
Heç halıma yanan yoxdur.
Bunu aydın bilir hamı,
Qurd yemiş iki balamı.
Qazı dedi: – Yalan demə,
Özgəsinə böhtan demə...
Sən özün çox tərs keçisən,
Keçilərin ən bicisən.
Sən Allahı unutmusan,
Bambaşqa bir yol tutmusan.
Verməyirsən xüms-zəkat,
Hamı gətirdiyin sovqat?
Hər şey anlaşıldı tamam:
“Mən sovqatsız işə baxmam!”
Keçi dedi: – Ey canavar,

Yaxında bir dəmirçi var,
Onun yanına gedəlim,
İşləri ayırd edəlim.

Az getdilər, üz getdilər,
Dərə, təpə, düz getdilər,
Dəmirçiyə çatdı onlar.

Dəmirçi soruşdu: – Nə var?
Keçi dedi: – Bilir hamı,
Mənim ikicə balamı
Zülmkar canavar yemiş,
Hər kəsə bəllidir bu iş.
Qardaş, dəmirçi, yaxşı bil,
Yalnız mənimkini deyil,
Obanın qoyunlarını,
Kəndin gözəl davarını
Parçalayan, yeyən budur,
“Mənəm-mənəm” deyən budur.
Bunun hər bir işi qandır,
Bizimlə köhnə düşmandır.
Dəmirçi çox acıqlandı,
Qurdun hiyləsini qandı.
Dedi: – Gərəkdir indi siz
Vuruşub, döyüşəsiniz; –
Buraxdı öz işlərini,
Dedi: – Ay qurd, dişlərini
İtiləyim sənin gərək!
Qurd dedi: – Tez elə gərək.
Dəmirçi bir mıxçıxaran
Kəlbətin alaraq haman,
Buraxıb öz işlərini,
Çəkdi qurdun dişlərini.
Nağılçılar bilir bunu,
Keçininsə buynuzunu
Yaxşı-yaxşı itilədi,
– Haydı, vuruşunuz! – dedi.

Keçi qızgın, qurd əsəbi,
Parıldadı şəvə kimi
Keçinin də buynuzları.
Qurd gəldi keçiyə sarı.
Keçi gəlmişdi cana,
Qurd atıldı meydana,
Vuruşdular doyunca,
Keçi kəllə vurunca
Qurd bulaşdı al qanına.
– Aman, aman, qursağım!
Cırıldı bağırsağım!
Aman, aman, aman vay,
Öldüm, öldüm, ay haray!.

Keçi güldü qurda bir az,
Dedi: – Zülmün yerdə qalmaz.
Balalarımı yeməyəydin,
Vay qursağım deməyəydin!

RƏSUL RZA
(1910-1981)

GÖYƏRÇİN

Çöl quşudur göyərçin,
Əhli göyərçin də var.
Nə tapsa – darı, mərci,
Dənləyib yaşayırlar.
Qara, sarı, ağca var.
Göy, zolaq-zolağı var.
Gah uçur dəstə-dəstə,
Gah qonurlar dam üstə.

GÖYCƏQARĞA

Cürbəcürdür qarğalar –
Alası, qarası var.
Bu da göycəqarğadır!
Tükü əlvan ipəkdir,
Göy, qırmızı lələkdir.

QARATOYUQ

Bu kiçik quş qaratoyuq.
İsti olsun, ya da soyuq,
Bu bağlardan getməz uzaq,
Koldan-kola tullanacaq.
Qanadları qüvvətlidir,
Uçuşu da sürətlidir.
Uçan zaman deyir: – Cik-cik,
Bu yerləri bəyənmişik.

BÜLBÜL

Bu sarı bülbüldür, bu da boz bülbül,
Sevdiyi çəməndir, çiçək, qızılgül.
Şirin cəh-cəhi var, nəğməli quşdur,
Bülbülə çox mahnı, söz qoşulmuşdur.

Yaz gecələrində səhərə qədər
Nəğməsiylə dolur çöllər, çəmənlər.
Nəğməli bülbül də köçəri quşdur,
Sevmədiyi fəsil, boranlı qışdır.
Bu quşlar çox sevir güllü baharı,
Çiçəkli çölləri, yaşıl bağları.

ŞANAPİPİK

Şanapipik, şanapipik!
Ala-bəzək, qara kirpik.
Üst-başı zolaq-zolaq,
Balaca boy, nazik ayaq.
Daraq kimi pipiyi var.
Gah cüt olur, gah tək olur,
Onu gəndən görmək olur.

SİĞİRCİN

Sığırcındır bu quşlar,
Göydə qanad açmışlar.
Bu çil-çilli sığırcın
Faydalıdır insançın.
Afət çəyirtkələrə
Onlar yaman düşmandır,
Bax, dimdikləri qandır.
Hərəsi çəyirtkədən
Öldürmüşdür nə qədər!..
İndi bu duru göldə
Həvəslə çimşirlər.

ALABAXTA

Alabaxta deyirlər
Bu yaraşıklı quşa:
Çöldə, bağda, çəməndə
Uçub gəzirlər qoşa.

Yakərim də deyirlər
Onlara, qurqürək də.
Dən də versən yeyərlər,
Ovuntulu çörək də.

SARIKÖYNƏK

Qızlarquşu sarıköynək,
Qanadları, döşü sarı.
Dövrə vurub hərlənərək,
Göydə qapır arıları.
Ağaclarda düzüm-düzüm
Gilas, ərik, tut, ya üzüm
Görsə, uçub gəlib bağa,
Qonub nazik bir budağa
Dimdikləyib yeyəcəkdir.
Çox itigöz, çox zirəkdir.

QARANQUŞ

Haçaquyruq qaranquş
Eyvanda yuva qurmuş.
Sinəsi bütün ağdır,
Yayda bizə qonaqdır.
Qışda çıxır səfərə:
Uzaq, isti ellərə.
Çör-çöpdən yuva qurur,
Üstünə suvaq vurur.

SƏRÇƏ

Sizə deyim sərchədən,
Yuvasındadır yaz, qış.
Ayrılmayır vətəndən,
Ya qar olsun, ya yağış.
Qara döşlü – atadır,

Boz rənglisi – anadır.
Yuvaları var kiçik,
Balaları var cık-cık.
Yem axtarır, gəzirlər
Hey tullana-tullana.
Gah ağaca qonurlar,
Gah çıxırlar eyvana.
Uçan zaman pırhapır
Qanadları çırpınır.

BAYQUŞ

Gecələr quşuna yaxşı-yaxşı bax!
Əyri dimdiklidir, çox iti caynaq!
Gündüz yuvasında yatıb, dincəlir,
Gecələr ov üçün həvəsə gəlir.
Ulayır boş qalmış xarabalarda,
İnsan yaşamayan qaranlıq yerdə.
Ucadan səs salmır onun qanadı,
Siçan ovlayandır, bayquşdur adı.

ALACƏHRƏ

Alacəhrə, alacəhrə!
Gəzib qonur bu çəpərə.
Üst-başı çiçək-çiçək,
Tükləri var gör neçə rəng.
Sərcə kimi kiçik quşdur,
Xırda, nazikdimdik quşdur.

DOLAŞA

Bu qarğa kimi quşa
Ad qoyublar dolaşa.
Balaca vaxtdan hələ
Çox tez öyrənir ələ.

Hər nə görsə: qənd, çörək,
Əvvəl dimdikləyərək
Yoxlayır görsün nədir,
Sonra götürüb gedir.

BİLDİRÇİN

Bu xırda quş – bildirçin.
Başlayan zaman biçin
Dolanır tarlaları,
Görsün harda var darı.
Pırhapır qanadlanır
Bu kiçik tarla quşu,
Çox itidir uçuşu.

QIRQOVUL

Bu nədir, quş ya çiçək,
Belə bəzəkli, göyçək?
Başı qara, ağ, yaşıl.
Uzunləlek quyruğu
Ona yaxşı yaraşır.
Bu, qırqovul şəkli,dir,
Üst-başı bəzəkli,dir.
Gündüz gəzir, dənələnir,
Gecə ağacda yatır.
O da ev quşları tək
Bala çıxardır, artır.
Ata qırqovullara
Xoruz deyənlər də var.
Ana qırqovullara
Boz deyirlər adamlar.

LAÇIN

Ətyeyən quşdur laçın
İti görən gözü var.
Onu quş ovlamaqçın
Saxlayırlar ovçular.

TURAC

Bu quş bizim turacdır.
Dənlənir, yəqin, acdır.
Uçan vaxtı pırhapır
Qanadları səs salır.
Döşündə ağ xalları var
Qara ata turacın.
Turacın düşmənidir
Ley, qırğı, tərən, laçın.

QIZILQAZ

Qızıl qazdır, qızılqaz,
Alqanad, uzunboğaz,
Su quşudur, köçəri,
Sevir duru gölləri.
Uçurlar qatar-qatar
Bu qızıl qanadlılar.

LEYLƏK

Uzun ayaqlı leylək
Quyruğu topa, gödək.
Upuzun dimdiyi var,
Ondan qorxur ilanlar.
Harda görsə bir ilan,
Dimdiylə yapışıb
İlanın quyruğundan,
Yüngül olsun, ya ağır,
Göy üzünə qaldırır,
Tullayır yerə ordan.
Əzilir, ölür ilan.
Xeyirli quşdur leylək,
Dənlənir çöllərdə tək.
Yazda bizə qonaqdır,

Qışda hara getsə də,
Yenə qayıdacaqdır,
Boş qalmış yuvasını
Tapıb ora qonacaq,
Yenə də dimdiyini
Şaqqıldadacaq şaq-şaq.

DURNA

Buludlardan yuxarı
Uçur durna qatarı.
Köçəridir durnalar.
Qızan zaman havalar,
Onlar çıxır səfərə,
Soyuq, sərin ellərə.
Dəstə-dəstə uçurlar,
Başlarında kəkil var.

TƏRLAN

Ətyeyən quşdur tərlan,
Çöldə olur hər zaman.
Uçuşu sürətlidir.
Səssiz uçur, uçanda,
Ov dalınca qaçanda.

QAĞAYI

Dənizlərdə, göllərdə
Ağqanad qağayılar,
Dalğalarda yellənir,
Üzürlər qatar-qatar.
Hərdən baş vurub suya,
Tuturlar balıqları.
Dörd bir yana yayılır,
Civ-civ qışqırıqları.

VAĞ

Bu quşun adı vağdır,
Yaman uzun ayaqdır.
Qanadları, quyruğu,
Döşü qar kimi ağdır.
Sevir sucaq yerləri,
Uzunca dimdiyi var.
Hər gün ona yem olur
Xırda-xırda balıqlar.

DOVDAQ

Hindtoyuğudur dovdaq,
Çöldə yaşayır ancaq.
Çayda, göldə yaşayan
Vəhşi ördək, qaz kimi,
Dovdaqlar da sevməyir
Yayı, isti iqlimi.

MƏMMƏD RAHİM
(1907-1977)

BAHAR GƏLSİN

Gözəl bahar, gözəl bahar,
Gözləyirik, tez gəl, bahar!
Quşlar köçsün ölkəmizə,
Nəğmə desin yenə bizə.
Gəl, oyansın sıx meşələr,
Yasəmənələr, bənövşələr
Gəlişinlə ətir saçsın,
İyde, innab çiçək açsın.
Hər mövsümün öz yeri var,
Gəl, sevimli, gözəl bahar!
Bu düzlərdə, bu dağlarda,
Yaşıl donlu yaylaqlarda
Yenə quşlar nəğmə desin,
Həyat versin xoş nəfəsin
Bərəkətli torpaqlara –
Mehribansan uşaqlara.
Gəl Xəzərin sahilinə, –
Gözəl, sərin sahilinə.
Yayılanda günəş düzə,
Gəl-gəl desin dəstəməzə.
Ağacların xoş kölgəsi,
Bağçaların nəğmə səsi
Yayılanda dağa, daşa –
Gəl səninlə gəzək qoşa.
Gözəl bahar, gözəl bahar,
Gözləyirik, tez gəl, bahar!

LALƏ

Köynəyi al, ipək lalə,
Zərif, qəşəng, göyçək lalə,
Yanağında xalın qara,
Gen düzlərə, şiş dağlara,

Yamaclara yaraşıqsan;
İlk bahara çox aşıqsan.
Əlvən geysin çöllər, açıl!
Çox sevirəm üzünü mən;
Sevimlisən, çünki qızıl
Bayrağımın rəngindəsen.

REYHAN

Yamyaşıldır köynəyim,
Balacadır çiçəyim.
Ləklərimə keçirlər
Məni tez-tez biçirlər.
Yenə də boy atıram,
Məqsədimə çatıram.
Aşıqdir insan mənə;
“Ətirli reyhan” mənə
Ad qoyublar qədimdən,
Çoxlu sevilirəm mən.
Əldən-ələ gəzərəm,
Süfrələri bəzərəm.

QUZU

Oğlum İldırım üçün

Su üstündə duran quzu,
A boynunu buran quzu.
Gəl, mənimlə gəzə-gəzə
Çıxaq bizim yaşıl düzə.
Gəl dolanaq göy çəmənə,
Çox sevirəm, quzum, səni.
Qoruyuram özüm kimi,
Bir cüt əziz gözüm kimi.
Gəl, tükləri məxmər quzum,
A mənim südəmər quzum!
Düşmənimiz canavardan

Qorxma, quzum, heç bir zaman;
Bir ovçudur mənim atam.
Ova çıxır səhər-axşam,
Görünərsə boz canavar,
Nişan alar, atar onu,
Məntəqəyə satar onu.
Atam yaxşı nişan vurur,
Çaqqal vurur, dovşan vurur.
Gəl mənimlə gəzək qoşa,
Gəl dolanaq göy çəmənini,
Otararam özüm səni.
Gəl, tükləri məxmər quzum,
A mənim südəmər quzum.

QIŞ

Qar bürüyüb dağları,
Bağçaları, bağları.
Donub çaylar, bulaqlar,
Buz bağlayıb budaqlar.
Qış belə dövrən sürür,
Əllərilə öldürür
Zərərli böcəkləri.
Qışa pis deyənmi var?
Taxılı örtməsə qar
Bir qalın yorğan kimi,
Sünbüllər ümman kimi
Zəmidə dalğalanmaz.
Qış bizə nemət verir,
Dad verir, ləzzət verir.
Qar düşməsə çöllərə,
Qovuşmarıq güllərə.
Sevimli bahar olmaz,
Bağçalarda bar olmaz.
Qış bizə nemət verir,
Dad verir, ləzzət verir.

BALACA BAĞBANLAR

Ağaclar dirçələndə,
Quşlar qonaq gələndə,
Bəzənəndə dağ, dərə,
Baxıb gözəl düzlərə
Bizim sadə uşaqlar,
Sevimlilər, qoçaqlar –
Dırmanıb dağ döşünə,
Sevinərək çıxdılar
Baharın görüşünə.
Zəfər dedi: – Uşaqlar,
Çiçəklənir göy bağlar.
Gəlin haqq-hesab verək
Kim neyləmişdir görək.
Həvəslə dedi Bəhram:
– Mən ancaq kağız badam,
Bir də hulu əkmışəm.
Dedi qulu: – Əkmışəm
Heyva ağacı mən də.
Sizi qonaq edərəm,
Ağacım bar verəndə.
Üzü gülər, könlü şad
Fərəhlə dedi Polad:
– Ərik yaxşı bəhrədir,
Tumu şirin, şəkərdir.
Püstənin tayı olmaz,
Barının sayı olmaz.
Yeməyə bəhərindən
Onları əkmışəm mən.
Tutu – o əlaçı qız
Dedi ki, mən də yalnız
Alma, armud əkmışəm.
Hamı söylədi bir-bir:
– Nə ağacı əkibdi
Şirindilli Firəngiz?
Sual etdi Zərəngiz:

– Bir mənə de, a bacı,
Ancaq meyvə ağacı
Əkir nədir uşaqlar?
Güllərin də ətri var
Bəs qızılgül, qərənfil,
Süsənbər lazım deyil?
Hey ağacdən deyirlər,
Nədən gül əkməyirlər?

Kənardan sakit baxan
Bir kamil qoca bağban
Dedi: – Əziz balalar,
Hər bitkinin yeri var.
Şam ağacı qış və yaz
Yaşıl paltarsız olmaz.
Gözəldir alma, nar da,
Qızılgül də, çinar da.
Çalışın, zəhmət çəkin,
Ağac da, gül də əkin!
Uşaqları bağbanın
Razı saldı sözləri;
Şəfəq saçdı gözləri.
Çox şad gözdən itdilər;
Gülə-gülə baharın
Qarşısına getdilər.

MİRMEHDİ SEYİDZADƏ
(1907-1976)

BAHAR NƏĞMƏSİ

Bir quş uçdu bizim bağa,
Səhər-səhər oxumağa.
Qondu yaşıl bir budağa,
Dedi: Gözəl bahar gəlir.

Günəş güldü, əridi qar,
Yerdən göyə qalxdı buxar...
Coşan sellər, daşan çaylar
Dedi: Gözəl bahar gəlir.

Çiçəkləndi hər dağ, meşə,
Qızıl lalə qondu döşə.
Pıçıldayıb göy bənövşə
Dedi: Gözəl bahar gəlir.

Çoban qalxdı bu yaylağa,
Sürüsünü yaydı dağa,
Baxdı sola, baxdı sağa,
Dedi: Gözəl bahar gəlir.

Tütəklərin incə səsi,
Kəkliklərin xoş nəğməsi,
Bulaqların zümzüməsi
Dedi: Gözəl bahar gəlir.

Uçan bulud, çaxan şimşək,
Yağan yağış, əsən külək,
Təbiəti duyan ürək
Dedi: Gözəl bahar gəlir.

YAY

Yaydır... Günəş parlayır,
Hava saf, hər yan açıq.
Yaşıl bağlar çağırır
Bizə deyir: – Seyrə çıx!

Budaqları bəzəyib
Qaragözlü albalı.
Ətirli bal kimidir
Qaysı, göyəm, şaftalı.

Yerə əyib başını
Bütün ağaclar bardan.
Qanad açıb sərçələr
Uçuşur yuvalardan.

Günəş qızır, çimirik
Hər gün dənizdə, çayda,
Bizə mahnı söyləyir
Axan bulaq da, çay da.

PAYIZ

Payız gəlib, küləklər
Gəzir yenə bağları.
Hər tərəfə sovurur
Saralmış yarpaqları.
Axıb gedir buludlar
Yenə də karvan-karvan,
Dərələri, dağları,
Bürüyür çiskin, duman.
Mərcan kimi qızarmış
Moruqlar parıldayır,
Ağaclarda qarğalar
Səs salıb qarıldayır...

Yağır güclü yağışlar,
Günlərcə vermir ara.
Almaz kimi şəh düşür
Bağçalara, bağlara.

QIŞ GECƏSİNDƏ

Qış gəlibdir, ağ örtüyə
Bürünübdür bayır-baca,
Noğul səpir başımıza
Şaxta baba qar yağdıqca.
Qar basmışdır düzənləri,
Dərələri, dik dağları.
Mənzillərdə soba yanır,
İsindirir otaqları.
Bıqlı pişik öz yerində
Uzanaraq mürgüləyir.
Odur, yenə qarı nənə
Nəvəsinə nağıl deyir.
Nənəsinin qucağında
Əyləşərək deyir Elman:
– Necə oldu yekə divdə
Güclü çıxdı kiçik Cırtan?
Nənə deyir: – Ağrın alım,
Güc bilikdə, ağıldadır.
Elə bilmə, qəşəng balam,
Qəhrəmanlıq nağıldadır.
Çoxdur bizim ölkəmizdə
Adlı-sanlı qəhrəmanlar.
Xalq onların şərəfinə
Yaratmış gözəl dastanlar.
Körpə quzum, illər keçər,
Böyüyərsən bir gün sən də,
Hünərinlə qəhrəmanlıq
Göstərsən bu vətəndə.

Elə bu vaxt pəncərədən
Yavaş-yavaş boylanır ay.
Elman yumur gözlərini,
Nənə ona deyir laylay.

BAYRAM GÜNÜ

Yatağından səhər-səhər,
Qalxan kimi dedi Cəfər:
– Yaz bayramı gəlib, nənə;
Şar almısan bu gün mənə?
Nənə dedi: – Almışam bax;
İki şarla, iki bayraq.
Bu bayraqla şar sənindir,
Bu da kiçik Elşənindir.
Uşaqlar çox sevindilər...
Təzə paltar geyindilər.
Əllərində bayraqla şar
Meydançaya yollandılar.
Elşən göyə atdı şarı,
Dedi: – Gəzsin ulduzları,
Marsdan mənə versin xəbər.
Gülümsəyib dedi Cəfər:
– Mənim şarım uçsun Günə,
Ordan xəbər versin mənə.

GÜLMƏLİDİR

Bütün uşaqlar durub
Yuyunur səhər-səhər.
Nədənsə əl-üzünü
Yumaqdan qorxur Səftər.

Uzandıqca uzanır
Qapqara dırnaqları.
Hərdən də mürəkkəblə
Boyanır yanaqları.

Kirli olur həmişə
Pinti Səftərin əli,
Onu görənlər deyir:
– Gülməlidir, gülməli!

Əyri-üyrü xətt çəkir
Kitabın hər yerində.
Ləkəsiz varaq olmaz
Onun dəftərlərində.

Bir adətdir: uşaqlar
Soyunub yatan zaman,
Hamısı paltarını
Asır paltarasandan.

Səftər gündə bir yana
Tullayır paltarını,
Bəzən taxtın altında
Axtarır şalvarını.

Bəzən itir papağı,
Dərsə gedir papaqsız.
Onun ayaqqabısı
Olur çox zaman bağsız.

Nə məktəbdə, nə evdə
O deyil səliqəli,
Səftəri görəndə deyir:
– Gülməlidir, gülməli.

YOLDAŞLIQ KÖMƏYİ

Hər zaman şən, bəxtiyar,
Gülərzüzlü Ənvərin
Gözlərindən bir dərin
Kədər duydu uşaqlar.
Sual verib yer-yerdən,

Soruşdular Ənvərdən:

– Nə var?

– Sənə nə olub?

– Nədənir, rəngin solub?

– Anam xəstədir bir az.

– Qorxma, heç bir şey olmaz.

– Qorxmuram, ancaq mənim

Vaxtım yox dərs öyrənim.

– Qorxma, anan sağalar

Dərsinçün də vaxt qalar.

Ev işlərini burax,

Gecə yatma, dərsə bax, –

Təsəlli verib Sərvər

Söylədi belə sözlər.

Lakin dinmədi Elman,

Məktəbdən çıxan zaman

Başqa səmtə yönəldi,

Düz Ənvərgilə gəldi.

Kömək etdi Ənvərə,

Danışmadı boş yerə.

AĞAQLARIN ŞİKAYƏTİ

Şikayət edir

Bağçalar-bağlar:

“Bizi incidir

Dəcəl uşaqlar.

Harda gül görsə,

Dəcəllər dərir,

Yaşıl bağlara

Çox zərər verir.

Nadincilər gəzir

Yaşıl bağları

Qırır-sındırır

Göy budaqları”.

Göy yarpaq açmış

Körpə budaqlar

Deyir: – “Qırmayın

Bizi, uşaqlar!
Boy atıb yayda
Dirçəlirik biz,
Könül oxşayır
Yaşıl kölgəmiz.
Bağda gözməyin
Bir qaydası var:
Ağac qırmasın
Gərək uşaqlar.
Bu dəcəllikdən
Gəlin əl çəkin,
Bacardıqca siz
Gül-çiçək əkin.
Bol ağac əksə
Uşaqlar əgər,
Bağ kimi olar
Hər kənd, hər şəhər”.

YAXŞI YOLDAŞ

Bir istirahət günü
Küçədən ötən zaman
Ramizlə qarşılaşdı
Məktəb yoldaşı Zaman.
Ramiz böyük sevinclə
Zamana salam verdi.
Acıqlı baxıb Zaman
Dostundan üz çevirdi.
Çox təəccüblə Ramiz
Zamana dedi: – Nə var?
Niyə qaşqabağından
Yağır qara buludlar?
Mən ki sənə yamanlıq
Etməmişəm, əzizim!
Aramızda yoldaşlıq,
Məhəbbət olmuş bizim.
Çalışmışam gül qədər
Məndən inciməyəsən,

Hiss edirəm, qəlbində
İnciklik var deyəsən.
Bunun səbəbi nədir?
Söylə, gizli qalmasın!
Heç olarmı dost dostun
Salamını almasın?
Zaman dedi: – Sınaqdan
Çıxartdım səni dünən,
Bərk ayaqda bir kömək
Görə bilmədim səndən.
Coğrafiya dərslərini
Soruşanda müəllim,
Hazır deyildim dərse,
Bağlandı ağzım, dilim.
Gözümü zillədim ki,
Dərsi deyəsən xəlvət.
Sakit baxıb vermədin
İşarəmə bir diqqət...
Düşün, gör bundan sonra
Dostluğumuz tutarmı?
Bərk ayaqda yaxşı dost
Dostunu unudarmı?
Zamandan bu sözləri
Eşidib dedi Ramiz:
– Bir sinifdə oxuyub
Yaxın dost olmuşuq biz.
Bilmədiyən dərsləri
Əgər xəlvət desəm mən,
Dost deyil, gərək məni
Sən bir düşmən biləsən;
Çünki tənbellik edib
Gəzərsən boş-boşuna,
Bənzəyərsən inan ki,
Sən bir tutuquşuna.
Zaman xəcalət çəkdi
Ramizin sözlərindən,
Peşmanlıq hiss olundu
Yaşarmış gözlərindən.

QARANQUŞLAR

Bir gün yığışaraq bir dəstə uşaq,
Dostları Araza getdilər qonaq.
Oturub şirincə etdilər söhbət,
Onların səsiylə dolmuşdu həyət.
Gündüzün gözüne eyvanda birdən
Dəydi quş yuvası, qalxıb yerindən
Dedi: – Ay uşaqlar, bircə baxın quş
Eyvanda nə qəşəng bir yuva qurmuş! –
Yaxşı görmək üçün qaranquşları
Hamı tez yüyüdü eyvana sarı.
Ana qaranquşu bir qorxu aldı,
Civ-civ edə-edə endi, ucaldı,
Gözü dörd tərəfdə, qulağı səsdə
Dolanırdı tez-tez yuvanın üstə.
Quşcuğaz nə köçə bilir yerindən,
Nə keçə bilirdi körpələrindən.
Çünki balaları lümək-lüməkdi,
Qanadı, quyruğu hələ gödəkdı.
Qaranquş qorxurdu, uşaqlar çıxar,
Zəhmətlə qurduğu yuvanı yıxar.
Elçin, Gündüz, Araz gülüşürdülər,
Gah atılırdılar, gah düşürdülər.
Qışqırırdılar: – Bir quşa baş, quş-quş!..
Çırpınırdı yenə ana qaranquş.
Araz fərasətli, zirək uşaqdı,
Çox mərhəmətliydi, qəlbi yumşaqdı.
Odur birdən bunu duyub dayandı,
Quşun təşvişini düşünüb qandı.
– Ay uşaqlar, – dedi, – bu yazıq ana
Körpələrçün əsir, dəyməyək ona!
Tez olun, çəkilin, durun bir yanda,
Qurmaz yuvasını yoxsa eyvanda.
Hər səhər uçaraq yaşıl bağlarda,
O, cücü qoymayır göy budaqlarda.
Əgər ağaclarda qalsa cücülər,

Verər meyvələrə çox böyük zərər...
Uşaqlar Arazın sözünə baxdı,
Çəkilib, quşları rahat buraxdı.
Qaranquş yuvaya tərəf yönəldi,
Körpə balaların yanına gəldi.

ÖZÜNDƏN RAZI

Bir uşaq tanıyıram –
Özündən yaman razı.
Nə evdə dərs öyrənir,
Nə də ki yazır yazı.
– Neçin “iki” almısan?
Deyir: – Hesab öyrənmək
Sənə gəlməsin asan.
Rəqəmlər ilan kimi
Gəlib qarşımda durur.
Beşi dördə vuran,
Elə bil məni vurur.
Deyəndə: bəs tarixdən
Niyə “pis”dir qiymətin?
Deyir: – Tarix dərsimiz
Yaman çətindir, çətin.
O qədər hadisələr,
İşlər olub dünyada,
Mən ha fikirləşirəm,
Bircəsi düşmür yada.
– Coğrafiyadan neçin
Cavab vermədin dünən?
– Axı yüz-yüz şəhəri
Necə xatırlayım mən?
Nə mahir üzgüçüyəm –
Üzüm çayda, dənizdə,
Nə də ki bir səyyaham –
Dolaşım dağda, düzdə.
– Niyə ana dilinə
Hazır deyildin bu gün?

– Elə bil ki dilimə
Vurulmuşdu bir düyün:
Çox çalışdım, sinifdə
Göstərim böyük hünər,
Şeir yadımdan çıxdı –
Deyə bilmədim əzbər.
Heyrətlə baxıb ona
Dedim: – Fikrin nədir, sən
Gələn il də sinifdə
Qalmaqmı istəyirsən?
Dedi: – Hər sinifdə mən
İkicə il qalıram.
Bu il “iki” alanda
Gələn il “üç” alıram.

BALACA DÜLGƏR

Hamı yaxşı tanıyır
Bizim qoçaq Ənvəri,
Sinifdə çox sevirilər
Bu balaca dülgəri.
Evlərində Ənvərin
Var baltası, mişarı,
Kəlbətini, çəkici,
İki-üç cür mismarı.
Kiçik dülgər taxtadan,
Kətil, masa düzəldir.
Ağacdan yuxayayan,
Oxlov, əsa düzəldir.
Ənvər öz babasından
Öyrənib bu peşəni.
Eyvanda işləməyə
Ayrırıb bir guşəni.
Düzəltdiyi şeylərə
Dostları baxsın deyə,
Bir-birinin yanında
Düzüb qoyur sərgiyə.

O, bu gün qardaşına
Düzəldib bir araba;
Babasından soruşur:
– Necədir bu, ay baba?
Baba baxıb diqqətlə,
Söyləyir: – Ənvər, əhsən!
Gələcəkdə bir yaxşı
Usta ola bilərsən.
Babasının sözündən
Çox fərəhlənir Ənvər.
Daha artıq həvəslə
Çalışır kiçik dülgər.
Dəyirmi masa, divan,
Sandıq, dolab düzəldir.
Baxan deyir: – Bu şeylər
Bir-birindən gözəldir.

BALIQÇILAR

Gecədir, sakit gecə.
Dəniz yatıb, sular lal.
Bir iti xəncər kimi
Göydə parlayır hilal.
Uzaqda ağ buludlar
Süzülür üfüqlərdən,
Gümüş sular üstündə
Qanad açıb bir yelkən.
Balıqçılar qayıqla
Çıxır yenə Xəzərə.
Şairanə görünür
Bu lövhə, bu mənzərə...

Balıqçılar dənizdə
Çalışır səhərcən,
Başlarının üstündən
Keçir duman, keçir çən.

Əsər etmir onlara
Dənizin küləkləri,
Polad kimi möhkəmdir
Qüvvətli biləkləri.
Dan yeri ağaranda
Parlayır ağ şəfəqlər,
Alovdan köynək geyir.
Üfüqlər səhər-səhər;
Ovdan geri qayıdan
Qayığın ağ yelkəni,
Qürurla salamlayır
Əzəmətli ölkəni.

QOCA BƏNNA

Budur, daşlar yonulub
Ev tikir qoca bənnə.
Gündən-günə yüksəlir,
Baş çəkir göyə bina.
Öz işində çalışır
Qoca, gənc bir ürəklə.
Səadəti bir sanır
O, şərəfli əməklə.
Yaratdığı evlərin
İncə, zərif naxışı
Heyrət verir insana,
Qamaşdırır baxışı...
Bir çox binalar tikib
Qoca bənnə şəhərdə,
Gəzir onun söhbəti
Ağızlarda, dillərdə.
Zəhmətsevən ustanın
Böyük hünəri vardır,
Yaratdığı hər bina
Gənc nəslə yadigardır.

DOSTUM

Mənim bir dostum var ki,
Ayrılmır ondan ürək.
Söhbət edib görüşək
Dostumla hər gün gərək.
Maraqlı söhbətləri
Necə də şirin olur.
Sahilsiz dəniz qədər
Sözləri dərin olur.
Açır Yerin sirrini,
Öyrədir ulduzları.
Təsvir edir payızı,
Yayı, qışı, baharı...
Çaylardan, dənizlərdən,
Bulaqlardan danışır.
Meşələrdən, düzlərdən,
Yaylaqlardan danışır.
Onun böyük hünəri
Dağlar qədər qəlbidir.
Hər alimin, ədibin
Qəlbi onun qəlbidir.
Kim sevməz belə dostu –
Ki, var minbir hikməti.
Kimin olmaz kitaba
Hörməti, məhəbbəti?

MEŞƏLƏR

Nə gözəl, nə səfalı
Olur bizim meşələr.
Ətir saçır hər yana
Lalələr, bənövşələr.

Yer yaşıl, göylər yaşıl,
Yarpaqlar pıçıldaşır,

Gəzdikcə meşədə mən
Sevincim aşıb-daşır.

Görürəm ki, ağaclar
Verib burda baş-başa.
Ayna sular axdıqca
Çırpılıb dəyir daşa.

Dağılıb səpələnir
Ətrafa ulduz kimi,
Burda hava saf olur,
Sərin olur buz kimi.

Eşidirəm hər yandan
Böcəklərin səsini,
Quşların könülaçan
Sevimli nəğməsini.

Əsən külək də hərdən
Sanki ney çalır.
Başımın üzərindən
Göyə qartal ucalır.

Qaralır hava birdən,
Tutulur göyün üzü;
Elə bil ki, bir anda
Gecə udur gündüzü.

Şiddətli yağış yağır,
İldırımlar gurlayır.
Sonra yenə üfüqlər
Yaqut kimi parlayır.

Meh əsir yavaş-yavaş,
Süzülür göydə bulud.
Bürüyür hər tərəfi
Yenə də dərin sükut.

Yer yaşıl, göylər yaşıl,
Yarpaqlar pıçıldaşır,
Gəzdikcə meşədə mən
Sevincim aşıb-daşır.

GÜN, ÇIX

Gün, çıx, gün, çıx!
Kəhər atı min, çıx.
Çəmənlərə ver işıq,
Güllər alsın yaraşıq,
Şəfəqindən bəzənsin
Bağçalarda sarmaşıq.
Gün, çıx, gün, çıx!
Kəhər atı min çıx.
Qoy ağarsın təpələr,
Parıldasın ləpələr,
Yuxusundan oyansın
Şirin dilli körpələr.
Gün, çıx, gün, çıx!
Kəhər atı min, çıx.
Gedək bağa, bağçaya,
Axışaq meydançaya.
Orda oynayaq, gülək,
Dönək coşqun bir çaya.

QUZUM

Yaz gəlib, coşur sular,
Çiçəklənib arzular.
Yayılib çölə, düzə
Körpə-körpə quzular.

Quzum, gəl, ay quzum, gəl,
Ay mənim yalqızım, gəl,
Sənin zərif boynuna
Zınqırovlar düzümlər,

Mən gəzirəm çəməndə,
Yoldaş ol mənə sən də,
Duyaq yazın ətrini
Nərgizdə, yasəməndə.

Quzum, gəl, ay quzum, gəl,
Ay mənim yalqızım gəl,
Sənin zərif boynuna
Zıncırovlar düzüm, gəl.

XƏZƏR

Xəzər, Xəzər, coşqun Xəzər!
Dalğan göyərçinə bənzər.
Səhər-axşam qucağında
Gəmi üzər, qayıq gəzər.

Dənizçilər üzə-üzə,
Sularında gəzə-gəzə.
Doğma qardaş ellərindən
Pay gətirir hər gün bizə.

Dənizçilər bilməz tufan,
Bilməz yağış, bilməz duman,
Sənin doğma sularında
Keşik çəkər hər bir zaman.

QIŞ BABA

Keçdi dəniz, aşdı dağ,
Gəldi bizə bir qonaq
Saçları qardan dümağ.
Söylədik: – Alqış, baba!
Şaxta baba, qış baba!

Çöldə çıxıb qar dizə,
Yolka qonaqdır bizə.

Nəğmə deyib üz-üzə,
Söylədik: – Alqış, baba!
Şaxta baba, qış baba!
Burda verib əl-ələ
Oynayırıq bax belə,
Səs yayılır hər elə:
– Ay sənə alqış, baba!
Şaxta baba, qış baba!

XRİZANTEM

Günəş telli xrizantem –
İncə payız çiçəyi;
Çəmənlərin gözəlidir,
Bağçaların göyçəyi.
Ağ, çəhrayı, mavi, sarı
Rəngi könül oxşayır.
Xəzan gəlir, güllər solur
Xrizantem yaşayır.

AKASIYA

Akasiya! Yaraşığı,
Bəzəyisən gülzarın.
Bəxtiyarsan, xoş çağında
Yaranmısan baharın.
Ətrin xoşdur, rəngin qəşəng,
İnci kim dümağsan.
Yaz gələndə bağçalarda
Ən sevimli qonaqsan.
Sabah yeli hər tərəfə
Yayır gözəl ətrini,
May gözəli! Bizim ellər
Əziz tutur xətrini.

BULAQ

Durna gözlü sərin bulaq,
Məskənindir güllü yaylaq.
Maral içir sularından,
Kölgə salır sənə qovaq...

Dağ döşündə durulursan,
Qayalardan burulursan.
Şırıldayıb axan zaman
Elə bil ki, parlaq nursan.

Şərbətisən göy yaylağın,
Yayda olur çox yığnağın.
Ellər gəlir görüşünə,
Əskik olmur heç qonağın.

MİRVARİD DİLBAZİ (1912-2002)

ŞİRİN DİLLİM

Saçlarından tel əsəndə
Telinə qurban olmuşam.
Dilin sözə tələsəndə
Dilinə qurban olmuşam.

Təzə çıxan süd dişinə,
Qəhqəhəli gülüşünə,
Tırıp-tırıp yerişinə
Baxmışam, heyran olmuşam.

Yanağının gülü solsa,
Könlün bir an tutqun olsa,
Bir ağrıyla gözün dolsa,
Mən ürəyi qan olmuşam.

Keçib getdi ayım, ilim,
Sən açıldın, qönçə gülüm,
“Ana” deyən gündən dilin,
Bəxtiyar insan olmuşam.

DİŞİN ÇIXIR, BALACAM

Ay önlüyü alacam,
Dişin çıxır, balacam.
Sən şıltaqlıq edirsən,
Dodağını didirsən.
Dişlər damağı yardı,
Ağ sədəflər ağardı.
Əl-ayağın istidir,
Yerin sinəm üstüdür.
Mübarəkdir süd dişin,
Gözəlləşdi gülüşün.

Anan bişirdi hədik,
Qoz ləpəsiylə yedik.
O birisi dişlərin
Ağrısız çıxsın! – dedik.
O gün olsun, balacam
Çıxsın ağıl dişin də.
Gülüşlərə qarışsın
Sənin şən gülüşün də.

TƏLƏSİRSƏN

Sən ayağa durursan,
Gülürsən, qışqırırsan,
Addımını atırsan,
Tez qapıya çatmağa
Yamanca tələsirsən.
Şax üstə yarpaq kimi
Ayaq üstə əsirsən.
Yıxılırsan, – deyəndə
Birdən qaçıb gülürsən.
Şirin gülüşlərinlə
Necə də sevilirsən!

SÖZÜN BALA BATIBDIR

On bir ayın çatıbdır,
Dilin sözə yatıbdır,
Sözün bala batıbdır.
Danış, şəkərim, balım!
Mənim gözü qumralım!
“Nənnə” – de, qulaq asım,
Səni sinəmə basım,
Saçımı yolsun əlin.
Qası, gözü, sürəlim,
Danış, körpə gözəlim!
Dilin sözə yatıbdır,
Sözün bala batıbdır.

KÖRPƏ YATIR

Beşikdə körpə yatır –
Üzündə ay işığı.
Gülən dodaqlarında
Dünyanın yaraşığı.
Əllərini tuturam –
Yumulu, yumşaq əllər!
Belə tumurcuq olur
Qönçə içində güllər...
Ağ alnına tökülən
Quzu, qırmızı tellər
Məni fərəhləndirir.
Bu sevinc, könlümdəki
Nəğmələri dindirir!

LAYLA

Yat, ömrümün çiçəyi;
Gecə keçdi, Ay batdı.
Sən hələ də oyaqsan.
Yat, canım, gözüm, layla!
Qurbanın özüm, layla!

Hamı yatdı, sən də yat,
Dincəl, quzum, tez boy at!
Sübhün xeyrə açılsın,
Sənə gülsün bu həyat!
Yat, canım, gözüm, layla!
Qurbanın özüm, layla!

QIZIM İŞ ÖYRƏNİR

Qızım altı yaşa girmiş,
O, indidən öyrənir iş.
Paltarını geyə bilir,
Fincanını yuyub silir.

Atasına gətirir çay.
Nənəsinə aparır pay.
Özü yığır yatağını,
Təmizləyir otağını.
Səhər yuyur əl-üzünü,
Təmiz gəzir bütün günü.
Saya-saya dibçəkləri,
O sulayır çiçəkləri.
Yem verəndə pişiklərə
Qoymur bir şey düşsün yerə.

Ancaq bunu deyim ki, mən, –
Bir səhv etdi qızım dünən:
Pişiklərə verib əti,
Xörəksiz qoydu külfəti.
Bir az sonra işi qandı,
Etdiyindən çox utandı.
Dedi: – Ana, anlamadım,
Mən də onu danlamadım.
O, çox şeyi düşmür başa,
Təzə girib altı yaşa.
Nə eybi var, qızıdır ancaq.
Qarışanda işə başım.
Mənim qalmır heç yaddaşım,
İtsə dəftər, ya kağızım
Tezəcə tapar, verər qızım!
İşdən yorğun gəlsəm əgər,
Özü mənə qulluq edər.
Qaçıb sərin su gətirər,
Sonra təmiz dəsmal verər.
Öpüb-öpüb üz-gözümdən
Deyər: –Sənsiz darıxdım mən.
Neyləyərdim onsuz yalqız,
Çox sağ olsun beləcə qız.

MƏNİM ANA ÜRƏYİMDİR

Sən yatırsan mışıl-mışıl,
Nəfəsinlə isinirəm
Oyananda, körpə quzum,
Şən səsinlə isinirəm...
Parıldasa kirpiyində
Bir damlacıq kədər yaşı,
Silmək üçün dolaşaram
Gücüm çatsa dağı, daşı.

Çıraq deyil, baş ucunda
Gecələri mənəm yanan.
Mənim ana ürəyimdir
O dövrəndə işıqlanan.
Sən yatırsan mışıl-mışıl,
Nəfəsinlə isinirəm,
Oyananda, körpə quzum,
Şən səsinlə isinirəm.

Bəxtiyaram, heç bilmirəm
Qəlbimdəki bu nə səsdir?
Şirin-şirin pıçıldayır:
Ana hissi müqəddəsdir.

ANA QANADI

Zəif, xırda bir quşsan,
Sən ana qaranquşsan.
Bir şad xəbər gətirib
Gəlirsən ilk baharda.
Hərdən geri qayıdır
Dəli çovğun da, qar da.
Eyvanların küncündə
Çördən-çöpdən qurduğun
Balaca yuvalarda
Körpələrin üşüyür,
Soyuqdan titrəşirlər.

Qanadının altında
Dimdikləyib eşirlər.

Soyuq yellər duranda
Düşmən kimi qəsdinə,
Bir cüt qanaddan başqa
Nəyin var ki, örtəsən
Yuvadakı
O ətcə balaların üstünə?!

Zəif, xırdaca quşsan,
Sən ana qaranquşsan.
Nə isti bir yatağın,
Nə ocaqlı otağın,
Nə soyumaz odun var.
Tək bir cüt qanadın var.
Lakin bu bir cüt qanad
Bütün dünyaya dəyər.
Balaların üstünə
Onları arxayın gər!
Hansı olaq, hansı od
Ana qanadı kimi
Körpələri isidər?

O qanadlar altında
Ülvi məhəbbət yatır.
Günəş oradan doğur,
Günəş orada batır.
Pərqu yataq da orda,
İsti otaq da orda,
Yumşaq ana köksünün
Xoş ətri də ordadır.
Belə saray hardadır?
O qanadlar altında
Çarpan ana qəlbinin
Tükənməyən istisi,
Odu yuvalardadır.

CİK-CİK, CİK-CİK...

Cik-cik, cik-cik!..
Quş çağırır: – Anam hanı?
Balaların qəmli səsi
Tutdu bütün gün eyvanı.

Ana getdi, qayıtmadı,
Balalara yem çatmadı.
Açıb isti qanadını
Körpələrlə bir yatmadı.

Vurdu onu yol üstündə
Hansı zalım ovçu görən?
Düşdü onun balaları
Yuvasından pərən-pərən.

YUVA GÖRDÜM

Yuva gördüm budaqda. –
Mənim balam uzaqda.
Qəlbim yuvaya döndü;
İntizarla döyündü.
Quşlar fərəhlə yatdı.
Məni həsrət oyatdı...

ŞİRİN QIZAM

Balaca bir qızam mən,
Yaşaram hər zaman şən.
Ağca süd dişlərim var,
Tıp-tıp yerişlərim var.
Mən bir təzə çiçəyəm,
Evimizə bəzəyəm.
Məzəli işlərim var,
Şirin gülüşlərim var.
Şirin qızam, bal qızam,
Evimizdə yalqızam.
Təzə açmışam ayaq,
Qızlar, gəlin oynayaq!

MİKAYIL RZAQULUZADƏ
(1905–1985)

İKİ QUŞ

Aprel ayı gəlmişdi,
Güldü-çiçəkdi hər yan.
Göyərçin də bağçada
Gül əkmışdi al-əlvan.

Birdən tutulu hava,
Odlu şimşəklər çaxdı.
Axşamdan səhərədək
Şırhaşır yağış yağdı.

Səhər tezdən Göyərçin
Yüyürdü bağça-bağa,
Gülləri, çiçəkləri
Başladı yoxlamağa.

Birdən kolun dibində
Gördü bir boz torağay.
Büzüşüb qalıb yazıq...
Göyərçin dedi:
– Vay-vay!..

Sən burda qalsan əgər,
Ya sənə soyaq dəyər,
Ya da ay torağaycan,
Səni it-pişik yeyər!..

Belə deyib Göyərçin
Quşu ovcuna aldı,
Aparıb evlərinə
Onu qəfəsə saldı.

Boz torağay qəfəsdə
Başladı çırpınmağa,

Vurdu özünü sola,
Vurdu özünü sağa...

Qəfəsdə Göyərçinin
Bir bülbülü də vardı.
Gecə-gündüz həmişə
Cəh-cəhlə oxuyardı.
O, sarıca, yumruca,
Yumaq kimi bir quşdu.
Görməmişdi çöl-çəmən,
Qəfəsdə doğulmuşdu.
Torağayı görəndə
Ucaltdı şən səsini,
Başladı oxumağa
Sevdiyi nəğməsinə:

“Gör nə xoşbəxt quşam mən!
Bol-boldur suyum, dənim...
Bəzəkli zər qəfəsdür
Bağım-bağçam, çəmənəm!

Qəfəs qoruyur məni
Bərk küləkdən, yağışdan,
Qəfəs qoruyur məni
Qarlı-boranlı qışdan...

Gəl, sən də, ay torağay,
Tərs olma, söz düş başa:
Gəl, sən də mənim kimi
Qəfəsdə rahat yaşa”.
Torağay bu sözləri
Eşidib acıqlandı.
Həm də yazıq bülbülə
Baxdı, ürəyi yandı.
Dedi:
– Ay yazıq, qəfəs
Çəmən deyil, zindandır!

Dar qəfəsdə yaşamaq
Ölümdən də yamandır!
Yox, mən azad bir quşam.

Qalxıb uca göylərə,
Təzə mahnı qoşmuşam
Açılan hər səhərə...
Yox, ac qalıb ölsəm də
Çöllərdə susuz-dənsiz,
Bircə gün də qalmaram
Bağsız, gülsüz, gülşənsiz!

Göyərçin bu sözləri
Eşidib fikrə getdi.
Durub açdı qəfəsi,
Quşları azad etdi.
Bülbül də torağayın
Ardınca qanad çaldı,
Quşlar cəh-cəhlə uçub
Göy üzünə ucaldı...

SAAT

Tik-tak,
Tik-tak,
Tik-tak...
Bir divara bax:
Saat işləyir,
Elə bil deyir:
– Qiymətini bil,
hər dəqiqənin.
Getməsin hədə
Heç vaxtın sənini!
Vaxtında işlə,
Vaxtında dincəl!
Əməklə-işlə
Yaşa, art, yüksəl!

Durmaq istəsən
Əgər lap erkən,
Zəngli saati
Əvvəlcədən qur.
Vaxtı gələndə,
O zəng çalacaq,
Bütün otağa
Haray salacaq:
– Vaxtdır-r-r!
 dur-r-r!
 dur-r-r!
 Hər saat sənə
deyir ucadan:
– Dan,
 dan,
 dan!..
Bax, bir saat da
Keçdi həyatdan!..

Bu bir saatda
Min tonlarla neft
Verdi ölkəyə
Neftçi yoldaşlar.

Bu bir saatda
Min tonlarla yük,
Minlərcə minik
Aparıb getdi
Yüzlərlə qatar.
Bu bir saatda
Minlərcə kitab,
Dəftər çap etdi
Nəşriyyatçılar.

Bu bir saatda
Min-min mühəndis,
Minlərcə doktor,

Alim, sənətkar
İş başındadır,
Hamı səninçün,
Qurur, yaradır!..

Hər saat sənə
Deyir ucadan:

– Dan,
 dan,
 dan!

Bax, bir saat da
Keçdi həyatdan!..
Ey gənc vətəndaş,
Sən ey məktəbli,
Əlaçı yoldaş!
Sən nə edibsən?!
Saata bir bax:

– Tik-tak,
 tik-tak,
 tik-tak...

Dan,
 dan,
 dan!..

Saat işləyir,
O sənə deyir:
– Qiymətini bil.

Hər dəqiqənin
Getməsin hədər
Heç vaxtın sənin!
Vaxtında işlə,
Vaxtında dincəl!
Əməklə – işlə
Yaşa,
 art,
 yüksəl!..

AĞ GÖYƏRÇİN

Bizim qəşəng, işıqlı,
Bəzəkli, yaraşıqlı
Bir təzə bağçamız var, –
Adı da “Gözəl bahar”.

Burda biz axşamadək
Oynayıb-əylənirik;
Ev tikmək, şəkil çəkmək,
Rəqs etmək öyrənirik...
May bayramı gələndə,
Biz də girişdik işə.
Axı bayramqabağı
İş çox olur həmişə!..

Rəngli şarlar, şüarlar,
Bayraqlar hazırladıq.
Hamısının üstündə:
Sülh,
Səadət,
Azadlıq...

Bir yekə ağ göyərçin
Düzəltdik ağ pambıqdan:
Başında gözəl kəkil,
Gözləri də muncuqdan.

Qanadlarına düzdük
Çoxluca rəngbərəng şar;
Hər bir şarın üstündə
Güllü-naxışlı şüar:
Sülh,
Azadlıq,
Səadət,
Dostluq,
Sevgi,
dinc zəhmət!..

Buraxanda, göyərçin
Qalxırdı göy üzünə;
Biz çəkəndə ipini,
Yerə enirdi yenə...

* * *

Bayram günü biz mindik
Bəzəkli bir maşına,
Qoyduq göyərçini də
Maşının lap başına.
Küçələrdən keçəndə
Hamı bizə əl çaldı.
Biz də “Urta” çığırdıq,
Səs göylərə ucaldı.
Çatdıq meydana, gördük,
Çalır-oxuyur hamı.
Doğrudan da gözəldir
Bizim bu May bayramı!

Əlaçılar keçəndə
Mahnılar deyə-deyə,
Bir dəstə ağ göyərçin
Buraxdı onlar göyə.
Quşlar qalxıb havada
Neçə dövrə vurdular,
Başımızın üstündə
Oynaşır, uçurdular...
Birdən bir qara quzğun
Qanadlarını yumdu,
Göydə uçub oynayan
Göyərçinlərə cumdu.
Bunu görəndə, hamı
Çığırdı bir ağızdan:
– Aman, göyərçinləri
Quzğun vurur, ay aman!..

Onda biz də o yekə
Göyərçini buraxdıq.
O, dik ucaldı göyə,
Biz də ardınca baxdıq.
Quzğun onu görəndə,
O saat qorxdı, qaçdı.
Bizim ağ göyərçin də
Uçduqca uzaqlaşdı.
Şən nəğmələr oxuyub,
Saldıq o quşu yola:
“Uç get, ey sülh elçisi,
Uç get, uğurlar ola!”
Ey Xəzər, de qoynundan
Əsən sərin yellərə,
Aparsın elçimizi
Ölkələrə-ellərə.
Qoy bütün ürəklərdə
Olsun böyük bir şüar
Onun qanadlarında
Apardığı arzular:
Sülh,
Azadlıq,
Səadət,
Dostluq,
Sevgi,
dinc zəhmət!..

ÖLKƏMİN ÇİÇƏKLƏRİ

Ölkəmin çiçəkləri, –
Ey qızlar, ey oğullar!
Bu əziz ana Vətən,
Bu qəlbi odlu diyar
Mərd-igid babalardan
Qalıb sizə yadigar!

Sizindir şiş ucları
Göydələnlən qarlı dağlar!

Sizindir şırıl-şırıl
Axan büllur bulaqlar!
Üstü parlaq ulduzlu
Üçrəng bayraq bizimdir.

Füzulinin, Sabirin,
Vurğunun şirin dili
Sizinkidir, balalar,
Sevin bu azad eli!..
Sizindir, bu Vətənin
Hər nəyi var, sizindir!
Bütün Şərqə nur saçan
Odlu diyar sizindir!

Sizindir...
ancaq sizə
Bu Vətən yadigardır!
Bu günün də, balalar,
Əlbət, sabahı vardır!..

Siz də bu yadigarı
Öz alın tərinizlə,
Bu gün qələm və çəkiç
Tutan əllərinizlə
Daha gözəlləşdirin,
Daha da abad edin.
Sizə ümid bəsləyən
Bu elləri şad edin!..

Ölkəmin çiçəkləri, –
Ey qızlar, ey oğullar!
Bu əziz ana Vətən,
Bu qəlbi odlu diyar
Sizdən də gələcəyə
Qalacaqdır yadigar!

ƏHMƏD CƏMİL
(1913-1977)

CAN NƏNƏ, BİR NAĞIL DE!

– Ay nənə, bir nağıl da de!
– Ömrüm–günüm yat daha,
Hamısın indi desəm, nağıl qalmaz sabaha.
– Can nənə, de birini də.
– Ağrın alım, sözə bax.
Evimizdə səndən savay, gör heç varmı bir oyaq?
Gecə keçib, ev soyuyub, hənir gəlmir, ocaqdan;
Taxt üstündə məstan pişik, odur yatıb bayaqdan.
Ört üstünü, dərdin mənə, bax, eşikdə yel əsir...
– Qar yağırmı?
– Elə yağır... sazaq qılıncək kəsir...
Belə yağsa, qar sübhəcən yolu–izi örtəcək;
Kırpıqların lap qovuşub, çırdan bala, yat görək.

Nənə yığır düyünçəyə iynəsini, sapını,
Külək hərdən taqıldadır pəncərəni, qapını.
Körpə çəkir təzə, güllü yorğanını üzünə,
Gözlərini yumur... amma yuxu getmir gözünə.
– Ay nənə, o kimdir elə pəncərəni bərk vurur?
– Heç kim deyil, yat, ay bala, yeldir, qarı sovrur...
Bir gizilti duyur uşaq vücudunda bu ara,
Həsrət qonan gözlərini zilləyərək divara,
Çarpayının baş ucunda öz əliylə asdığı
Şəklə baxır, fikrə gedir, qucaqlayır yastığı...
– Bəs ay nənə, atam indi haradadır, görəsən?!
– Bıy, başıma nələr, oğul, yatmayıbsan hələ sən!?
– Axı, nənə, heç demirsən atam haçan gələcək,
İndi onu səngərdə bəs üşütmürmü qar, külək?
– Ömrüm–günüm, körpə quzum, qurban olum adına,
Niyə köks ötürürsən o düşəndə yadına?
Atan yazır: “...Hələ xoşdur bu tərəfdə havalar.
Deyir, oğlum darıxmasın, görüşərik bu bahar...
Bağçalarda çiçək açar gülöyşə nar, yasəmən,
Qaranquşla bir zamanda qayıdaram kəndə mən.

Heç darıxma, dərдин alım, atan gələr, o zaman
Sənə çoxlu nağıl deyər əsgərlikdən, davadan!
Di yat indi, gecə keçir...
– Onda, nənə, ay nənə!
Qoy kəsməyək ağ toğlunu, qalsın atam gələnə.
– Yaxşı, bala, qoy bağlarda çiçək açsın nar, ərik,
Sağlıq olsun, ağ toğlunu atan üçün kəsərik...
Mən eyvana xalı sallam, anan evi bəzəyər,
El qaydası süfrə açar, qohum-qonşumuz gələr.
Sən atanı qucaqlayar, üz-gözündən öpərsən,
Qoca baban saz kökləyib, nağıl deyər sübhəcən...

Körpə güldü... Həsərət qonan gözlərindən uçdu qəm,
Öpdü onun xəyalını indi özgə bir aləm:
Qaranquşlar uçub gəldi, açdı çiçək, güldü yaz,
Qucaqladı atasını, sonra kimsə çaldı saz...
Körpə özü hiss etmədən, onu yuxu apardı,
Çöldə isə bütün gecə külək tufan qopardı.

VƏTƏN

Ey Vətən, ana Vətən,
Heyranam sana, Vətən!
Düpduru göllərin var,
Yamyaşıl çöllərin var.
Dağların baş-başadır,
Düzlərin tamaşadır.
Dərələrin dərindir,
Yaylaqların sərinidir.
Nə gözəldir qucağın,
Doğma odun, ocağın!
Kəndlərin gül-çiçəkdir,
Şəhərlərin göyçəkdir.
Sakitdir gen düzlərin,
Coşqundur dənizlərin.
Sən dünyanın gözüsen,
Taleyimin özüsen.
Sevirəm bayrağını,
Öpürəm torpağını!

NİGAR RƏFİBƏYLİ

QARA TÜKLÜ QU QUŞU

Qara tüklü qu quşunun
Balası tünd-qəhvəyidir.
Yanında vardır birisi,
Heç bilmirəm o nəyidir.

Qu quşunun boynu uzun,
Dimdiyi də qıpqırmızı;
O dalınca üzənlər də
Ya oğludur, ya da qızı.

Qu quşunun ağı gözəl,
Qarası da yaraşıklı,
Onun boynu nə göyçəkdir,
Gözləri də – nə işıqlı!

Asta-asta üzüb keçir,
Yanında da balaları.
Elə bil ki, süzüb keçir
Göl aşağı, göl yuxarı...

SİTARƏ

Səhər tezdən Sitarə
Güllərini sulayır;
Çalışır ki, bağçanı
Basmasın yonca, çayır.

Təmizləyir alaqdan
Çiçəkləri, gülləri,
Görün, nə zəhmətkeşdir
Sitarənin əlləri.
Kiçik qardaşı Azad

Ona köməyə gəlir;
Sitarə çox işləyib,
İndi bir az dincəlir.

FƏRİD

Fərid çox yerə gedir,
Fərid heç kimdən qaçmır.
Yatanda rahat yatır,
Vurub üstünü açmır.

Fərid dənizdə çimir,
Vaxtından qabaq yemir.
Dəcəl oğlan deyil o,
Hamı Fəridi sevir.

Top kimi oğlandır o,
Yıxılsa da, ağlamaz.
Qorxaq deyildir, ancaq,
Arıdan qorxur bir az.

SEVİNC VƏ GÜLŞƏN

Bir cüt bacıdır
Sevinclə Gülşən.
Bu qəşəng qızlar
Yaşayırlar şən.

Sevinc bir az küsəndə
Gülşən də küsüb gedir.
Sevinc hər nə eləsə,
Gülşən də onu edir.

Sevinc bir az acanda
Gülşən: – Acmışam deyir...
Anamla yatacağam, –
Sevinc – bu axşam, – deyir.

Gülşən deyir: – Anamı
Mən heç kəsə vermərəm.
Lap atam özü gəlib
Mənə desə, vermərəm.

Sevinc deyir: – İkimiz
Gəl yataq anamla biz...
Barışıb oynayırlar,
Mehriban dostdur onlar.
Bir cüt bacıdır
Sevinclə Gülşən,
Bu qəşəng qızlar
Yaşayırlar şən.

GÜNƏŞİN CAVABI

Əlində sədəfli saz,
Budur, gəldi gözəl yaz.
Ucaldıb şən səsini,
Oxudu nəğməsinə:
“Mən baharam, mən yazam,
Şux nəğməli bir sazam.
Məndə açar gül-çiçək,
Əlvan rəngli kəpənək

Qanad çalar sinəmdə,
Hər nə desən var məndə!
Bağçaları gəzərəm,
Ağacları bəzərəm.
Açar lələ, bənövşə,
Yaşıl don geyər meşə.
Sular daşar, sel gələr,
Tamaşaya el gələr –
Hamı çıxar çəmənə,
Bahar deyərlər mənə.
Sağ gözüyəm mən ilin,

Fəsillər, bunu bilin!”
İsti yay acıqlandı,
Birdən alışdı, yandı,
Ucaldaraq səsini,
Oxudu nəğməsinə:
“İstiyəm mən, yayam mən;
Ən ləzzətli ayam mən.
Məndə, tezdən hər səhər
Gözəl quşlar ötüşər.
Həm gündə qaralar,
Sünbüllər də saralar.
Sarı buğda bol olar,
Qarlı dağlar yol olar.
Mənəm ilin sağ əli,
Fəsillərin gözəli!”

Yayın ömrü bitmişdi,
Payız gəlib yetişdi.
Ucaldaraq səsini,
Oxudu nəğməsinə:
“Mən gələndə, hər səhər
Sərin küləklər əsər.
Köynəyi sarı mənəm,
Bağların barı mənəm.
Heyva məndə, nar məndə,
Hər nə desən, var məndə.
Çəhrayı və ağ alma,
Qırmızıyanaq alma,
Sarı, şirin armudlar,
Məndə əzgil, üzüm var.
Bahar nədir, yay nədir?
Bol meyvələr məndədir.
Ağappaq pambıqlar da
Açılır tarlalarda.
Mənəm ilin sağ əli,
Fəsillərin gözəli!”

Saqqalı ağ, saçı ağ,
Ağaca dayanaraq
Gəldi qocalmış baba,
Şaxta baba, qış baba.
Ucaldaraq səsinə,
Oxudu nəğməsinə:
“Mən gələndə yağar qar,
Məndə min cür oyun var.
Şirin qar-qar oyunu;
Sevər uşaqlar bunu.
Qarlı bir qış axşamı
Xoşdur yolka bayramı.
Məndə nələr var, nələr!
Sevər məni nənələr,
Nəvələri beşikdə,
Sevər məstan pişik də.
Soyuq qış axşamında
İsti soba yanında
Nağıl deyər nənələr,
Qulaq asar nəvələr.
Budur sözün lap düzü –
Mənəm ilin sağ gözü!”
Hərə dedi özündən:
“Hamıdan yaxşıyam mən!”
Düşdü yaman vur-haray,
Qorxudan gizləndi Ay.
Ulduzlar qaldı heyran.
Səhər açılan zaman
Bu davanı eşidib
Gülümsədi al Günəş:
– Nə görək bu qalmaqal.
Susun, – dedi, al Günəş, –
Bütün fəsillər gözəl,
Yaxşıdır öz yerində;
Yay, payız, qış və bahar...

NƏBİ XƏZRİ (1924)

QAÇMA, DAYAN, KƏPƏNƏK

Qaçma, dayan, kəpənək,
Bax gülə, bax çiçəyə.
...Uçdu əlvən kəpənək,
Qondu bir ağ çiçəyə.

Tutacaqdım onu mən,
Birdən kəpənək uçdu.
Elə bil ki, əlimdən
Əlvən bir çiçək uçdu.

BƏNÖVŞƏ

Çəkilir duman,
Bəzənir meşə.
Sən tez solursan,
Sən, ay bənövşə!
Gülür çöl, çəmən,
Sular çağlayır.
Qızlar çiçəkdən
Dəstə bağlayır.

İnan sözümə,
İndi, bənövşə.
Baxdı üzümə,
Dindi bənövşə:
– Qəlbimi verdin
Mən yerə, göyə.
Bahar gətirdim
Sizə hədiyyə.
Sevindi könlüm, –
Yenə səhərdir.
Mənim də ömrüm
Bahar qədərdir.

BAHAR MƏNƏM

Yaşıllaşdı düz, yoxuş,
Söylədi: Bahar mənəm!
Uçub gəldi qaranquş,
Söylədi: Bahar mənəm!

Çəmənə nur səpdi ay,
Ağ bulud keçdi lay-lay,
Köpüklənib daşdı çay,
Söylədi: bahar mənəm!

Gör necədir biçənək,
Lalə boylandı tək-tək,
Sinəmə qondu çiçək,
Söylədi: Bahar mənəm!

NƏNƏM NAĞIL DANIŞIR

Bir sevinc var hər üzdə,
Nənəm nağıl danışır.
Uzanmışıq qum üstə,
Nənəm nağıl danışır.

Söyüd başını əyir,
İydə üzümə dəyir,
Çinar susub dinləyir,
Nənəm nağıl danışır.

Bax, ulduzlar göz vurur,
Ay başım üstə durur.
Onlar da sanki duyur:
Nənəm nağıl danışır...
Bir sevinc var hər üzdə,
Nənəm nağıl danışır.
Uzanmışıq qum üstə,
Nənəm nağıl danışır.

AĞ ŞANI

Əsir sərin küləklər,
Yarpağına toxunur.
Səhər sənün üstünə
İnci kimi şəh qonur.

Gör necə parlayırsan
Sən babamın bağında.
Qızıl telli şəfəqlər
Oynayır yanağında.

Birdən salxım dil açdı,
Söylədi: – Ağ şanıyam!
Mən Bakı bağlarının
Şöhrətiyəm, şanıyam!

Uca göylərdən təmiz,
Sulardan duruyam mən.
Torpağın öz şirəsi,
Günəşin nuruyam mən.

AXŞAM ÇAĞINDA

– Nə oldu, itdi günəş,
De, hara getdi günəş?
– Günəş getdi ki, sənə
Səhər gətirsin yenə.

QARANQUŞ QONAĞIMDIR

Bizim eyvanda yenə
Yuva qurdu qaranquş.
Qulaq asdım səsinə,
Oxudu mehriban quş.

Dedim: – Güldü bağımız,
Görünəndə gözə sən.
Ay əziz qonağımız,
Xoş gəlmisən bizə sən!

Quş dilləndi: – Mənə bax,
İstərəm sənə deyəm:
Payızda getdim qonaq,
Yazda öz evimdəyəm.

NİYƏ DAŞMAYIR

Bağımıza girirəm, –
Yarpaqlar pıçıldaşır.
Kuklamı çimdirirəm,
Su qabdan aşıb-daşır.

Yollanırıq anamla
Biz dənizdə çimməyə.
Sahil dolub adamla,
Səs-küy ucalır göyə.
Heç bilmirəm nədəndir,
Ağlıma sığışmayır,
Bu qədər adam çimir,
Dəniz niyə daşmayır?

ARZUNUN ARZULARI

İki bacım var
Şən, üzügülər.
Biri Xanımdır,
Biri Gülümsər.

Mənim atamdan
Sualım budur:
– Bəs mənim adım
Niyə Arzudur?

Atam deyir ki,
– Boy at, ay Arzu,
Bütün arzuna
Sən çat, ay Arzu!

Onda atan da
Bəxtiyar olar.
– Mənim indi də
Arzularım var.

XALAMIN MAŞINI

Bir dəfə avtobusa
Mindirdi xalam məni.
Sevindim gözə-gözə,
Yol mənə gəldi qısa.
Qaytardı evimizə
O maşın axşam məni.
Oynayıram, gülürəm,
Küçədə işıq yanır.
Keçir qəşəng maşınlar,
İndi elə bilirəm –
Nə qədər avtobus var
Xalamın maşınıdır.

DƏNİZ YAXŞI DƏNİZDİR

Girdik suya sevincək,
Çimdik, quma uzandıq.
Atam söylədi: – Gedək,
Bəsdir günəşdə yandıq.

Dedim: – Sular təmizdir,
Narın qum da ağappaq.
Dəniz yaxşı dənizdir.
Özümüzə aparaq.

TEYMUR ELÇİN
(1924 – 1992)

SAÇ-SAÇAQ

Qıvrım saçını
Daradı Nərgiz,
Öz saçı kimi
Qaradı Nərgiz.

Soruşdum ondan
“Saçaq” sözünü,
Balaca Nərgiz
Döydü gözünü.

Nənə şalını
Verdi Nərgizə:
– Saçağı burda
Sən göstər bizə.

Saça oxşadı
Şalın saçağı;
Belə öyrətdi
Nənə uşağı.

KEÇİM

Keçim, ay keçim,
Süd ver bir içim,
bir qurtum,
bir udum.
Ver içim!

QAÇAQAÇ

İlxıya canavar gəldi;
Atlar hürküşdü,
Qaçacaq düşdü...

UÇAUÇ

Yuvanın yanında ilan göründü;
Oğrun-oğrun süründü,
Quşlara uçauç düşdü...

KÖÇƏKÖÇ

Qonşuluqda
Təzə bir ev tikdilər.
Köhnəsini sökdülər.
Köçəköç düşdü...

FİLDƏN BÖYÜK

Neçə fili
Xortumuna ala bilər.
Mürgüləsə, –
Göydən yerə sala bilər.
Ağıllıdır,
Kömək edir
Bənnalara.
Boyu çatır
Uca-uca binalara.
Çox işləkdir
Fillər tək.
Yükləyirsən,
Bilmir çəki,
Qaldırır tez.
Fildən böyük
Pəhləvandır;
Nə insandır,
Nə heyvandır!
O, qaldırıcı krandır.

MİŞAR

Tapdım
Usta Yaşarı.
Aldı ələ
Mişarı.
Əmr elədi
Yüzdişə.
Dişlər
Başladı işə
Ağacdən
Kəpək axdı,
Elə bil
İpək axdı.
Mişar
Gördü işini,
Sonra
Sildi dişini.
Ağac
Döndü taxtaya.
Yığıldı
Taya-taya.

RƏNDƏ

Taxtaya bax:
Kələ-kötür.
Tez rəndəni
Ələ götür;
Taxta küsməsin,
Tumarla onu,
Hamarla onu –
Ağarsın üzü,
Qurtarsın sözü!

KƏLBƏTİN

Nə çətindir,
Nə çətindir,

Nə çətin!..
Mismar çıxmır,
Bərk yapışıb
Taxtadan.
Harda qaldı,
Niyə gəlmir
Kəlbətin?!

ÇƏKİC

Dayanmadı dinc
Dəmirbaş çəkic.
Ağır başını
Mismara vurdu:
Tuq, tuq, tuq!
Dəmir mismarı
Divara vurdu:
Tuq, tuq, tuq!
Dayan, dəmirbaş,
Kənara çəkil,
Asılısın şəkil!

MƏNGƏNƏ

Aralandı
Qabaq çənə,
Dal çənə.
Ayırdı tez
Boş ağzını
Məngənə.
Tutub sıxdı,
Sıxdı, sıx-dı
Dəmiri.
İndi onu
Çəkic döyür.
Yiyə sürtür,
Gəmirir.

ÜÇ QARDAŞ, BİR BACI

1. Üstəgəl

Bu oğlanın
Çox qəribə adı var.
– Üstəgəl!
Nəyi görsə,
Kimi görsə,
Əl eləyir,
Deyir: – Gəl!
Sual verir,
Misal verir
Uşaqlara
Üstəgəl.
Say gətirir,
Pay gətirir
Qoçaqlara
Üstəgəl.
Kim misalı
Düz həll etsə,
Fərqi yoxdur
Axşam etsə,
Gündüz etsə –
Üstəgələ
Dost olur.
İşləri də
Rast olur.
Üstəgəl çoban oldu.
Sürüsünü
Dağ döşünə apardı.
Quzuları
Göy çəməndə otardı.
Çox keçmədi,
Dağılışdı quzular;
Neçəsi sağa qaçdı;
Neçəsi dağa qaçdı,

Neçəsi sola getdi,
Neçəsi yola getdi.
Üstəgəlin
Quzulara
Acığı tutdu.
Çağırdı, –
Gəlmədilər.
Bağırdı, –
Gəlmədilər.
Kəməmindən
Çıxardı tütəyini,
Süzüb dağ ətəyini
Çaldı
“Çoban bayatı”sı;
Quzular
Bir yerə yığıldı:
Üçü sağdan gəldi,
Beşi dağdan gəldi,
Dördü soldan,
Biri yoldan
qayıtdı.
Üstəgəl
Quzuları
Saymağa başladı.
Gəlin,
Bir yerdə sayaq...
Üstəgəl
Bağban oldu.
Ağacsız torpağa,
Yarpaqsız budağa
Yazığı gəldi.
Yuvalar düzəltdi
torpaqda
Ağaclar üçün.
İşlədi neçə gün,
Neçə ay, neçə il.
Ağaclar düzüldü

Cərgə-cərgə,
Sıra-sıra.
Dəcəl quzular kimi
Qaçmışdılar
Ora-bura.
İndi gəlin,
Bağbanın
Sayaq ağaclarını,
Üstə gələk,
Toplayaq
Üstəgəlin varını:
Bu üç,
Bu dörd,
Bu da beş...
Üstəgəlin bağına
Qonaq gəlin
yayda siz!
Görün neçə ağac var
Çaşmayın ha...
sayda siz!

2. Çıxıcı

Başında qıyqacı var,
Əlində sayğacı var.
Yanıdadır xurcunu,
Gəlib alsın borcunu.
On almadan çıxar beş, –
qalar beş.

On dörd nardan çıxar on, –
qalar dörd.
– Ay çıxıcı, ay çıxıcı,
Dəftərini burda ört.
O, örtmədi dəftərini,
Dedi: – Gəlsin
Hesab bilən uşaqlar;

Onlara sualım var.
 Nərgiz irəli gəldi.
 – Ay Nərgiz,
 Xurcunumda
 Beş alma var.
 İkisini sənə versəm,
 Neçəsi qalar?
 – Beşdən
 İkini çıxsam...
 Qalar üç! Qalar üç!
 – Sağ ol, Nərgiz.
 Almaları
 Verdim sənə.
 Növbə çatdı Elşənə.
 Xurcunumda
 On nar qalıb.
 Pay almamış
 Sən qalmısan,
 Gülnar qalıb.
 Götür-götür
 Üçü sənin,
 Üçü onun.
 Tez de, Elşən,
 Nar qaldımı
 İçində bu xurcunun?..
 İşə saldı barmaqları,
 Hesabladı Elşən narı:
 – Ondan üçü çıxıram,
 qalır yeddi,
 qalır yeddi.
 Yeddidən də üçü getdi,
 üçü getdi,
 Qaldı dördü. –
 Xurcundakı dörd narı
 Elşən özü də gördü.

ƏLİ KƏRİM **(1931-1969)**

ADAM

Fuad yazdı divarı,
Skamyanın üstünü.
Pəncərəyə söykədi,
Xəritənin üzünü.

Görmür heç kim, kef elə,
“Adam yoxdu” – deyirdi.
Bəs görəsən Fuadın
Özü adam deyildi?!

ON BİR YAŞINDA

Birinci sinfə gəldi
Dostum onca yaşında.
Bilik deyə bilmərəm,
Papaq vardı başında.

İkinci dərsdə dünən
Heç özü də bilmədən,
Keçdi on bir yaşına –

Yığıldılar başına
Dostu da, yoldaşı da.
O həm sinifdə qaldı,
Həm də on bir yaşında.

SUALLAR VƏ CAVABLAR

- Pələngin gözü elə bil
Yolka lampoçkasıydı.
- Ona bənzər də vardı,
- Yox, yox, bu başqasıydı.

– Geydiyi zolaq-zolaq
Matros köynəyidir ki!
Bəs niyə saralıbdır?
Köynəyi köhnədir ki!
– Yox, qoy tanış eləyim:
Ən yaxşı şey səbirdir;
Onun rəngi helədir.
O çölatı – zebrdir,
– Bəs bu nədir, ata, bax,
Başında oduna bax.
– O maraldır, ay bala,
Buynuzu budaq-budaq.
– Bəs bu nədir, elə bil
Üstündə çoxlu ot var.
– Ot deyil, o, tüküdür,
Ot tayasına oxşar;
Özü dəvəquşudur –
Ayağı, başı uzun.
Yeyin yüyürməyini
Görməmisən o quşun?!

PİŞİK

Axmaq pişik, ağ pişik,
Daha nə deyim sənə?
Baxırsan, hey baxırsan
Güzgüdəki şəklinə;
Gah qabarıb güzgüyə
Birdən cırmaq atırsan.
Gah yorulub durursan,
Gah yalandan yatırsan.
Qorxursan vurur səni
Güzgüdəki ağ pişik.
Səhərdən axşamacan
Durub çəkirsən keşik.
Baxıb cırmaqqlayırsan,
Tərpədirsən güzgünü.

Ay pişik, o güzgüdə
Tanımırsan özünü?!
Sən cırmaq atan zaman
Birdən güzgü sürüşdü,
Üzü üstə çevrilib
Yumşaq divana düşdü.
Sən də ora atıldın,
Daha görmədin heç nə,
Elə bildin düşmənin
Qaçıb getdi evinə.
Əcəb işə düşmüşük,
Ağ pişik,
Axmaq pişik!

GÜL

“Yerim bağça-bağ mənim,
Rəngim ağappaq mənim.
Bir ətirli güləm mən,
İstəyirəm güləm mən.
Ay yoldan ötən oğlan,
Məni incidən oğlan,
Gözüm doldu yaş ilə,
Ağac ilə, daş ilə.
Sən məni döymə, döymə,
Xətrimə dəymə, dəymə.

Neyləmişəm mən sənə?
Yolunu düz keçsənə!
Utan boy-buxunundan,
Ay sözəbaxmaz oğlan!
Gəl dəcəllik etmə sən,
Yoxsa ki bilməyirsən
Yanaqlarım incidir,
Yanaqlarım incədir!

Gözüm doldu yaş ilə
Ağac ilə, daş ilə,
Sən məni döymə, döymə,
Xətrimə dəymə, dəymə.

GÜCLÜ QOCA

O, birinci dəfəydi,
Karuselə minirdi.
Karuseli fırladan,
Arıq qocanı gördü.

Fırlandı şirlər, atlar
Filin üstündə Hafiz.
Sonra fırlandı şəhər,
Güllər, buruqlar, dəniz.

Düşündü: bu kişinin
Nə qədər gücü varmış.
Bu boyda bir dünyanı
Bir qoca fırladırmış.

TƏZƏ İL

Dostlarım, keçək
Təzə ilə biz;
Təzə qiymətlə,
Təzə söhbətlə,
Gülə-gülə biz.
Adam oxumaz
“İki”ylə, “üç”lə.
Oxuyar gözəl
Lalələr kimi
Qırmızı “beş”lə.
Təzə il bizdən
“Beş”lər istəsin,
Kosmosa layiq
İşlər istəsin!

XANIMANA ƏLİBƏYLİ (1920)

AMAN OVÇU

Keçmişdə bir meşəlikdə
Ucqar, qədim bir kənd vardı.
Boz ev dayanmışdı dikdə,
O evdə bir nalbənd vardı.
Getmişdi ömrünün çoxu,
Bu dünyada varı-yoxu
Boyu uca, qaşu kaman,
Oğlu vardı.
Bir gün oğlan
Dedi: – Mənim yaşı, ata,
Az qalıb on beşə çata.
Bax, güclüdür daha qolum,
İstəyirəm ovçu olum.
Ata dedi: – Mən qalım tək?..
Bu mənimçün olar çətin.
Böyümüsən, fikrini çək
Sən bu evin, bu həyətin.
Birdən ömrüm sona yetdi,
Kənddə kim nallayar atı?
Çox ovçunun bada getdi
Ov yolunda gənc həyatı.
– İstər oda qalana,
Heç nə olmaz balana.
Arxayın ol, özüm kimi
Sevirəm bu peşəni mən.
Qoruyaram gözüm kimi
Bu çölü, bu meşəni mən.
Axı sənin oğlun, ata,
Gərək arzusuna çata.
Axır ata oldu razı,
Dedi: – Gəl gözləyək yazı.

Tüfəng aldı çıxanda qış,
Öz oğluna etdi bəxşiş,
O, çiyində qoşalülə,
Yola düşdü gülə-gülə.
Darvazadan çıxanda tək,
Buludlar səs-səsə verdi,
Yaxasına girib külək,
Guya ona nəşə verdi.
Yolu ora, bura düşdü,
Yağışa, yağmura düşdü.
Gecəni gündüzə qatdı,
Bir meşəyə gəlib çatdı.
Şax budaqlar aralandı,
Göründü bir maral başı..
Lap ürəyi paralandı,
Qapdı birdən patrondaşı
Dedi: – Meşə gözəlisən.
Ovumun ən əzəlisən.
Qurtaran olmaz əlimdən,
Mən keçməyəm gözəlimdən.
Getmə burdan dönüb yelə,
Vurram səni qaçsan belə.
Birdən maral gəldi dilə,
Göz yaşını silə-silə:
– Aman ovçu, vurma məni,
Mən sevirəm bu çəməni.
Yaşıl atlas budaqları,
Zümrüd rəngli bulaqları
Bax o dağa, bax o daşa,
Mənə deyir: – Ölmə, yaşa!
Dəymə mənə, qalım burda,
Həsərət qoyma doğma yurda.
Əgər birdən düşsən dara,
Mən gələrəm sənə kara.
Ovçu dedi: – Qoşul mənə,
Bir tapşırıq verim sənə.

Gəl mənimlə ova gedək,
Bu meşədə biz ov edək.
Az getdilər, çox getdilər.
Ac getdilər, tox getdilər
Göy otları əzə-əzə,
Meşələri gəzə-gəzə,
Bir az dincəlsinlər deyə,
Gəldilər bir çəmənliyə.
Ovçu yerə baxıb birdən,
Şübhələndi həmən yerdən.
Dedi: – Maral, bu nə izdir?
Kimdir yarpaqları didən?
Nə qədər ki, xəbərsizdir,
Vurum onu mən indidən.
Maral dedi: – Zürafədir,
Üzü göylər tərəfədir.
Ovçu gördü o heyvanı,
Dedi: – İndi çıxar canı!
Bərk çığırdı: – Eyy, az öyün.
Heyvanların ən uzununu!
Qopar, mənə gətir göyün
Ən parlaq bir ulduzunu.
Yoxsa, atar tüfəngini,
Ovçu əzər, o əngini.
Zürafə mərifət ilə,
Yaxınlaşıb, gəldi dilə:
– Aman ovçu, vurma məni,
Göydə gəzdirərəm səni.
Min boynuma, çıx ağaca,
Bax o dağa, o yamaca.
Ordan da bax uzaqlara,
Göyə dəyən o dağlara.
Bu gündən sən göylərdə gəz!
Heç kim səni tuta bilməz.
Keçirərik burda yazı,
Sən qalarsan məndən razı.

Ovçu dedi: – Hələ gedək,
Bu meşədə bir ov edək.
Ovçuluğa gəl başla sən,
Dost ol maral qardaşla sən
Yaşayarsan bizim kənddə,
Oturarsan şüşəbənddə.
O yüz dəfə dedi azı!
Zürafə olmadı razı.
Atdı göyə o kəndiri,
Tutdu onu diri-diri.
Az getdilər, çox getdilər,
Ac getdilər, tox getdilər,
Düşdülər bir cəngəlliyə.
Bir şir durub gəldi iyə.
Ovçu dedi: – Atım güllə,
Hazır oldu qoşalülə.
Şir ağzını birdən açdı,
Dişlərindən alov saçdı.
Bürüdü göyləri ahı,
Dedi: – Yerə at silahı,
Aman ovçu, vurma məni,
Qoruyaram burda səni.
Anam burda yuva qurdu,
Mən sevirəm ana yurdu.
Heyvanların biz şahıyıq,
İgidlərin pənahıyıq.
Ölməmişik, nəkaradır
Sənə dəysin düşmən əli.
Ovçu, səfərin haradır?
De ötürsün bu pəncəli.
Ovçu atdı tez zənciri,
Tutdu onu diri-diri.
Dedi: – İndi sən nökərsən,
Qarşımdaca diz çökərsən.
Şirə baxıb, o sevindi,
Dedi: – Biz dörd olduq indi.

Dostlarımla sən ol tanış,
Gəl onlara qayna, qarış;
Gedək, yaşa çəmənlikdə,
Nə var zülmət cəngəllikdə.
Burda zəhər otu bitir,
Qaranlıqda adam itir.
Gəl sən bizə bələdçi ol,
Söylə görüm hanı bu yol?
Şir öz sinəsini gərdi,
Onlara tez yol göstərdi.
Dərə, təpə, düz getdilər,
Gecə və gündüz getdilər.
Gün çıxdı, gündə yandılar,
Yağış yağdı, islandılar.
Az qaldı çatsınlar çaya,
Rast gəldilər mağaraya.
Gördülər şam edir ayı,
Qarşısında armud payı.
Ovçu dedi: – Sənlə varam,
Yeməyini edim haram.
Vurum səni dayağından,
Əyri-üyrü ayağından.
Gördü ovçu çəkib yayı,
Durdu yalvarmağa ayı.
– Aman ovçu, vurma məni,
Dağıdarsan bu meşəni.
Anam burda yuva qurdu,
Mən sevirəm ana yurdu.
Meşə yaşıl, meşə qalın,
Hey gəzirəm ayaqyalın;
Bax, burdadır mənim yurdum.
Ovçu dedi: – Qaçma vurdum!
Ayı tez çevrilib, baxdı,
Üzünə göz yaşı axdı.
Dedi: – Vurma, gərək ollam,
Sənə ürək-dirək ollam.

Dadlı bal var, gəl edək şam,
Qan axıtma axşam-axşam.
Zürafə, şir, ovçu, maral,
Oturdular yerə dərhal.
Yeyib, düzəldilər yola,
Buruldular sağa, sola.
Yollarını düz tutdular,
Bir səhraya üz tutdular.
Ovçu ayaq basdı quma,
Sanki düşdü uçuruma...
Sürüşdü xəndəkdə qaldı,
Əl-qol atdı, haray saldı.
Bağıraraq saldı həşir,
Tez xəndəyə tullandı şir.
Dırnağıyla qazıb yeri,
Tez ovçunu çəkdi geri.
Ayı da çox zirək oldu,
O ovçuya dirək oldu.
Zürafə başını atdı,
Quyunun dibinə çatdı.
Ovçunu çox sevindirdi,
Onu boynuna mindirdi.
Maral aldı buynuzuna,
Qoydu onu yer üzünə.
Ölümdən qurtarıb cavan,
Heyvanlara dedi bu an:
– Məni xilas etdiniz siz,
Nədir məndən istəyiniz?
Danışmırsız, niyə belə?
Elə bil ki, döndüz buza.
Bağırdılar: – Azad elə?
Gedək ana yurdumuza!
Bir çay axdı gölə sarı,
Axa-axa o çağladı.
Ovçu bir-bir heyvanları
Məhəbbətlə qucaqladı.

Ovçusuna – “salamat qal”
Dedi ayı, dedi maral,
“Sağ ol” dedi şir, zürafə.
Hərə getdi bir tərəfə.
Ovçu Vətən torpağında.
Gedəndə yol üstə durdu.
Bir səs gəldi qulağına:
– Mən sevirəm ana yurdu!

YUXUDA

İşıq düşəndə evə,
Gözünü açdı nəvə.
Soruşdu ondan nənə:
– Yuxuda nə gördün, nə?
– Qaranlıq idi, nənə,
Heç nə, görmədim, heç nə.

QIZIL ŞAR

Gün çıxdı qıpqırmızı,
Qızıl don geydi Xızı.
Alışdı göydə par-par,
O yupyumru qızıl şar.
Şüşəbəndə düşdü zər,
Yuxudan durdu Azər.
Yoxladı sağ-solunu,
Tez qaldırdı qolunu.
Birbaş günəşə sarı,
İstədi tutsun sarı.

İLYAS TAPDIQ
(1934)

BİLDİRÇİN

Bildir uçub,
bağcanı
Meşə bildi
bildirçin.

Arzu baxıb çığırdı:
– Çildir, çildir
bildirçin!

Dedi: – Hanı quyruğun?
Mənə bildir,
bildirçin.

Bəlkə, pişik qoparıb,
Neçə ildir,
bildirçin?!

Ötdü kolun dibində
Bildir-bildir
bildirçin,

Qurbağalar ağladı
Gildir-gildir,
bildirçin!

Qarışqalar
qaçdılar –
Udar bizi, ay aman! –
Udar bir-bir
bildirçin!

BABA VƏ BALACA MEHRİBAN

1

Balaca qız Mehriban
Oyanır xoruzbanı,
Tez oyadır babanı.
Baba səhər bağçaya
Aparır Mehribanı.
Babasıyla Mehriban
Gör necə mehribandı.
Saçında sarı bantı
Elə bil kəpənəkdir. –
Bu qız necə qəşəngdir!..

2

Baba –
Baxşı babadır.
Baba yaxşı babadır.
Baba
deyib-güləndir.
Baba
nağıl biləndir.
Babanın bağçası var –
Baxşı baba bağbandır.
Baba yaxşı bağbandır.
Babanın köməkçisi
Balaca Mehribandır.

ATA, SƏN QOCALIRSAN

Atasının üzündə
Ağ tük görüb bir dəfə,
Dedi balaca Afət:
– Ata, sən qocalırsan!..
(Bəzən elə söz deyir,
Uşağa mat qalırsan!)

Atası buna gülüb,
Dedi: – Qızım, sənin də
Süd dişlərin tökülüb!
Baban şikayət edir
Həmişə dişlərindən;
İndi özünə bax, gör,
Sən qocasan,
Yoxsa mən?!

Afət dedi:
– Bu düşən
Dişlərimin yerindən
Möhkəm dişlər çıxacaq.
Amma, qorxuram sənin
Üzündəki tüklərin
Həmsi ola ağappaq!

ZƏMİNƏNİN ZOĞALI

Zolaq-zolaq
Zənbilə
Zoğal yığdı
Zəminə.
Zeynəb nənə
Zoğalı görüb dedi:
– Gözəldi,
Mürəbbəməz düzəldi.

BAL AXTARDI

Uçdu arı
Pöhrəyə,
Qondu sarı
Çiçəyə.
Ayı gördü
Sevindi:

“Bu meşə öz
Evimdi! –
Pöhrələri
Tapdaram,
Bal axtarıb
Taparam!”

Pöhrələri
Tapdadı,
Bal axtardı
Tapmadı.

DƏMİRƏĞAC

Lerikdə
Meşəli
yamac var.
Yamacda
Nə qədər
ağac var.
Budağı
Budağa
sarmaşıb,
Tutuşub,
Qaynayıb,
qarışıb.
Kökünü
Torpaqda
Köstəbək
gəmiri,
Dişləri
Batmadı, –
Dedi ki:
– Bu ağac, deyəsən,
dəmiri!

PÜSTƏ AĞACI

A püstə,
 püstə,
 püstə...
Təpə üstə, dağ üstə,
Yarılmış torpaq üstə,
Kökləri yarğan üstə
Bir ağac var...
Budağı
Quruyur çardağ üstə,
Yarpağı yarpaq üstə.
Boyu bəstə ağacım,
Gözəl püstə ağacım...
 İstidi.
 ha,
 istidi.
İstidi, ay Süsənbər,
Bir abgərdən
 su əndər.
Bir ovuc püstə
 istə?

BİR EVİM VAR...

Gülə-gülə
 Gülnara
Belə dedi
 İlqara:
– Budaqda bir evim var,
Tap görüm, evdə kim var?
Divarı taxça-taxça,
Taxçası boğça-boğça,
Taxçaları tağlıdır,
Boğçaları bağlıdır.
Bir çinidir axçası,
Yox qapısı, bacası.

Açarla açmaq olmaz,
Açılsa, qaçmaq olmaz...

Bir qədər fikirləşdi,
Tapmaq üçün əlləşdi,
İlqar dedi:

– Gülnara,
Bu ev oxşayır nara!
Taxçası boğçalıdır,
Boğçası axçalıdır.
Taxçasını açmışam,
Boğçasını açmışam,
Baxmışam bacasından –
Yemişəm axçasından –
Şirini var, turşu var,
Belə deyib atalar:
“Ətindən kabab olmaz,
Qanından kasa dolmaz”.

QIZILGÜL

Eyvanimla
yanaşı,
Bir ağac var –
yamyaşıl;
Budaqları –
iynəli.
İynələri –
əyməli.
Qönçəsi
mürçüm-mürçüm,
Köynəyi
biçim-biçim.
Hər qönçədə
bir incə,
Qızıl-qızıl
düyünçə.

Bu qönçələr
açılar,
Düyünçələr
açılar,
Bağa ətir
Saçılar.

ƏNCİR

– Yarpağı pəncə-pəncə
Hansı ağacdır, səncə?
– Şabalıtdı,
ya palıddı!
– Tapmadın,
ay Salatın!
Axıracan qulaq as.
Çiçək açmaz,
gül açmaz
Başqa ağaclar kimi;
Alma kimi,
nar kimi.
Meyvəsi düymə-düymə,
Düyməsinə əl dəymə.
Su verməsən,
kal düşər,
Yarpağının üstünə
Sarı-sarı
xal düşər.
Nə zaman ki, yetişər –
Düyməsinin ucundan
Damlı-damlı
bal düşər.
Pöhrəsi zəncir-zəncir,
Həyətdən evəcəndir.
Adı nədir bəs?
– Əncir!

İSTİ QUMDA

Baba!
baba!
baxsana!
Necə qızıb qum,
necə!
– Yumurta qoysan,
bişər...
– Bəs bu qumun üstündə
Üzüm necə
yetişər?
Sarılib vaxtsız düşər...
– Yox, ay bala,
günəşlə
Cana gələr
Tənəklər.
Sığışmazlar həyətə –
Hasarları
aşarlar;
Evlərə yanaşarlar,
Eyvana dırmaşarlar –
Badama sarmaşarlar –
Barıdan
sallaşarlar.
Küləkdə yellənərlər,
Günəşdə
ballanarlar.
Payız vaxtı
sazaqda
Xal salıb
çillənərlər.
Kökləri dərinədir, –
Qum altda –
sərinədir!..

DƏMİR OD ƏMİR

Dəmirçi
 dəmir
Atır kürəyə.
Dəmirçi
 kömür
Atır kürəyə.
Kömür kürədə
Qığılcımlanır, –
Kömür
 köz olur,
Köz xıncımlanır.
Körükçü basır
Tumac körüyü,
Çıxır bacadan
Kömürün iyi.
Kömür
 körükdən
Yoruldum demir.
Dəmir
 kürədə
Qovruldu demir.
Dəmir,
 o dəmir –
Dəmir od
 əmir.
Hazır dayanıb
Dişli kəlbətin;
Ağzını açmaz
Gizli,
Xəlvəti.
Usta əlindən
Alınca əmri,
Zindan üstünə
Çəkir dəmiri...

* * *

Zindanın altda
Palıd kötüyü,
Dəmirçi hardan
Alıb kötüyü?
Oduңu
 odun
Girdələyəndə,
İri bir kötük
Gətirib
 kəndə...

* * *

Dəmirçi əli
Dəmir
 kimidir.
Qızarmış dəmir
Xəmir
 kimidir.
Çəkiç endikcə
Qığılıcımlanır;
Qığılıcımları
Qıvırcımlanır...
Dəmirçi
 dəmir
Əyilər deyə,
Ona “pis usta”
Deyilər deyə,
Qatır dəmirə
Polad layını,
Yatır kürədə
O da payını.
Kömür
 körükdən
Yorulдум demir.

Dəmir kürədə
Qovruldu demir
Dəmir,

o dəmir –

Dəmir od
əmir.

Odda yanmasa,
Ovxarlanmasa,
Balta olarmı?
Atılar küncə,
Əldə olarmı?..

Çəkiç zərbinə
Dəmir qatlaşır,
Odlə yumşalır
Sudan su alır –
O poladlaşır;
Ağır zərbələr
Altda düzəlir, –
Balta düzəlir...

SIĞIRÇINLAR, SIĞIRÇINLAR, SEVİNSİNLƏR, ÇIĞIRSINLAR

Qanadı
qırçın-qırçın

Qara donlu
sığırçın –

Dən olanda
cığırlar

Uçar,
çır-çır çığırar:

– Dənlidir
cığırcığım!

– Enlidir
cığırcığım! –

Qonar yola,
cığıra,

Hey çığıra-çığıra.
Dəni dənələr,
götürər,
Yuvasına gətirər,
Ətcəbala sıdırçın
Çığırar: – Çıl-çın! Çıl-çın! –
Şən olar ha... şən olar!
Anasının hər dəfə
Dimdiyinə qoyduğu
Bircə dənə dən olar.

YOLLAR, CIĞIRLAR

Yollar düşür
yerişlərdən,
Gəlişlərdən,
gedişlərdən.
Yola düşüb gedənlərə
“Yolçu” deyib,
“Yolçu yolda gərək”
deyib
Babalar da,
nənələr də.
Yol dolanıb dərələrdə,
təpələrdə...
Cığırılar da
çoxdu düzdə,
Meşələrdə,
yamaclarda.
Qarışqanın
cığırı var
Meyvə tutan
ağaclarda.
Bədəndəki qızıl qanın
Cığırı var –
damar-damar.

TAĞININ QORXAQLIĞI

Körpə uşaq deyil ki,
Yekə oğlandı Tağı!
Niyə hamı deyir ki,
“Tanıyırıq qorxağı!..”

Yolda bir it görəndə
Necə əsib titrəyir!
Qaçıb dayanır gendə –
“Mənə baxır it!..” – deyir.

Məktəbdən qayıdanda
Quru arxın yanında
Arxası üstə düşən
Yastı bağadan qorxur.
Dən üstə dimdikləşən
Ala qarğadan qorxur.

O, əjdaha şəkilli
Kitaba da toxunmur.
Görüb dala çəkilir –
Kitab isə oxunmur...

“Şəkil olanda, nolar?!
Əjdaha əjdahadır!
Əli var, ayağı var –
Tutub Tağını udar!”

Ayı düşür yadına,
Necə yatır bu Tağı?
Yastığının altına
Nənə qoyur bıçağı!..

Pəncərədən kənara
Evin başqa küncünə
Çəkdirir çarpayını.
Lap sıxılır divara –”

“Yoxsa, görər,
üstünə
Diş qıcadan ayını”.

Açıq havada hamı
Çıxıb gəzir...
O Tağı,
Gəzməyi də xoşlamır –
Sevir bağlı otağı.

Səbəbi var qorxmağın –
Bu qorxu boş deyil ki!..
Nədi, nədi, uşağın
Biri belə deyib ki:
– Bir “əl” görüb havada,
Qorxulu bir əl imiş,
Xəlvət durub, Sayada
Hədə-qorxu gəlirmiş!..

Eşidib bu yalanı,
Hamı gülüb uşağa...
Bircə Tağı inanıb –
Başlayıbdı qorxmağa.

YULĞUN

Həvəsə bax yulğunda,
Bitib çay qumluğunda.
Kürün ləpələrindən
Payı bir az ilğımdı,
Saçaq-saçaq kökləri
Suda buğum-buğumdu.
Zəriflənib, zərlənib
Yasəmənli telləri;
Yırğalanır küləkdə,
Yel dəyəndə yellənir.

Kürün köhnə dostudur,
Balaca bir yulğundu,
Yellənən tellərinə
“Qızlarquşu” vurğundu.

BOZ PAPAQ

Qışda dovşan dərisindən
İsti papaq geydi Həsən.

Qarlı həyətə yüyürdü,
Toplan onu görüb hürdü.

Qorxub evə qaçdı uşaq:
“Mənə hürür, Toplana bax!”

Boylanıb evdən həyətə,
Nənə acıqlandı itə.

Nəvəsinə yaxın gəldi,
Papağına baxıb güldü:

“Tanımayıb Toplan səni,
Toplan bilib dovşan səni”.

TƏZƏ İLDƏ

Ellər, obalar şad olur
Təzə ildə, təzə ildə.
Təzə arzular doğulur
Təzə ildə, təzə ildə!
Gen düzlərin varı artdı,
Könüllər arzuya çatdı.
Hər bir evdə toy-büsatdı
Təzə ildə, təzə ildə.

Üzü güldü hər bir gülün,
Tər budağın, tər sünbülün;
Günlərin qədrini bilin
Təzə ildə, təzə ildə!

Ömrün nurlu səhəri var,
Hər qönçənin bəhəri var.
Hər günün öz zəfəri var
Təzə ildə, təzə ildə!

Boldur Vətənin sərvəti,
Xoşdur insanın niyyəti, –
Daha da artar qüdrəti
Təzə ildə, təzə ildə!

BAHAR YURDUMA BAHARLA GƏLDİ

Çoxdur baharın
Hədiyyələri,
Verdi bağlara
Qızıl gülləri.

Suyunu sıxdı
Dolu buludun,
Əlini sıxdı
Qoca palıdın.

Qaranquşları
Səslədi bahar,
Verdi meşəyə
Yamyaşıl paltar.

Elə coşdurdu
Suları birdən,
Gurultu qopdu
Daşlı dərədən.

Düzə baxanda –
Kəpənəklədi;
Bağa baxanda –
Bağ çiçəklədi.

Bahar yurduma
Bağlarla gəldi,
Bahar yurduma
Baharla gəldi.

Günəş nurunda
Gülüb səhərlər,
Boy atıb təzə
Kəndlər, şəhərlər.

Yanıq səhrələr
Kürlə görüşüb,
Yollar çəkilib,
Dənizlər düşüb.

Xoşdur arzusu
Elin obanın;
Günəşli yurdum
Azərbaycanın.

DOSTUMUN OĞLU QƏDİM

Bir balaca dostum var –
Onun adı Qədimdir!
Körpə boyu-buxunu
Vüqarımdır, qəddimdir.

Adı – babanın adı,
Ömrü – ömürlər dadı,
Tanışlığımız təzə,
Dostluğumuz qədimdir.

Təzə-təzə dil açır, –
Qönçələnir gül açır.
Dilində hər kəlməsi –
Mənim şəkər, qəndimdir.

Balaca qardaşını
Ağlamağa qoymayan,
Sakit edən de kimdir? –
Elçinə şar gətirən,
Qayğı çəkən Qədimdir!

TOFIQ MÜTƏLLİBOV
(1929-1992)

İSTİ YUVA

– Ata, quşlar üşümür
Bu şaxtalı havada?
– Ay qızım, gizləniblər
Onlar isti yuvada.
– Ata, bəs ağ dovşanlar?
– Gizləniblər onlar da.
– Qəşəng körpə quzular
Harda qalıblar, harda?
Bəs yaşılbaş ördəklər,
Niyə üzür göllərdə? –
Yəqin indi ceyranlar
Donub qalıb çöllərdə...
– Onların da, ay bala,
İsti yuvaları var.
– Ata, suların üstə
Uçur qəribə quşlar.
– Qağayıdır, ay qızım,
Qanadlanıb uçurlar.
– Ay ata can, onları
Qorxutmayır külək, qar?
– Sulardan ayrılmayır
Qağayılar bahar, qış
Dəniz bu quşlar üçün,
İsti yuva yaranmış.

* * *

Daha sual vermədi
Atasına Sayalı.
Öz isti evlərinə
Qanadlandı xəyalı.

ANAM İŞDƏN GƏLƏCƏK

Bəzəmişəm otağı, –
Hər yan gözəl, tərtəmis.
Stol üstə salınıb
Yaraşıklı süfrəmiz.
Güldanların içinə
Çiçək düzüm rəngbərəng.
Anam işdən gələcək,
Anam işdən gələcək!

Yatır balaca bacım
Şirin-şirin beşikdə.
Baxır qapıya sarı
Bizim sarı pişik də.
Saatın əqrəbləri
Deyir, “çıq-çıq” edərək;
Anam işdən gələcək,
Anam işdən gələcək!

Pəncərədən baxım mən!
İndi görək yollara, –
Anamı evimizə
Gətirəcək yollara.
Görcək onu uzaqdan
Uçacağam bir quştək;
Anam işdən gələcək,
Anam işdən gələcək!

Anam yorulmuş indi,
İşləyibdir səhərdən.
Qoy dincini alsın o,
Böyük qızam axı mən.
Hazır görcək süfrəni
Sevinəcək, güləcək;
Anam işdən gələcək,
Anam işdən gələcək!
Yollar işıqlı olsun,

Günəş, hələ batma sən!
Yorulsan da mənimtək,
Bir az gözlə, yatma sən.
Sən də, ey qəşəng saat,
Bir azca tələs görək;
Anam işdən gələcək,
Anam işdən gələcək!

NƏ GÖZƏLSƏN...

Meşə, vüqarlı meşə,
Sinəsi qarlı meşə. –
Öyünürsən barınla,
Uca ağaclarınla.
İldırımlar çaxsa da,
– Coşqun sellər axsa da,
Dəli külək əssə də,
Qılınc kimi kəssə də,
Ağacların öyilməz –
Şah vüqarın öyilməz.
Palıdlar qəhrəmantək...
Neylər, ildırım,
şimşək.

Şamların boy atırlar,
Gözəllik yaradırlar.
Gəzirəm səhər-səhər...
Budaqlarda nəğmələr,
Oxuyur quşlar yenə, –
Yağır, yağsın qar yenə –
Qışın öz aləmi var...
Əzəmətli çinarlar,
Geyib ağ paltarını,
Səpir yerə qarını.
Gəlir qəribə səslər...
Elə bil ki, vələslər.
Çıxacaqdır yarışa,
Salam deyəcək qışa.
Baxın, baxın küknara,

Necə bürünüb qara.
Qəşəng budaqları var,
Geyinib yaşıl paltar.
Meşə, vüqarlı meşə,
Sinəsi qarlı meşə...
Cığırın buz olub,
Hər ağac qar qız olub.
Dayanıb dəstə-dəstə –
Ləpirlər var qar üstə.
Buradan maral keçib,
Buz sındırıb su içib.
Burdan dovşan qaçıbdır.
Təzə ləpir açıbdır.
Bax, burdan atlı keçib,
Atı qanadlı keçib –
Yəqin meşəbəyidir.
Dələlərə baxın bir;
Atılırlar, düşürlər,
Buz üstə sürüşürlər.

* * *

Meşə, vüqarlı meşə,
Sinəsi qarlı meşə. –
Nə gözəlsən qarda sən,
Ağappaq paltarda sən...

KƏKLİKLƏR OXUYANDA

Qonaq gələr ilk bahar,
Meşəyə səs yayılar,
Yatan quşlar ayılar,
Kəkliklər oxuyanda.

Öpər yarpağı yarpaq,
Üzə gülər bağça, bağ,
Çinarəm dil açacaq
Kəkliklər oxuyanda.

SÖNMƏYƏCƏK BU TONQAL

Yenə də axşam düşür
Buzovna bağlarına.
Qonur nəğməkar quşlar
Yamyaşıl ağacların
Körpə budaqlarına.

Ləpələr qulaq asır
Uşaqların səsinə.
Onlar şirin nəğməylə
Toplaşıblar yenə də
Tonqalın dövrəsinə.

Nəğmə yaxını gəzir,
Dolaşır uzaqları.
Dinləyir bu nəğməni
Xəzərin sahilləri, –
Buzovnanın bağları.

Tonqal alışır, yanır, –
A dostlar, bir zamanlar
Tonqalın şöləsində
İsinib bərkimişdir
Nə qədər qəhrəmanlar.

Mehdi oyaq qalanda
Zülmətdə gecəyarı,
Qəhrəmanın yoluna
Qırmızı işıq saçdı,
Tonqalın alovları.

Sanmayın ki, küləklə
Sönəcəkdir bu tonqal;
Ürəklərdə alova,
Qollarda güc-qüvvətə
Dönəcəkdir bu tonqal!

QALACAQ BU CİĞİRLAR

Üfüqlərin sinəsi
Yenə zərə bürünür.
Dağların qucağında
Neçə cığır görünür.
Quşqonmaz qayaların
Yolmu çəkir gözləri? –
Qalıb yadigar kimi
Burda ayaq izləri.
Bu sıldırım yamacdan
Dağ keçisi sürüşər,
Dəysə ceyran ayağı,
Daş dalınca daş düşər.
Sanmayın ki, buradan
Marallar su içiblər,
Dilə gəlir lal bulaq;
– Burdan insan keçibdir,
Hər tərəfə, səs-səda
Salacaq bu cığirlar.
Ötəcək aylar, illər,
Qalacaq bu cığirlar,
Qalacaq bu cığirlar.

ANANIN SÖZLƏRİ

Anasının yanına
Qaçdı balaca Qəşəm,
Dedi: – Ana, ay ana,
Gözəl güllər dərmişəm.
Bundan bağban əminin
Heç olmadı xəbəri.
Gizlin dərib gətirdim
Mən sənə bu gülləri.
Ana söylədi: – Oğlum,
Çox məyus etdin məni;
Analar sevməyirlər
Oğurluq hədiyyəni.

UŞAQLAR QAYIDIR

Darırırlar meşələr,
Çəmənlər, dağlar indi.
Bu yerlərdən ayrılıb
Məktəbə tələsirlər
Gözəl uşaqlar indi.
Alışan tonqalların
Sönmüş közü qalıbdır,
Burda neçə uşağın
Arzuları qalıbdır,
Şirin sözü qalıbdır.

Yaddan çıxma bilərmi
O söhbətlər, gülüşlər?! –
İndi arxada qalıb
Dağların sinəsinə
Səyahətlər, yürüşlər.
Dilə gəlir yamaclar:
“Uşaqlar harda qaldı?
Çəmənlərin, düzlərin
Gözü yollarda qaldı”.
Elə bil ki, qanadlı
Uçan quşdur uşaqlar, –
Yaylağın səfasını,
Dağların havasını
Aparmışdır uşaqlar.

Gülür mehriban günəş,
Sərin yel əsir yenə;
O şən uşaqlar indi
Çanta götürür yenə,
Dərsə tələsir yenə.
Darıxmayın, meşələr,
Düzlər, çəmənlər, dağlar.
Yenə də yay gələcək,
Qayıdacaq uşaqlar –
Sevinəcək yamaclar
Sevinəcək bulaqlar.

QIZIL PAYIZ

– Quşlar, bəzəkli
quşlar,

Qızıl lələkli quşlar.
Ay leyləklər, durnalar,
Yenə nə olmuş, nə var? –
Yaşıl budaqlar üstə
Toplaşıb dəstə-dəstə
Deyin, hara gedirsiz? –
Yaxınlara gedirsiz,
Uzaqlara gedirsiz?
– Yenə payız gəlibdir,
Soyumuşdur havalar. –
Toplaşıb qatar-qatar,
Qoşularaq yellərə,
Biz uçuruq, uşaqlar,
Uzaq – isti ellərə.
– Ağ qazlar, boz

ördəklər

Yenə də səhər-səhər
Deyin, hardan gəlirsiz?
Yaxınlardan gəlirsiz,
Uzaqlardan gəlirsiz?
Dilə gəlin siz barı,
Mehriban qu quşları!
– Biz isti ölkələrdən
Gəlmişik qonaq sizə.
Neçə payız nəğməsi
Gətirmişik, bax sizə.
– Küləklər, ay küləklər,
Niyə belə əsirsiz? –
Siz yolları kəsirsiz,
Cığırıları kəsirsiz.
Niyə soldurursunuz
Bağçaları, bağları?
Dağıdırsız hər yana –

Sapsarı yarpaqları.
Siz niyə əsirsiniz,
Hara tələsirsiniz?
Dilə gəldi küləklər:
– Çılpaqlaşıb dağ,
dərə,
Payız gəlib ellərə.
Payız gəlib ellərə.
– Buludlar, ay buludlar,
Yenə nə olmuş, nə var! –
Hücum çəkib yenə siz
Göylərdə gəzirsiniz.
– Toplaşıb dəstə-dəstə,
Düzülürük yenə biz
Mavi göylərin üstə.
Tuturuq bircə anda;
Dərəni biz, dağı biz.
Payızda çox oluruq,
Göylərin qonağı biz.
– Siz ey qəşəng ağaclar,
Niyə belə barlısınız –
Soyumuşdur havalar,
Yenə də baharlısınız?
– Payızın bu ellərə
Nə qədər sovuşatı var.
Adımızdır qızıl nar,
Xoşunuza gələcək;
Yeyin, yeyin, uşaqlar!
Gələn qızıl payıza,
Sağ ol deyin, uşaqlar. –
Deyin, bizə tay hanı –
Hamı sevir heyvanı.
Baxınız, sapsarıyıq,
Biz payızın barıyıq –
Yeyin, yeyin, uşaqlar! –
Bu nübarçün payıza,
Sağ ol deyin, uşaqlar!

– Tarlalar, ay tarlalar,
Yenə nə olmuş, nə var? –
Yenə ağappaqsınız,
Elə bil ki, dağsınız.
Yerə-göyə sığmayır,
Pambıq tayalarımız.
Aşır-daşır varımız.
Payız bizə xoş gəlib –
Ölkəmizə xoş gəlib.
Dolaşıb qarış-qarış,
Gəzər payız hər yanı;
Sərin küləkləriylə,
Sarı çiçəkləriylə,
Bəzər payız hər yanı.
Qızılı yarpaqların
Xışıltı səsi gəlir.
Bağçalardan, bağlardan
Payız nəğməsi gəlir.

HİKMƏT ZİYA

(1929-1995)

BİRİNCİ ZƏNG

Nə mehriban səs gəlir!
Bu səs mənə tanışdır.
Onu şirin mahnıtək,
Qəlbim unutmamışdır.
O nə bahar çağında
Daşan çayın səsidir,
Nə budaq-budaq gəzən
Quşların nəğməsidir.
Boy atdıqca bilirəm,
Nə mənə var bu səsdə.
Min xoş arzu, xoş istək
Tutmuş qərar, bu səsdə.
Yerin dərin qatından
“Qara qızıl” alanlar,
Xəzərin qucağında
Bu gün şəhər salanlar,
“Ulduz”lar göndərənlər
Aydın, Günün yanına,
Bir zaman mənim kimi
Qulaq asmışlar ona.
...Sentyabr səhəri!
Məktəbə yollanıram.
Bir işıqlı binanın
Yanında dolanıram.
Yenə qulaqlarıma
O mehriban səs gəlir.
Gözlərimə gur işıq,
Qəlbimə həvəs gəlir.
Odur, doğma məktəbin
İlk zəngidir dil açan!
Odur, hər xoş nəğmədən

Daha əziz, mehriban.
İlk zəng!.. Yenə də səslən
Ürəkləri oxşa sən.
Sinfə çağır sən bizi,
Gəlibsən çox xoşa sən.
Bir an unutmaz səni,
Qələm tutan, söz yazan.
Sən elmin yollarında
Yorulmaz nəğməkarsan!

SEVİMLİ MƏKTƏB

Günəşin şəfəqində
Yuyunanda çöl-çəmən,
Xoş ətrini yayanda
Hər yana gül-yasəmən.
Atlaz don geyinəndə
Zirvəsi qarlı dağlar,
Şırhaşırıla axanda
Sərin sulu bulaqlar.
Axşam, ya səbh çağında
Xəfif külək əsəndə,
Bağları yarpaqların
Pıçıltısı gəzəndə,
Köpüklənib coşanda
Göy suları Xəzərin...
Dincəldik biz fərəhlə
Qoynunda ağ günlərin.
Dənizdə qağayıtək
Qanad açıb üzдық biz,
Bu diyarı səyyahtək
Oymaq-oymaq gəzdik biz.
Keçdik sıx meşələrdən
Gen düzləri dolaşdıq,
Neçə gur çay addayıb,
Neçə dərədən aşdıq.

Kəmənd atıb dırmandıq
Sıldırım qayalara,
Arxamızda çantamız
Üz qoyduqsa biz hara –
Göy yamaclar, örüşlər,
Bu yerin dağı-düzü...
Əlvan mənzərəsiylə
Oxşadı qəlbimizi.
Ana məktəb, indi də
Gəlirik, aç qoynunu.
Bağrına bas yenə sən
Öz qızını, oğlunu!
Fərəh dolu günlərdən
Yeni qüvvət alaraq
Dönürük biz yanına
Alın açıq, üzü ağ.
Arzumuzu bilirsən;
Ucalt, sevimli məktəb
Bir pillə də bizi sən!

QAYA VƏ AĞAC

Bir yamacdan göyərən
Nazik gövdəli Ağac,
Sal daşlı bir Qayaya
Üz tutdu:
– Bu sirri aç! –
Daşlarında min iz var,
Nədən çapılmış sinən?
Qaya: – Çox bərkə-boşa
Düşmüşəm, – söylədi – mən.
Hər an sinə gərmişəm
Böyük daşqına, selə.
Ağac əsib səsləndi
Eyhamla, gülə-gülə:
– Bu daşqını, bu seli

Mən niyə görmürəm bəs?
Qaya dedi: – Bilmirəm,
Bunlar sənə görünməz. –
Nə bir tufan, nə çovğun.
Qabağımı kəsmisən,
Külək hara əsibsə,
Sən də ora əsmisən!

TÜLKÜ QIYMƏTİ

“Əhliləşmiş” Tülkünü
Toyuq çağırdı qonaq.
Halal yumurtasından
Hazırladı qayğanaq...
Səhəri Tülkü lələ
Yol aldı Çaqqalgilə.
Çaqqal oğurladığı
Beçəni tez qızartdı,
Anbardan apardığı
Şərabı da çıxartdı...
Tülkü o gündən deyir:
– Yanılmaram mən, xeyr!
Toyuq xəsisdir yaman,
Olmaz bizim Çaqqaldan!..

QIRĞI VƏ CÜCƏ

Qırğı hey şığıyır
Toyuq-cücə üstünə,
Sonra da utanmayıb
Söyləyirdi şəst ilə:
– “Civ-civ”lə sakitliyi
Pozmaq mı istəyirsən?
Bilmirsən, qoruyuram
“Əmin-amanlığı” mən?!

MASKA

Xəbər tutdular – Dələ
Toyuq boğub yeyibdir.
Qəşş etdi Kərtənkələ:
– Danışmayın, eyibdir!
Fındıq deyin, inanım,
Dələ əsla ət yeməz.
Xoruz dedi: – Ay canım,
Toyuğu kim boğdu bəs?!
Axı bu həndəvərdə
Nə tülkü var, nə çaqqal!
...Qonşu Dələni bir də.
Onlar yoxladı dərhal.
Heyvanların hamısı
Gəlib baxdı, gördü nə?!
Tülkü Dələ maskası
Keçiribmiş üzünə...

GİZLİ AD

Neçə heyvan, neçə quş
Görüşüb zooparkda,
İlk tanışlıq verirdi
Hərəsi özü haqda.
Lap hamıdan axırda
Özünü verdi nişan, –
Bir az qurda, bir az da
Tülküyə oxşar heyvan.
Dedi: – Dostlar, adımlı,
Düzü, unutmuşam mən.
Qoyun danışım sizə
Bir qədər işlərimdən:
Meşədə tək mən idim
Heyvanların pənahı,
İstəsəydim qoyardım
Lap dağın üstə dağı.

Kim bir əyri iş görsə,
Cəza verərdim özüm.
Heç iki olmamışdı,
Hələ mənim bir sözüm.
Heyvanların bir çoxu
Söylədi: – Nə zirəkdir!
– Yəqin ki, bu Pələngdir?
– Bəlkə də Kərgədandır?!
– Elə bəlkə də Aslan?!
Daha dura bilməyib,
Fil dilləndi bu zaman:
Tələsməyin! Dayanın!..
Lap dabbağda göünə
Bələdəm bu heyvanın.
Mənimlə bir meşədə
Yaşayırdı, nə vaxtdı.
Peşəsi yaxın kənddən
Toyuq oğurlamaqdı,
Hamı dilləndi birdən,
Bu sözləri eşitcək:
– Aha!.. Çaqqalmış demək?!

GİCİTKƏN

Yaxına buraxmırdı
Gicitkən heç bir kəsi.
Eşitsəydi bir qoyun,
Ya da bir quzu səsi,
Körpə tikanlarını
Qabardıb dayanırdı,
Kim dadsa, dili-ağzı
Alışırı, yanırdı.
Gülüb ürəkdən bu an,
Xoşlanırdı Gicitkən.
Gəl ki, bir gün istidən
Yaman pis günə düşdü,
Yarpaqları бүrüşdü...

– Qoymayın, soluram mən,
Artıq məhv oluram mən! –
Deyib haray salsə da,
Olmadı yaxın duran.
Vaxtilə hamını bərk
Dalamışdı Gicitkən.

KİRPİNİN CAVABI

İlan bir gün Kirpidən
Sual etdi: – Söylə bir,
Niyə məni heç kəsin
Gözü görmək istəmir?
Amma baxıram, sənə
Hörmət edir çoxları.
Bu sirri mənim üçün
Özün açıb de barı!
Çox qorxulu deyiləm,
İki dənə dişim var.
Səndə isə özün bax, –
Saya gəlmir tikanlar.
Arxayın dolanırsan,
Öldürməyirlər səni.
Amma, fürsət gəzirlər
Məhv eləməkçün məni.
Kirpi dedi: – Ay İlan,
Olsa da iki dişin,
Qəfildən başqasını
Sancmaqdir sənin işin.
Saysız şiş tikanlarım
Olsa da, hər zaman mən
Qoruyuram özümü
Yalnız düşmənlərimdən.
Toxunmaram, dəymərəm
Mənə dəyməyənlərə.
Axıtmaram əsla qan

Nahaq yerə, boş yerə.
Bu sözlərdən tutulub,
İlan gəldi qabağa.
Yığılıb cəld atıldı
O, Kirpini sancmağa.
Tikanları şişləyib
Qoçaq Kirpi də bu an,
Tutdu xain İlanın
Dişilə quyruğundan.
İlan çox qəzəb ilə
Vurnuxduqca hər yana,
Dəyib şiş tikanlara
Boyandı öz qanına.

LOVĞA EYNƏK

Özünü çəkib Eynək,
Bir gün dedi gözlərə:
– Bir düşünün, nə vaxtdan
Biz baxırıq hər yerə.
Deyin, mənsiz nəsiniz,
Görərsiniz mənimtək?!
Üzlə Alın qırıxdı
Bu sözləri eşitcək.
Qaşlar çatıldı yana,
Qovuşdu sıx Kirpiklər...
Eynək heç şey görmədi
Çalışdısa nə qədər.
Gözlər dedi: – Yumulduq,
Buyur növbə sənindir.
Baxıb gördüklərindən
Bizə xəbər ver indi.
Düşündü öz-özünə
Ah çəkib lovğa Eynək:
“Necə?.. Görən gözlərmiş?
Mən heç nəyəmmiş, demək!..”

HƏR KƏSİN YERİŞİ VAR

Bir Tısbığa Dovşana
Söylədi yana-yana:
– Sən nə yaman qaçırsan?
Lap elə bil uçursan!
Gəl, dost olaq bu gündən
Mənə də öyrət bunu.
İnan ki, təriflərəm
Səni, ömrüm uzununu.
Dovşan dedi: – Əzizim,
Bu xəyala düşmə sən!
Bu addımla, yerişlə
Məgər qaça bilərsən?!
İnad etdi Tısbığa:
– Yox, mən də qaçacağam,
Öyrətmirsən, öyrətmə!
Lap quştək uçacağam. –
Deyə o, bir təcürdən
Üzüaşağı endi.
– Qaçma, yavaş! – söyləyib,
Dovşan xeyli deyindi.
Amma sözə baxmayıb
Tısbığa yumbalandı,
Dəyib daşa, kəsəyə
Bir anda parçalandı.
Dovşan vurdu dizinə:
“Sənə demədim, yavaş!
Hər kəsin öz yerışı
Var, a Tısbığa qardaş!..”

TOFIQ MAHMUD
(1931-1997)

MEŞƏDƏ ŞƏNLİK

Sərçə, dovşan,
Maral, ceyran
“Gəzək” – deyə,
“Görək” – deyə
Yollandılar bir meşəyə.
Meşə dərin,
Meşə sərin.
Ətri gəlir çiçəklərin!
Şaqqıldadı birdən budaq,
Düşdü yerə neçə yarpaq.
Dovşan dedi: – Bu tülküdür,
Yəqin çoxdan bizi güdür.
Maral dedi
Titrəyərək:
– Ya bəbirdir, ya da pələng.
Sərçə isə
Cikkildədi,
Sağa-sola baxıb dedi:
– Getməyiniz
Siz, amandır,
Bu səs salan çalağandır.
Ceyran dedi:
– Düşdük dara,
Rast gəlmişik canavara.
Bu vaxt elə,
Gülə-gülə
Üzə çıxdı bir boz dələ.
Toxunaraq yarpaqlara,
O hoppandı budaqlara.
Güldü sərçə,
Güldü dovşan,
Güldü maral,

Güldü ceyran.
Sevindilər,
Şadlandılar,
Hoppandılar, atlandılar.
Meşə ilə yol getdilər,
Yenə də səs eşitdilər.
Dovşan dedi:
– Bu tülküdür,
Yəqin bizi çoxdan güdür.
Maral dedi
Titrəyərək:
– Ya bəbirdir,
Ya da pələng...
Sərçə isə cikkildədi,
Sağa-sola baxıb dedi:
– Getməyiniz
Siz, amandır,
Bu səs salan çalağandır.
Ceyran dedi: – Düşdük dara,
Rast gəlmişik canavara.
Bu vaxt birdən,
Sarı bülbül ötdü şən-şən...
Dayandılar,
Boylandılar.
Güldü sərçə,
Güldü dovşan,
Güldü maral,
Güldü ceyran...
Bir bax, gəlib, solda, sağda –
Durdu neçə alabaxta:
– Gecikmişən,
Gözəl cüyür,
Sən də durma, tələs, yüyür.
– Ətrafa bax, çoxdur gələn,
Gəlib hop-hop,
Qaratoyuq, ağacdələ.

Dost oldular bu heyvanlar,
Birgə onlar
Oynadılar qaçdı-tutdu,
Maral qaçdı, ceyran tutdu.
Oynadılar sonra top-top,
Topu vurdu
Alabaxta, cüyür, hop-hop.
Sərçə, dovşan,
Maral, ceyran
Dönə-dönə
Gəzib yenə,
Bu gözəl, bu təzə yeri
Qayıtdılar axşam geri.

SÜRÜCÜ YOX, HƏKİMDİR

Təzə maşınımızı
Atam yox, anam sürür.
Hamı, həmişə onu
Maşını sürən görür.
Uşaqlar hərdən mənə
Lağ edirlər, gülürlər.
Çünki onlar anamı
Bir sürücü bilirlər.
Hardan bilsinlər onlar
Anam nəçidir, kimdir?!
Hardan bilsinlər anam
Sürücü yox, həkimdir.

ÇƏMƏNDƏ ÇƏTİRLƏR

Qızlar al-əlvan rəngli
Çətirləri açdılar,
Tutub başları üstə
Çəmənliyə qaçdılar.
Bu yay günündə Günəş
Hər yana od səpirdi.

Qızlarısı Güneşdən
Qoruyan bu çətirdi.
Gül-çiçəkli çəməndə
Gül-çiçəkdi – çətirlər,
Qızların başı üstə
Kəpənəkdi – çətirlər.
Allı-güllü çəmənin
Nə gözəl ətri vardı,
Bir qucaq çiçək kimi
Hər qızın çətri vardı.
Bənzəyirdi gül açan
Yasəmənə – çətirlər,
Yaraşırdı necə də
Bu çəmənə – çətirlər!

İKİ QIZ

Süsən evdə olmur aram,
Elə deyir:
– Lalə üçün darıxıram.
Lalə də öz evlərində
Deyir hər gün:
– Darıxıram Süsən üçün...

Bir gün onlar görüşdülər,
Qucaqlaşıb öpüşdülər.
Bağça-bağı dolaşdılar.
Birdən... aman...
 dalaşdılar...
Bağça-bağda gül-çiçəklər
Dəstə-dəstə...
Fəqət onlar
Dalaşdılar
Al-qırmızı bir gül üstə...
Dodaq belə
büzdü onlar,
 Bir-birindən

Dörd bacıyıq, dörd bacı, –
Anamızın dörd qızı.
Gəlin, siz də dinləyin,
Bizim bu mahnımızı.

ATASINI SEVƏN QIZ

Ata işə gedəndə
Dalınca qaçır Süsən.
Ata işdən gələndə
Qapını açır Süsən.
Ata götürüb yerdən
Göyə qaldırır onu.
Qucaqlayır o, şən-şən
Atasının boynunu.

Atası dincələndə
Otağa səssiz girir,
Atası işləyəndə
Ona çay da gətirir.
İstirahət günləri
Şəhərə çıxır onlar,
Gəzib bütün şəhəri,
Hər yerə baxır onlar.

Atasız qalan zaman
Kədərlənir o şən qız.
Ayrılmır atasından,
Atasını sevən qız!

SAMİRİN TOPU

Samir bərk vurdu topu;
Elə bərk vurdu yerə, –
Gördü ki, hoppanır top
Özündən də hündürə...
Samir yamanca qorxdı,
Dərhal başını əydi.
Hündürə hoppanan top
Enib başına dəydi.

GÜNDÜZ QOÇAQ, AXŞAM QORXAQ

– Mən pələngəm, mən şirəm...
Əlimdə qılınc, qalxan;
Gündüz deyirdi Elxan,
Mən heç kəsdən qorxmuram.
Elə ki, axşam çağı
Hazırlandı yatağı,
Ağlayıb dedi Elxan:
– Tək yatmağa qorxuram...

HEÇ NƏ ALMA!

Evimizə gəlib qonaq.
Dil-dil ötür bir uşaq:
– Mənə verin nə konfet,
Nə peçenye, nə alma...
Anam möhkəm tapşırıb
Heç kəsdən heç nə alma.
Konfetlə yoxdur aram,
Yoxdur almayla aram.
Versəniz də, bunların
Heç birini almaram.
Ona ya konfet uzat,
Ya da ki alma uzat,
Dili “yox”, “yox” desə də,
Əllərilə bunları
Götürəcək o saat!

GÜLƏYƏN SÜSƏN

Baxıb oyuncaqlara
Əylənir, gülür Süsən,
Qarışıb uşaqlara
Şənlənir, gülür Süsən.
Elə səhərdən bəri,

Gülür qızın gözləri.
Oyuncaq dovşan görür,
Gülür Süsən.
At görür, ceyran görür,
Gülür Süsən.
Uçuşub göy üzündə
Şən quşlar dolaşanda,
Futbol topu üstündə
Uşaqlar dalaşanda
Gülür Süsən.
Çiçək görür, ot görür,
Bulud, şimşək, od görür,
Gülür Süsən.
Həyət boyu it hürür,
Qoca arvad öskürür,
Gülür Süsən.
Milis əmi fit verib
Maşını saxlayanda,
Anasını itirib,
Bir uşaq ağlayanda
Gülür Süsən.
Nənəsi eynək taxdı,
Süsən eynəyə baxdı.
Qəh-qəh çəkdi yenə də.
Süsənin gülməyinə
Baxıb güldü nənə də...
Dedi: – Şeytan, bəsdir, bəs,
Adam hər şeyə gülməz!

MƏMMƏD ASLAN
(1939)

NƏNƏM XALÇA TOXUYUR

Bu, hana ağacıdı,
Bu, ərş-argacıdı.
O gördüyün kirkıtdı,
İlmələri bərkitdi.
O da gonbul həvədi,
Dişi sanki dövədi.
Necə də hazır durub,
Gurup-gurup, gup-gurup...
İlmə çalır barmaqlar,
Çözələnir yumaqlar.
Bax, toxunan xalçadı,
Gülü qonça-qonçadı.
Əlvən ipdən gör nələr,
Toxuyurlar nənələr.

İPƏK PALTAR

– Bel sapı kəs, ay baba!
– Bel nəyinə gərəkdi?
– Bağda quyu qazıram,
Bəlkə bir çəkil əkdım.
– Neyləyirsən çəkili?
– Qoy çəkil budaqlasın!
– Neyləyirsən budağı?
– Qoy budaq yarpaqlasın!
– Neyləyirsən yarpağı?
– İpəkqurdu saxlıram,
Yemlərəm, yarpaqlaram.
Yaxşı bəsləsəm əgər,
Qurd mənə ipək verər –
Geyərəm ipək paltar,
Gün dəydikcə parıldar.

ALMA AĞACI

Bir ağac çiçəklədi,
Babam dedi:
– Almadı.

Üzə güldü budaqlar,
Vaxtsız çiçək salmadı.

Əzizlədik,
Gözlədik,
Heç kəs onu yolmadı.

Yetişdi meyvələri,
Payladı bir-bir bizə.
Bıy, özünə qalmadı!

BÖYÜRTKƏN – BÖYRÜ TIKAN

– Böyürtkən böyürtkəndi,
Niyə böyrü tikandı?
– Tikansız olsa əgər,
Quşlar qonub dənləyər.
Nübar qalmaz bir dənə
Nə babaya, nə sənə.

TƏBRİZƏ

Bapbalaca boyu var,
Xırdacadır Təbrizə,
Amma hayana getsək,
Gəlib qoşulur bizə.

Qaçır hamıdan qabaq,
Hörüyü qoşa zanbaq.
Əlindəki gülə bax,
Telindəki nərgizə.

Görməzsən bir yol dinə,
Buyursa yüz yol nənə;
Gah gül üçün çəmənə,
Gah su üçün köhrizə.

Nənəsi hana qurar,
Hanaya ilmə vurar.
Təbrizə tez oturur
Nənəsiylə diz-dizə.

Gülər dodaq, gülər göz,
Gülərüzdü, gülərüz.
Əli-üzü tərtemiz,
Üstü-başı təptəzə.

ZAHİD XƏLİL

(1942)

SIFIRIN NAĞILI

I

Gecədən xeyli keçmiş
Qızıqırdı mübahisə.
Rəqəmlər bir-birilə,
Yaman girmişdi bəhsə.
Doqquz deyirdi ki, mən
Hamınızın başıyam.
Səkkiz fəxr edirdi ki,
“Doqquzun yoldaşıyam”.
Yeddi deyirdi: – Bir az
Kefim yoxdur, xəstəyəm.
Altı dedi: – Doqquzam,
Amma başı üstəyəm.
Beş dedi: – Qiymətlərin,
hamısından başam mən.
Dörd dedi: – Nə dərdim var,
Beş ilə yoldaşam mən.
Üç deyirdi: – Üçəm mən,
Kim deyir ki, heçəm mən?!
İki düşünüb dedi:
– İki dənə birəm mən.
Yazsan böyür-böyürə,
On nədir, on birəm mən.
Bir də çevrildi sola
Dedi: – Ay sıfır qardaş,
Gəl biz girək qol-qola,
On olaq, böyük olaq.
Rəqəmlər gülüşdülər:
– Sıfıra bax, – dedilər.
Fağıra bax, dedilər,
Gör nə yaman xırdadır.
Tək dayananda yazıq
Hamımızdan xırdadır.

Qəmlənib dodağını
Xeyli gəmirədi sifir.
Ammə elə susurdu,
Həç nə demirdi sifir.

II

Səhərə yaxın,
Oyandı sifir.
Kitabın üstə
Dayandı sifir.
Diyirləndi o,
Bir təkər kimi.
Çıxdı qapıdan,
Lap əsgər kimi.
Düzdə sel oldu,
Dağda yel oldu.
Keçdi çayları,
Aşdı dağları.
Diyirləndi bir,
Meşəyə sarı.

III

“Hesab”ı açdı,
Kiçik Şəlalə.
Bütün rəqəmlər
Yatırdı hələ.
Birdən çıxırdı:
– Vay, vay, bəs sifir,
Yoxdur, kitabdan
Hara qaçıbdır?!
Gəldi Kəmalə,
Gəldi Cəmalə.
Orxan da gəldi,
Yox idi sifir.
Dedilər, görən,
Hara qaçıbdır?!
Hara qaçıbdır?!

IV

Rəqəmlər vurnuxdular,
Çox narahat oldular.
Bir o saat anladı,
Dostlarını danladı:
–Yəqin möhkəm inciyib,
Axşamkı sözdən sıfır.
Onunçün də qaçıbdır,
İtibdir gözdən sıfır.
Bir dedi: Yel atımı,
Bu saatca çaparam.
Mən öz sıfır dostumu,
Harda olsa taparam.
Tapmasam, meşələrdə
Qovağa çevrilərəm.
Bir çobanın əlində
Çomağa çevrilərəm.
Tapmasam sıfırı mən,
Ox da ola bilərəm.
Meşələrdə itərəm,
Yox da ola bilərəm.

V

Bir meşəyə girəndə
Hay-haray saldı Turac:
“Vay məni tutdular,
Şirin kabab etdilər”.
Dovşan kolun dibində
Gözüaçıq dururdu,
Ayı öz kahasında,
Dabanını sorurdu.
Yenə hündür budaqda,
Xor-xor yatırdı dələ.
Sağsağanlar, qarğalar
Qırıldaşırdı hələ.

Qəzəbli, xallı pələng,
Qolunu yalayır.
Yalquzaq bir canavar,
Acından ulayırdı.
Tısbağalar yatırdı,
Qurbağalar yatırdı,
Çiçəklər də yatırdı.
Böcəklər də yatırdı.

VI

Bir kol dibində,
Yatmışdı sıfır.
Şirin yuxuya,
Batmışdı sıfır.
– Sıfır, ay sıfır,
Birəm, gəlmişəm.
Nə oturmuşam,
Nə dincəlmişəm.
Xoşbəxt idilər,
Bax indi onlar.
Görüşdü onlar,
Sevindi onlar.

VII

– Dostum, sıfır!
– Qardaş, nə var?
– Dur sağında,
Biz on olaq.
– Yox, bura bax,
Sən dur sağda,
Kim uzaqdan
Baxsa bizə
“Bəh-bəh” desin,
Hüsnümüzə.
Sən dur sağda,

– Yox, sən, yox, sən!
Tərslik elədi sıfır:
– Sən sağ tərəfdə dayan,
Mən solda, – dedi: – sıfır.
Amma on deyil, çönüb,
Ol oldu onlar,
Asıldılar qovaqdan,
Lap uca bir budaqdan.

VIII

Bir azdan bu meşəyə,
Yaman hay-küy yayıldı.
Qırmızı maşınlarda,
Dəmirpapaq kişilər,
Başı qapaq kişilər
Tökülüşüb gəldilər:
– Biz yangınsöndürənik,
Bəli, bəli, – dedilər.
Bir lalə topasını,
Bir moruq talasını,
Suya tutdular onlar;
Dedilər ki, yangın var.
– Ay canım, yangın nədir?
Donquldandı ayılar,
Vızıldadı böcəklər.
Qorxudan tir-tir əsdi,
Zərif, qəşəng çiçəklər.
Ol-i göstərib:
– Budur, budur, baxın bir,
Bizim idarəmizin,
Telefon nömrəsidir,
Bəli-bəli! – dedilər.
Dələ gəldi uzaqdan,
Biri aldı budaqdan.
Sıfırı da keçirdi,

Birin əyri başına.
Dedi: – 01 nədir,
Bu ki çətirdir, çətir!
Başlarını buladı
Dəmirpapaq kişilər,
Başı qapaq kişilər.
Maşınlara mindilər,
Düz şəhərə döndülər.

IX

“Hesab” üçün darıxdı
Sıfırla – bir meşədə.
Çox qala bilmədilər
Sakit, yaşıl guşədə.
Yenidən qayıtdılar
Doğma kitablarına.
Rəqəmlər sevindilər,
Vərəqlər sevindilər.
Kəmalə də sevindi,
Cəmalə də sevindi,
Şəlalə də sevindi.
Orxanın da yuxusu
O saatca dağıldı.
Bu da sıfır haqqında
Məzəli bir nağıldı.

CÜCƏLİ TOYUQ

Qırt toyuq, cücəli toyuq,
Pırpızlı, məzəli toyuq.
Tutsam cücənin birini,
Qabardarsan tüklərini.
Tez üstümə cumarsan,
Nə yaman davakarsan?!

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ (1931)

HEÇ NƏ İSTƏMƏYƏN QIZ

– Ata, güllü bir corab al,
heç nə daha istəmirəm.
Sən tülkülü bir kitab al,
heç nə daha istəmirəm.
Bir pləş al, iki bayraq,
bir qara zont, bir ağ papaq...
heç nə daha istəmirəm.
– Qızım, özgə nə alım mən?
– Qırmızı lent, yaşıl qələm,
heç nə daha istəmirəm.

XATİRƏ

Düz gecə yarı
qalxdı yuxudan.
Oyuncaqları
istədi şeytan:
– Qazım hardadı?
– Qazın yatıbdı.
– Quzum hardadı?
– Quzun yatıbdı.
– Əlcəyim hanı?
– Əlcək də yatır.
– Pencəyim hanı?
– Pencək də yatır.
Kəsdi sözünü,
yumdu gözünü,
yatdı Xatirə.
Şirin yuxuya
getdi Xatirə.

DİŞLƏRİ MIRIQ, DÜYMƏSİ QIRIQ, ŞALVARI QISA, QARDAŞIM İSA

Xanım izahat verir,
şəkil çəkib ad verir:
– Bu, qardaşım İsadı,
şalvarı çox qısadı.
Dişi düşüb, mırıqdı,
düymələri qırıqdı.
Saçlarını daramaz,
bu, kişiyyə yaramaz...
Rəssam gülür İsaya,
bu şalvarı qısaya.

UŞAQLAR

Uşaqlar küsüşdü,
uşaqlar söyüşdü,
bir az da döyüşdü.
Böyüklər qarışdı,
ürəklər bulandı.
Uşaqlar barışdı,
böyüklər utandı.

Oynayırdı, “atışırdı” iki uşaq,
biri bizdən, biri “faşist”:
– Taraq-ta-taq!..
Döyüş yeri – gəbə üstü, xalı idi,
Səngərləri – qapıların dalı idi.
Tüfəngləri – xətkəş idi, qələm idi –
qırmızı, ağ,
güllələri-özlərinin səsi idi:
– Taraq-ta-taq!..
“Faşist” vurdu bizimkini,
gizləndi də o, birtəhər.
– Yıxıl! – dedi, yaxılmadı bizim əsgər.

– Faşist vuran heykəl olur,
qəhrəmandı, –
deyib susdu,
heykəl kimi şax dayandı.

YOXA ÇIXAN YEDDİ YAYLIQ DASTANI

Yaylıqlar itdi bir-bir,
Hardadı bəs, kim bilir?!
Bəzənibdi Gəlincik,
gizlənibdi Gəlincik.
Biri: başında örpək,
biri: öynində köynək
biri: belində kəmər,
biri: əlində nəmər,
biri: çiyində şarfdı,
ayağında: corafdı,
saçında: lentdi yaylıq.
Tapıldı yeddi yaylıq.

XANIMIN SƏRGİDƏ İŞTİRAKI

Xanım sərgi düzəldir,
sərgisi nə gözəldir.
Şəkil düzür: birinci –
Leonardo da Vinçi!
Sonra başqa sənətkar:
Xanım,
Tahir və Səttar! –
əsərləri yanaşı.
Təbrik etdim anaşı.

ŞEYTAN QIZ

Yataqda qardaşıyla
qucaqlaşib yatan qız,
yuxuda qardaşıyla
söyüşür,
ay şeytan qız!

AY XANIM, GƏL OYNAYAQ

– Xa... nım... – deyə sərchələr,
cik-cik edib höccələr.
Göyərçinlər, qumrular,
onu görsə, tanıyar.
Ala pişik xumardı,
iş-i-gücü tumardı.
Görsə ki, Xanım gəlir, –
tez gərnəşib dikəlir.
Bığlarını yalayır,
quyruğunu bulayır.
Deyə bilmirlər ancaq:
ay Xanım, gəl oynayaq.

“ARI” VƏ “ALI”

Mən deyirəm: – Arıdı,
Xanım deyir: – Alıdı.
Mən deyirəm: – “R” de, “R”.
Xanım deyir: – “L”, “L”, “L”.
Alı – insandı, insan,
Arı da – balqayıran.
Mən deyirəm: – Arıdı,
Xanım deyir: – Alıdı.

NAZİM

Nazim anasının
sözünə baxmır.
Anası Nazimin
üzünə baxmır.
Oturub divanda
başıaşağı,
yenə yerlə gedir
qaşı-qabağı.
Nazim, bir söz deyim,
sən mənə inan:
apar zibili at,
barışsın anan.

DÜZ GÖRÜBSƏN, ATACAN

– Ekranı gördüm səni,
sən necə?
Gördün məni?
Divanda?
Harda gördün?
Əlimdə şar da gördün?
Bəs məstan pişiyimiz?
Hardaydıq biz ikimiz?
– Gördüm səni,
hayanda?
Əlində şar, divanda,
Yanında pişiyimiz,
baxırdınız ikiniz.
Nazim güldü mehriban,
– Düz görübsən, atacan.

YUXUDA AĞLATDILAR

Nazim getdi yatmağa,
bal yuxuya batmağa,
yuxularda qaçmağa,
nağıllarda uçmağa.
Məlikməmməd dalınca,
Qorxaq Əhməd dalınca.
Tək səfərə çıxmağa,
qılinc, qalxan taxmağa.
Cırtan ilə görüşə,
divlər ilə döyüşə.

Oyuncaqlar gəldilər,
yuxusuna girdilər.
Dovşanın qulağı yox,
dəvənin ayağı yox.
Ayı çənəsiz gəlib,
xoruz çarəsiz gəlib.
Atın başı itdədi,
itin başı atdadı.
Kosmonavt cılpaq qalıb,
nə o, nə bu sağ qalıb.

Dovşan dedi: qulaq ver!
Dəvə dedi: ayaq ver!
Ayı dedi: çənə tap!
Xoruz dedi: çarə tap!
At başını istədi,
it başını istədi.
Kosmonavt dedi: – Paltar!
Hamısı dedi: – Qaytar!!!

Məlikməmməd eşitdi,
Qorxaq Əhməd eşitdi.
Nazimdən küsdü Cırtan.
Divlər buynuzlu gəldi,

küsdü qılınıc və qalxan
sonra toppuzlu gəldi,
Yuxuda ağlatdılar,
Nazimi oyatdılar.

HƏMİN SINİFDƏ

Nazim içdi çayını,
yedi qoğal payını.
Bir o oldu, bir də mən,
özüm tutdum əlindən.
Çantasını götürdüm,
məktəbəcən ötürdüm.
Daha ikinci sinfə
gedirdi o bu dəfə.
Əlində təzə çiçək,
təzə bant, təzə köynək.

Tamam oldu saat bir,
gördük ki, Nazim gəlir,
Gəldi... bir söz demədi,
Nazim çörək yemədi.
Qucaqladı atası.
– Nə olubdu, qadası?
Kövrəldi o bu sözdən:
– Sınıfə qalmışam mən.
Xəbər pis xəbər oldu,
hamı birtəhər oldu.
– Bütün sinif qalıbdı,
hamı “iki” alıbdı.
– Hamı sinifdə qalmaz,
Nazim, belə şey olmaz.
– Axı həmin sinifdə
dərs keçdik bu dəfə də?!

NƏZRİN GÖR KİM OLACAQ...

Nəzrin üç yaşındadı,
fikri dağ başındadı.
Nəzrin gör kim olacaq,
Nəzrin həkim olacaq.
Ağ xalat geyinəcək,
Nəriman babasını
görəndə deyəcəkdir:
dərmanı iç, – deyəcək,
“Bir”, “iki”, “üç”, deyəcək,
güləcək, güldürəcək.

AYSEL, GÜLSEL, İMAMƏT

Aysel, Gülsel, İmamət
Üç bacıdı – qiyamət.
Köynəkləri – bəzəkli,
Lentləri – köpənəkli,
Corabları qotazlı,
Gülsel – düyməağzılı.
İmamət – Çin gözəli,
Aysel – elin gözəli.
Qaçırlar, oynayırlar,
Həyətdə qaynayırlar.

Atası dedi: gedək,
Qızları çimizdirək.
Gülsel bir az ağladı,
Hamını qabaqladı.
Aysel qaçdı birtəhər
İmaməti gördülər.
– İmamət, qızım, gedək
Evdə çim-çim eyləyək.
Ayseli də aparaq,
Gülseli də aparaq,

Evdə çimin, qayıdaq.
İmamət hönkürdü bərk,
– Ayseli tapın, gedək!
Aysel bağda gizlənib,
Lap qıraqda gizlənib.
Səs-səmiri eşitmir,
Guya heç kimi görmür.
Ayseli tapmaq olmur,
Tapıb aparmaq olmur.
Bibi, nənə çağırır,
Ata yenə çağırır,
Toyuq-cücə çağırır,
Pişik, sərçə çağırır,
Xoruz da quq-qulu-qu, –
Aysel – deyir yolboyu.
İmamət hönkürür bərk,
– Ayseli tapın, gedək!

Ayseli axtarırlar,
Tapırlar, aparırlar.
Üçü verib əl-ələ,
Gedirlər gülə-gülə.
Bir-birini sevirilər,
Bacılar sevinirlər.
Aysel, Gülsel, İmamət
Üç bacıdı – qiyamət.

QIZIL LƏLƏK NAĞILI

(Kalmık xalq nağılı əsasında)

Keçmişlərin birində;
yaşayıb kənd yerində
iki dost, iki qonşu:
Xoruzla Tovuzquşu.
Xoruz – bərli-bəzəkli,
Xoruz – ipək lələkli.

Gün çıxanda lələklər
simu-zərdi, simu-zər!
Gün batanda lələklər,
tutulardı bir qədər.
Ay çıxanda lələklər
görünərdi təzə tər.
Ay batanda lələklər
parıldardı bir qədər.

Lələyini görənlər,
bəzəyini görənlər
gözəl Xoruz deyərdi,
Qızıl Xoruz deyərdi.
Budaq üstə budağı,
evə girsə, otağı,
yerdə yeri bəzərdi,
Xoruz rahat gəzərdi.
Tovuzquşu bir axşam
gəldi: – A qonşu, salam!
Lələklərin təzə-tər,
Mat qalıbdı görənlər.
Bir günlüyə ver, geyim,
Yoxdu başqa bir şeyim.
Bir qonaqlıq var, səhər,
getməsəm inciyərlər.
Tanıyırsan sən məni,
çağır, geciksəm məni.
Xoruz verdi lələyi,
verdi bəri-bəzəyi.
Tovuzquşu bəzəndi,
Altdan-üstədən düzəndi.
Çıxdı çölə-çəmənə,
Baxın, – dedi, – siz mənə!
Çəmən baxdı vuruldu,
Sular baxdı, duruldu.
Yollar baxdı, “keç” dedi,
Sular “məndən iç” dedi.

Kölgə saldı budaqlar,
söyüdlər və iydələr...

Xoruz qalxdı bir səhər,
gözlədi: sabah gələr.
Çağırdı: quq-qulu-qu!..
Gəlmədi Tovuzquşu.

Xoruz qalxdı obaşdan,
sökülməmiş hələ dan.
Çağırdı: quq-qulu-qu!..
Gəlmədi Tovuzquşu.
Xoruz axşam düşəndə,
hay-haray saldı kəndə,
çağırdı: quq-qulu-qu!..
Gəlmədi Tovuzquşu.

Oldu pipiyi al qan,
indiyəcən o vaxtdan
xoruz hər gün üç dəfə,
səs salır hər tərəfə.
Çağırır: quq-qulu-qu!..
Gəlməyir Tovuzquşu.

LÜĞƏT

Ağaz – başlama, başlanğıc

Amadə – hazır

Bar – yaradan, yaradıcı

Bariq – ışıltı, parıltı, şimşək, ildırım

Bavər – inam, ağıl kösmə, etimad, etibar

Bərfərz – tutaq ki, fərz edək ki...

Bərqərar – möhkəm, daimi, davamlı, dəyişməyən

Bəzli-can – qabaqda gedən, canını fəda edən

Bəzm – məclis, yığıncaq, eys-ışrət, kef məclisi

Bimar – xəstə, naxoş

Biniyaz – ehtiyacı olmayan, var-dövləti olan, sərbəst

Bipərva – qorxu bilməyən, heç bir şeydən çəkinməyən, qorxusuz, cəsur, qoçaq, laqeyd

Bumajnik – pul kisəsi

Cəhl – nadanlıq, bilməməzlik, tərslik

Dəbistan – ibtidai məktəb

Dərguş – yadda saxlama, qulaqda saxlama

Diba – çiçəkli, bəzəkli ipək

Didə – göz

Dil – ürək, qəlb

Dövlətmənd – dövlətli, varlı,

Dübarə – ikinci dəfə, yenidən, bir daha

Dürəfşan – düryağdıran, dürr saçan

Dürəxşan – işıqlı, parıltılı

Ehya – bərpa etmək, canlandırma, təzədən abad etmə

Əhli-qəryə – kənd əhli

Ərzəl – ən rəzil, çox alçaq adam

Fəri – ikinci dərəcəli

Fikar – fikirlər

Fövrən – dərhal, həmin saat, tələsik, tezliklə

Fövt – əldən qaçırma, əldən çıxarma

Gərdiş – əldən-ələ gözmə, gözinti, seyr, dolanma
Giryə – ağlama, zarıma
Gülşən – güllük, çiçəklik

Himmət – çalışma, çapalama, səy, yüksək fikirlər
Hübb – sevgi, məhəbbət
Hüma – cənnət quşu, dövlət quşu (xəyali bir quş)

Xaib – ümidi kəsilmiş, ümitsiz, məyus olan
Xar – tikan, göyəm ağacı, yeyən, zəlil, alçaq
Xəridar – alıcı, satın alan, müştəri
Xoşxan – gözəl oxuyan, gözəl səsi olan
Xoşliqə – xoşsurət, xoş üzlü, gözəl: siması gözəl
Xülq – xasiyyət, təbiət

İcabət – cavab vermə, icra etmə, razı olma, itaət etmə
İxvan – qardaşlar
İqbal – bəxt
İqrar – qərarlaşdırma, yerləşdirmə, dil ilə söyləmə, ifadə etmə, təsdiq etmə, qəbul etmə, boynuna alma
İltimas – xahiş, rica
İrfan – bilmək, xəbərdar olmaq
İrtikab – pis və ya qadağan edilmiş bir işi etmək, rüşvət almaq
İştiyaq – arzu etmək, çox istəmək

Kərr – müharibədə bir dəfə geri çəkildikdən sonra təkrar hücum etmə, hücum
Kəsalət – kefsizlik
Kəsb – qazanma, qazanc, ələkeçirmə, sənət
Küfr – kafirlik, Allaha inanmamaq, dinsizlik, inamsızlıq, söyüş
Külbə – çırpıdan düzəldilmiş sığınacaq yeri, kasıb ev, daxma

Qəryə – kənd

Lətafət – incəlik, xoşluq, mülayimlik, gözəllik

Mayəhtac – gərəkli şeylər, insana, evə, lazım olan şeylər
Mazi – keçən, keçmiş zaman
Mədədkar – köməkçi, yardıma gələn.

Məhzun – qəmli, kədərli
Mələx – çeyirtkə
Mərarət – acılıq, ovqattəlxlik, dilxorluq
Məsrur – şad, sevinc, şən
Mizac – təbiət, xasiyyət, sağlamlıq
Mövt – ölüm
Mübahat – qızıışmış, həyəcanlanmış, rahatsız, nigaran qalmış
Müdəbbir – tədbirli, uzaqgörən
Müntəha – son dərəcə, nəhayət, axır
Müsəvat – bərabərlik
Müstəğrəq – dalmış, qərqlənmiş, suya batmış
Müstəhəqq – layiq, layiq olan, ehtiyacı olan
Müstəqbəl – gələcəyi irəlində olan, gələcək zaman
Müştaq – arzulayan, can atan, həsrət çəkən

Naçar – çarəsiz, əlacsız, istəməyərək
Nigah – baxış, baxma, nəzər
Nihan – gizli saxlanmış, məxfi
Nisyan – unutmama, yaddan çıxartma
Nişat – şadlıq
Nur – işıq, aydınlıq, parlaqlıq, şərəf, şan
Nüzhətqah – seyrəngah, əylənmə yeri

Pişkam – irəli addım atan, qabaqcıl, qabaqda gedən
Pürməlal – usandırıcı, cansıxıcı, kədərli, qəmli

Rəhlət – yazığı gəlmə, rəhm etmə, bağışlama, bəxşiş, vəfat etmə
Rənc – zəhmət, əziyyət, narahatlıq

Sayənisar – kölgə salan, kölgəli
Səbk – bir metalı əridib qəlibə tökmə; ədəbiyyatşünaslıqda: üslub, təmkin
Səlah – yaxşılıq, bir şeyin bəyəniləcək bir surətdə olması, sülh və asayiş
Səmər – meyvə, yemiş, bar, fayda, mənfəət, nəticə
Sərd – soyuq, ürək sıxan, xoşa gəlməyən
Sərfəraz – başqalarından seçilən, başı uca.
Sərşar – dopdolu, ağzına qədər dolu, ağızbaağız, kefli, məst
Sərzəniş – danlaq, qaxınc, məzəmmət
Sibqət – qabaqlama, müvəffəqiyyət
Sidq – doğruluq, gerçəklik, həqiqət, səmimiyyət, saflıq, ürək təmizliyi
Sühulət – asanlıq, yavaşlıq, incəlik, əlverişlilik

Şərafət – etibar, heysiyyət, cins

Şəşəə – parlaqlıq, parıldama, dəbdəbə, təmtəraq

Şitab – tələsmək, sürət, çeviklik

Şur – şoran, duzlu, hay-küy, eşq, sevgi. Azərbaycan muğamlarından birinin adı

Təbah – məhv olmuş, pozğun, puç olmuş

Təəb – yorğunluq, zəhmət, əziyyət

Təkmil – kamala çatdırma, bitirmə, sona çatdırma

Tifl – uşaq, uşaq

Türfə – tapılmayan, misli-bərabəri olmayan, nadir şey

Üqba – axirət, o biri dünya (dini)

Ülum – elmlər

Ürfan – elm, mərifət

Üyub – eyblər

Validə – ana

Vəsət – orta, iki cəhətin arasında olan yer; aralıq mərkəz

Vird – dua, daima təkrar edib söyləmə

Yar – dost, yoldaş, sevgili, məşuq

Yekta – tək, yalnız, nadir, tayı bərabəri olmayan, misilsiz

MÜNDƏRİCAT

<i>XX əsr uşaq şeri</i>	4
-------------------------------	---

Mirzə Ələkbər Sabir

Məktəb uşaqlarına töhfə	7
Yalançı çoban	7
Qoca bağban	8
Uşaq və pul	9
Təbib və xəstə	10
Uşaq və buz	10
Məktəbə tərgib	11
Elmə tərgib	12
Cütçü	12
Yaz günləri	13
Təmsillər	
Qarğa və tülkü	13
Ağacların bəhsi	14
Qarınca	15
Hörümçək və ipəkqurdu	16

Məhəmmədağa Sidqi

Oğlan	17
Məktəbdə	17
Dərsə diqqət	18
Yüz il yatandan sonra	19
Məhəmmədəliyə nəsihət	20

Rəşid bəy Əfəndizadə

Taxıl bitkiləri	21
Ağlağan uşaq	21
Ay qurd	22
Durna	22
İlin fəsilləri dördüdür	23
Ananın layla sədası	23
Qırqovul	24
Yağış	25

Abbas Səhhət

Ana və oğul	26
Cücələrım	26

Qaranquş balaları	27
Ata və oğul	28
Yaz	28
Quşlar	29
Ot biçini	29
Tənbəl	30
Oğru və anası	30
İlk bahar	31
İki uşaq	32
Köç	33
Ana və bala	34
Məktəb şagirdi	35
Güllərin bəhsi	36
İt və kölgəsi	37
Qarışqa və milçək	37
Ayı və arılar	38
Tülkü və qurd	38
Tülkü və meymun	39
Ayı və şir	40
Gün və külək	40

Məhəmməd Hadi

Dilək ölməz	42
Məktəb	43

Əli Nəzmi

Atanın oğluna nəsihəti	45
Oğul və ata	46
Məktəb uşağı	48
Uşaqlar	48
Çalışqan Cəmal!	49

Əlisəftər İbrahimov

Aqıl uşaq	53
Ağca	53

Abbasağa Nazir Qayıbzadə

Məktəb	55
--------------	----

Rza Sabit

Bahar	57
-------------	----

Əbdürrəhman Dai

Uşaq və quş	58
Aslan və qurd	58

Hüseyn Cavid

Öksüz Ənvər	60
İlk bahar	61
Qız məktəbində	62
Çiçək sevgisi	62

Əhməd Cavad

Beşik	64
Balalarım	65
Mən Tuqayam	66

Cəfər Cəbbarlı

Qürub çağı bir yetim	67
Bahar	68

Abdulla Şaiq

Uşaq	69
Dovşan	69
Keçi	69
Yeni köməkçi	69
Səhər	70
Xoruz	70
Yetim cücə	70
Quzu	71
Oyan, oğlum!	72
Payız	72
Ana yurdum	72
Vətən nəğməsi	73
Bahar	74
Vətən	74
Zəfər nəğməsi	75
Tülkü həccə gedir	75
Dəmirçi nəğməsi	81
Top oyunu	82
Təmizlik	82
Qərənfil	83
Bənövşə	83
Qızılgül	84
Zanbaq	84
Bülbül	84

Arı	85
Kəpənək	85
Kür çayı	86
Yağış	86
Tonqal	87
Vətən	87
Qışın nəğməsi	88
Bahar	88
Tülkü və dəvə	89
Çalışan qazanar	90

Səməd Vurğun

Bahar şərqisi	92
Azərbaycan	92

Mikayıl Müşfiq

Şəngül, Şüngül, Məngül	96
------------------------------	----

Rəsul Rza

Göyərçin	106
Göycəqarğa	106
Qaratoyuq	106
Bülbül	106
Şanapipik	107
Sığırçın	107
Alabaxta	107
Sarıköynək	108
Qaranquş	108
Sərçə	108
Bayquş	109
Alacəhrə	109
Dolaşa	109
Bildirçin	110
Qırqovul	110
Laçın	110
Turac	111
Qızıl qaz	111
Leylək	111
Durna	112
Tərən	112
Qağayı	112
Vağ	113
Dovdaq	113

Məmməd Rahim

Bahar gəlsin	114
Lalə	114
Reyhan	115
Quzu	115
Qış	116
Balaca bağbanlar	117

Mirmehdi Seyidzadə

Bahar nəğməsi	119
Yay	120
Payız	120
Qış gecəsində	121
Bayram günü	122
Gülməlidir	122
Yoldaşlıq köməyi	123
Ağacların şikayəti	124
Yaxşı yoldaş	125
Qaranquşlar	127
Özündən razı	128
Balaca dülgər	129
Balıqçılar	130
Qoca bənna	131
Dostum	132
Meşələr	132
Gün, çıx	134
Quzum	134
Xəzər	135
Qış baba	135
Xrizantem	136
Akasiya	136
Bulaq	137

Mirvarid Dilbazi

Şirin dillim	138
Dışın çıxır, balacam	138
Tələsirsən	139
Sözün bala batıbdır	139
Körpə yatır	140
Layla	140
Qızım iş öyrənir	140

Mənim ana ürəyimdir	142
Ana qanadı	142
Cik-cik, cik-cik... ..	144
Yuva gördüm	144
Şirin qızam	144

Mikayıl Rzaquluzadə

İki quş	145
Saat	147
Ağ göyərçin	150
Ölkəmin çiçəkləri	152

Əhməd Cəmil

Can nənə, bir nağıl de!	154
Vətən	155

Nigar Rəfibəyli

Qara tüklü qu quşu	156
Sitarə	156
Fərid	157
Sevinc və Gülşən	157
Günəşin cavabı	158

Nəbi Xəzri

Qaçma, dayan, kəpənək	161
Bənövşə	161
Bahar mənəm	162
Nənəm nağıl danışır	162
Ağ şanı	163
Axşam çağında	163
Qaranquş qonağımdır	163
Niyə daşmayır	164
Arzunun arzuları	164
Xələmin maşını	165
Dəniz yaxşı dənizdir	165

Teymur Elçin

Saç-saçaq	166
Keçim	166
Qaçacaq	166
Uçauç	167

Köçəköç	167
Fildən böyük	167
Mışar	168
Rəndə	168
Kəlbətin	168
Çəkiç	169
Məngənə	169
Üç qardaş, bir bacı	170

Əli Kərim

Adam	174
On bir yaşında	174
Suallar və cavablar	174
Pişik	175
Gül	176
Güclü qoca	177
Təzə il	177

Xanımana Əlibəyli

Aman ovçu	178
Yuxuda	184
Qızıl şar	184

İlyas Tapdıq

Bildirçin	185
Baba və balaca Mehriban	186
Ata, sən qocalırsan	186
Zəminənin zoğalı	187
Bal axtardı	187
Dəmirağacı	188
Püstə ağacı	189
Bir evim var	189
Qızılgül	190
Əncir	191
İsti qumda	192
Dəmir od əmir	193
Sığırcınlar, sığırcınlar, sevinşinlər, çıxırsınlar	195
Yollar, çıxırlar	196
Tağının qorxaqlığı	197
Yulğun	198

Boz papaq	199
Təzə ildə	199
Bahar yurduma baharla gəldi	200
Dostumun oğlu Qədim	201

Tofiq Mütəllibov

İsti yuva	203
Anam işdən gələcək	204
Nə gözəlsən	205
Kəklilər oxuyanda	206
Sönməyəcək bu tonqal	207
Qalacaq bu cığırılar	208
Ananın sözləri	209
Uşaqlar qayıdır	209
Qızıl payız	210

Hikmət Ziya

Birinci zəng	213
Sevimli məktəb	214
Qaya və ağac	215
Tülkü qiyməti	216
Qırğı və cücə	216
Maska	217
Gizli ad	217
Gicikən	218
Kirpinin cavabı	219
Lovğa eynək	220
Hər kəsin yerləşə var	221

Tofiq Mahmud

Meşədə şənlik	222
Sürücü yox, həkimdir	224
Çəməndə çətirlər	224
İki qız	225
Dörd bacı	226
Atasını sevən qız	227
Samirin topu	227
Gündüz qoçaq, axşam qorxaq	228
Həç nə alma!..	228
Güləyən Süsən	228

Məmməd Aslan

Nənəm xalça toxuyur	230
İpək paltar	230
Alma ağacı	231
Böyürtkən – böyrü tikan	231
Təbrizə	231

Zahid Xəlil

Sıfırın nağılı	233
Cücəli toyuq	238

Nəriman Həsənzadə

Heç nə istəməyən qız	239
Xatirə	239
Dişləri mırıq, düyməsi qırıq, şalvarı qısa, qardaşım İsa	240
Uşaqlar	240
Yoxa çıxan yeddi yaylıq dastanı	241
Xanımın sərgidə iştirakı	241
Şeytan qız	242
Ay Xanım, gəl oynayaq	242
“Arı” və “Alı”	242
Nazim	243
Düz görübsən, atacan	243
Yuxuda ağlatdılar	244
Həmin sinifdə	245
Nəzrin gör kim olacaq	246
Aysel, Gülsel, İmamət	246
Qızıl lələk nağılı	247

<i>Lügət</i>	250
--------------------	-----

**AZƏRBAYCAN
UŞAQ ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYASI**

ÜÇ CİLDDƏ

II CİLD

XX ƏSR UŞAQ ŞERİ

“ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”

BAKİ-2004

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Rəşad Həmidov</i>
Korrektorlar:	<i>Aysel Qarayeva</i> <i>Sadiq Hüseynov</i>

Yığılmağa verilmişdir 18.05.2004. Çapa imzalanmışdır 10.12.2004.

Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 16,5. Ofset çap üsulu.

Tirajı 25000. Sifariş 205.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.